

არსენალი

19 (88), 18 სექტემბერი - 2 ოქტომბერი 2009, სასაზღვრო დაცვის მინისტრის განკარგულებაში. ღირებულება 1,5 ლარი.

**რით ეფუძრება
რდილოეთ
ავიაციის
პრაქტიკა
ამერიკელთა...**

**თავდაცვის
სამინისტროს
ანგარიში**

1425
2009

**Су-27-ის
განმარტვული
სამხმარეოები**

**ფუ-ს საზღვაო
საინჟინერო და
სართვლი სახმადრეოები**

**ვისი ფუნქციაა
სანაპირო
ზოლის დაცვა?**

რითი ემუქრება
ჩრდილო-
კავკასიური
გერაქზები
საქართველოს...

6

„გვეგონა, ოსებს
ვესროდით,
თურგე ჩიჩნური
გაგალიონი
გვეგროლა“

10

თავდაცვის
საინინსტროს
ანგარიში

8

Cy-27 –
განგაურებული
კატანსტროფები

31

აუთქება
სრაკემო
კრინსარ
„მოსკაუა“

20

აფნაზი
სეაარაზისგები
ილავ
გვემუქრებიან

44

სარჩევი

- 4 **ქალაქი დოსოქი**
- ახალი ამბები
- საერთო**
- 6 რითი ემუქრება ჩრდილოკავკასიური ტერაქტები საქართველოს...
- გამომდიდება**
- 7 აშშ-ის საზღვაო ქვეითები და ქართველი სამხედროები
- ქვემოთი**
- 8 თავდაცვის სამინისტროს ანგარიში
- გეგმვა**
- 10 „გვერდი, ოსებს ვესროდით, თურმე ჩეჩენი ბატალიონი გვებრძოდა“
- საქართველოს ისტორია**
- 13 საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის ბრძოლა აფხაზეთისთვის
- სამხარეთის რეგიონი**
- 16 საქართველოს საგარეო დაზვერვა – მითი და რეალობა
- საგარეო ურთიერთობები**
- 20 აფეთქება რუსეთის შავი ზღვის ფლოტის ფლაგმან სარაქეტო კრეისერ „მოსკვაზუ“
- საერთაშორისო ურთიერთობები**
- 21 საავიაციო ქვემეხები და ტყვიამფრექვეხები
- საერთაშორისო ურთიერთობები**
- 27 ჰოლანდიური ხომალდით რუსეთი დაინტერესდა
- 30 უბილოტო სატვირთო შვედუმფრენი
- საერთაშორისო ურთიერთობები**
- 31 Cy-27 – გახმაურებული კატასტროფები
- საერთაშორისო ურთიერთობები**
- 38 ვისი ფუნქციაა სანაპირო ზოლის დაცვა
- საერთაშორისო ურთიერთობები**
- 42 სანაპირო დაცვის თანამედროვე სისტემები
- საერთაშორისო ურთიერთობები**
- 44 აფხაზი სეპარატისტები ისევ გვემუქრებიან
- საერთაშორისო ურთიერთობები**
- 46 კავკასიური მოვლენების მიმოხილვა
- საერთაშორისო ურთიერთობები**
- 48 SAS-ის ჩაშლილი ოპერაცია
- საერთაშორისო ურთიერთობები**
- 52 არსენალვორდი
- საერთაშორისო ურთიერთობები**
- 53 „ჭეჭა-ქუხილი“ რუსულად

ჩვენი პრიორიტეტები

თავდაცვის სამინისტროსა და გაერთიანებულ შტაბში საკარო ცვლილებები დაიწყო, რაც ახალი თავდაცვის მინისტრის დანიშვნას უკავშირდება.

შეიცვალა თავდაცვის მინისტრის ორი მოადგილე, გენინსპექციისა და სამხედრო პოლიციის გაერთიანებული შტაბის დეპარტამენტის უფროსები, სპეციალური ოპერაციების დატვირთვის მეთაური...

საკარო ცვლილებები მინისტრების შეცვლის უცვლელი ატრიბუტია, ყოველ შემთხვევაში, „ვარდების რევოლუციის“ შემდეგ ქვესი თავდაცვის მინისტრს შეიცვალა და ეს საკადრო „ტრადიცია“ დღემდე არ დარღვეულა.

ახალ და ახალგაზრდა თავდაცვის მინისტრს თავისი ზედა აქვს, – დიდი მნიშვნელობა ენიჭება დეტალებსა და წვრილმანებს.

უახლოესი მომავალი გეგმვებს, რამდენად გააძლიერებს თავდაცვის სამინისტროს ახალი გუნდი.

ირაკლი ალბაგოვილი
ბიორგზი შორსმოქმედი

ყურადღებ!
გამოიწერეთ „არსენალი“ და მიიღეთ შინ, ორ კვირაში ერთხელ!
ტელ: 38-26-74;
38-26-73

რედაქციის დაუყოთხავად მასალების გადაბეჭდვა აკრძალულია

გადაცემულია დასაბეჭდად
14.09.2009

გაზეთ „კვირის პალიტრის“ დამატება ©
რედაქციის მისამართია: თბილისი, იოსებძის ქ. №49,
ტელ: 38-37-47
სარედაქციო განყოფილება:
ტელ: 37-78-07; 38-78-70
email: arsenal@kvispalitra.com

ყურადღებამდე
ორ კვირაში ერთხელ
პარასკევს

პენტაგონი ბირთვული არსენალის რევიზიას ჩაატარებს

აშშ-ის პრეზიდენტი ბარაკ ობამა დაეცემით მოითხოვს ამერიკული არსენალის ბირთვული შეიარაღების დაწვრილებით რევიზიას. ამით შესაძლებლობა მიეცემა განსაზღვრონ, რამდენად შესაძლებელია მათი მარაგის შემცირება სტრატეგიული შეტევი შეიარაღების ახალი შეთანხმების ჩარჩოებში, რომლის ხელმოწერა რუსეთთან იგეგმება.

აშშ-ის თავდაცვის უწყებამ ასეთი

რევიზია 2001 წელს ჩაატარა და სამხედროებმა დაასკვნეს, რომ ამერიკული არმიისთვის საკმარისია გამოყენებისათვის მზა 1700-დან 2200-მდე ბირთვული ქობინი.

ამჟამად მოსკოვსა და ვაშინგტონს განზრახული აქვთ ბირთვული არსენალის კიდევ უფრო შემცირება, რაც ბარაკ ობამას დიპლომატიური მიზნების ერთ-ერთი შემაღდგენელი ნაწილია.

საკუთრივ, რომ ამერიკული ბირთვული არსენალის მდგომარეობის გაანალიზება აშშ-ისთვის ამ ვითარებაში გადაუღებელი საქმეა. რევიზია საშუალებას მისცემს სამხედროებს განსაზღვრონ აუცილებელი შეიარაღების მინიმალური რაოდენობა, პასუხი გაეცემა სხვა მნიშვნელოვან საკითხებსაც. კერძოდ, რომელი რაკეტები, რომელ დამზრები და წყალქვეშა ნავები უნდა შეინარჩუნოს პენტაგონმა, რა სახარები უნდა გაიღოს მათი მოდერნიზაციისთვის იმის გათვალისწინებით, თუ ბირთვული ატარები სხვა სახელმწიფოებშიც გამოიხდება.

გასული საუკუნის 60-იან წლებში

აშშ-ს 32000 ბირთვული ქობინი ჰქონდა, მაგრამ სტრატეგიული შეტევითი შეიარაღების შემცირების და შეზღუდვის შეთანხმებაზე (CHB-1) 1991 წელს ხელმოწერისას მათი რაოდენობა 10500-მდე შემცირდა. 2009 წელს ამერიკის მეცნიერების ფედერაციამ განაცხადა, რომ ვაშინგტონმა გამოსყენებლად მზა ქობინების რაოდენობა 2200-მდე შემცირა.

როგორც ცნობილია, რუსეთისა და ამერიკის დელეგაციები ვენეციაში ვერ შეთანხმდნენ ახალი შეთანხმების ტექსტზე. ვერ შეიღობა რუსეთის საბრძოლო მუხტების აღრიცხვაზე. გარდა ამისა, რაკეტა-მატარებელს საბრძოლო თავჯეხის ის მაქსიმალური რაოდენობა ჰქონდა, რომლებიცაა გამოცდა გაიარა. ახლა კი ვაშინგტონი დაეცემით მოითხოვს, მხოლოდ ის საბრძოლო მუხტები იქნეს გათვალისწინებული, რომლებიც მოცემულ მომენტში არის რაკეტაში. ეს შეტევითი პოტენციალს შექმნის, რადგან საწყობებში შენახული თავჯეხის საბრძოლო მდგომარეობაში ჩაყენება ნებისმიერ მომენტში შეიძლება.

ექსპერტებმა ჩინეთის სამხედრო ძლიერება შეაფასეს

ფოტომ, რომელიც ჩინეთის სახალხო რესპუბლიკის შექმნის მე-60 წლისთავის აღსანიშნავად 6 სექტემბერს ჩატარებულ სარეპეტიციო ალღუმს ასახავს, ექსპერტები გააოცა.

ჩინეთის სახალხო-განმათავისუფლებელმა არმიამ გამოიყვანა სამხედრო ტექნიკის რამდენიმე ახალი ნიმუში, რაც არასოდეს გამოუყვანია საჯაროდ. ცენტრალური საღმრთო სამმართველო ყოფილი ექსპერტის აზრით, ჩინელები „ჩამოდიდეს შოუს“ 1-ელ ოქტომბერს, ოუბიდეს დღეს მოაწყობენ. ათი წლის წინ ამჟღად დღეს მხოლოდ კონტინენტშირისი ბალისტიკური რაკეტების (DF-31) სამი მობოლოური დანადგარი გამოიყვანეს. მაშინ როცა 2009 წელს უკვე 8 დანადგარი აქვთ სპეციალისტების ვარაუდით, ეს კომპლექსი DF-31A-ს ახალი მოდიფიკაცია და აღჭურვილია ინდივიდუალური დამზინების თავჯეხებით.

ეს პირველი ჩინური მობოლოური კომპლექსია, რომლის შემოქმედითაც ვაშინგტონისთვის ბირთვული დარტყმის მიყენება შეიძლება. ამ კომპლექსის დემონსტრაცია სივანდია აშშ-ისთვის, რომ ჩინეთს აქვს საკმარისი ძალა

სამხედრო აგრესიისთვის პასუხის გასაცემად. როგორც მოსალოდნელი იყო, ჩინელებს ადღუმზე არ უჩვენებიათ ახალი სარაკეტო კომპლექსი DF-41, თუმცა შესაძლოა ის 1-ელ ოქტომბერს გამოიტანონ. ახალი შეიარაღება DF-31-ის ბაზაზე შეიქმნა და მას დიდი შესაძლებლობები აქვს. DF-41-ის შემოქმედით 11-13 ათას კმ-ზე შეიძლება მიხსნისთვის დარტყმის მიყენება.

6 სექტემბერს ჩინელებმა ასევე წარმოადგინეს ახალი ფრთიანი რაკეტა DONG HAI 10 (DF-10), რომელიც რუსული X-55-ის ბაზაზე შეიქმნა. ამ შეიარაღების საპკოთა ნიმუშები ჩინელებმა 90-იან წლებში შეიძინეს უკრაინაში. ექსპერტების თქმით, ამჟამად ჩინეთს

ნეთს აქვს 200 ასეთი რაკეტა, რომელთაც მიხსნის დაზიანება 1,5 ათას კმ-ზე შეუძლიათ.

ჩინელებმა ასევე სრულეყვეს შეიარაღების ზოგადი ნიმუში. კერძოდ, სარაკეტო კომპლექსი DF-15 საბრძოლო თავჯეხის სტაბილიზატორის ახალი ფრთებით აღჭურვეს, DF-11 მოდერნიზებულია საბრძოლო თავჯეხით, DF-21C კი — ახალი ძრავებით. გარდა ამისა, სამხედროებმა წარმოადგინეს ორი უაქტივო საფრთხის აპარატი, — პირველი ძველ ASN-205-ს ჰგავდა, მეორე კი — ახალი ASN-206 იყო, ასევე, ქვეითთა საბრძოლო მანქანები ZBD97-ები, 155 მმ-იანი თვითიწვლილი პაუბიცები PLZ05 და ძირითადი საბრძოლო ტანკები Type-99G.

ბრიტანელთა ბამოსტისათვის ახალი თაობის წყალქვეშა ნავი მოამზადეს

პირველი ბრიტანული ატომური წყალქვეშა ნავი „ასტიუტი“, რომელიც ამავე სახელწოდების პროექტის მიხედვით შეიქმნა, გამოცდის გასავლელად მალე დატოვებს BAE Systems-ის გემოსმენებელ ფრფხს დიდი ბრიტანეთის ქალაქ ბაროუნ-ფერნესში. პროექტ Astute-ს სუბმარინა დიდი ბრიტანეთის ფლოტში ყველაზე მძლავრი, მსხვილგაბარიტაინი და ნაკლებშემხრევი იქნება.

ამჟამად წყალქვეშა ნავს გამოცდის-ათვის და ფლოტის შეიარაღებაში შესვლისათვის ამზადებენ. კიდევ სამი სუბმარინის აგება — სახელწოდებით „ემპოში“, „არტულო“ და „ოდეოსისი“ — უკვე დაწყებულია. ბოლო მათგანის მშენებლობა 2009 წელს დაიწყო, კიდევ ერთის, მჭებოუ წყალქვეშა ნავის ასაგებად კი საჭირო მიწვილობა შეკეთილია.

ბრიტანულ სამხედროებს დაგეგმილი აქვთ შეიარაღებაში პროექტ Astute-ს 7-8 წყალქვეშა ნავის მიღება. კონსტრუქტორთა ცნობით, მათი გამოყენება შეი-

ძლება სხვადასხვა ამოცანის შესასრულებლად — წყალზედა ზომადღეობა და სხვა სუბმარინების საბრძოლველად, დასაზღვრად და სახმელეთო ჯარების მხარდასაჭერად. წყალქვეშა ნავებს შეიარაღებაში ექნება ტორპედო Spearfish-ები და ფრთიანი რაკეტა Tomahawk-ები, რომელიც მიწისზედა

მიზნების განადგურება სანაპიროდან 1000 კმ-ზეც შეუძლიათ. Astute-ს ტიპის სუბმარინის წყალქვეშა 7800 ტ-ს, სიგრძე — 97 მ-ს, სიჩქარე — 29 კვანძს ან საათში 54 კმ-ს, ჩაყვინთვის სიღრმე კი — 300 მ-ს შეადგენს. ეკიპაჟში 98 კაცი იქნება. ეს წყალქვეშა ნავი პროექტ Trafalgar-ის სუბმარინებს შეცვლის.

სხლუმბარების მესამედი შეარბინს აღმორღდა

„სხლუმბარების დაახლოებით 30%, რომელთაც ინდოეთის ჯარის სამხედრო მოსამსახურეები იყენებენ, უყარგისია — სჭიროების დროს არ ფეიქებება“, — ასეუ დასკნა გააკეთეს ინდოეთის სახმელეთო ჯარებისა და თვდაცვაითი ორგანიზაციების ექსპერტებმა შესწუმების შემდგვ. ვარიკვა, რომ სხლუმბარების დეტონატორები კარგა ხნის ვდაგასულბია. ეს შეარაღება სახელმწიფო კომპანია Indian State Ordnance Factory Board-ის წარმოებულა.

სხლუმბარები ინდური ქვედანაყოფების შეარაღების მნიშვნელოვანი ელემენტია. ერთ-ერთი ყოფილი სამხედროს თქმით, რომელიც ანტიტერორისტულ ოპერაციებში მონაწილეობდა, ჯარისკაცებს ჩვეულებრივ 4-4 სხლუმბარას ურეგებენ. ოუ ერთი მაინც უყარგისი გამოღდა, გამოიღის, ჯარისკაცმა მტერს ნახურად შეიარაღებულმა უნდა ებრძოლოს. სხლუმბარების არასამედიობა მტრბძილია საბრძოლო სულისკვეთებაზე უარყოფით ზეგავლენას ახდენს.

ლატვიის სანაღმე ტრალერების ბამო სქანღალია

ლატვიის მთავრობამ სამხედრო-სახლგაო ძაღების მთავარსარღალი ვადაყენა. მისი ვათვისუფლება ქვეყნის თვდაცვის მინისტრმა მოითხოვა, — მისეზი სანაღმე ტრალერების შესყიდვზე წამებებანი ვარიგება ვახზა.

ტრალერების შესყიდვებუ ვარიგება ლატვიასა და ნიდერლანდებს შორის 2005 წელს დაიდო, მისმა დირებულებამ 48 მღნ ლატო (80 მღნ დღლარზე მეტი) შეადგინა. მოვიანებით ვარიკვა, რომ ტრალერები არასახარბიელი მღგომარებობაში იყო. ვარდა ამისა, თან არ ახღდა ტექნიკური დოკუმენტაცია, რომლის შესყიდვა დამატებით ნახეარი მილიონი ვგრო ვადაღდა.

მთავარსარღლის ვათავისუფლებების საკითხის ვანხილვისას მას რამდენიმე მინისტრი ვამოქომაგა. მათი თქმით, მთავარსარღალი მხოლოდ ტრალერების შესყიდვის ბრძანებას ასრულებღდა და პრეტენზიები მხოლოდ და მხოლოდ თვდაცვის სამინისტროს ჩინურეკტბთან შეიძლება პკინდეთ.

ისრაელმა ჩინი კიღლოტები ვალულად მოამზადღ

ჩეხეთის სამხედრო-საკავრო ძაღების შესუღმტერენების პიღოტებმა ისრაელის სამხედრო-საკავრო ძაღების ერთ-ერთი საბრძოლო ნაწიღში, უღბანო ჩვეყეში, სწვლება ვაიარეს, რათა აღნებთში სამსახურისათვის მომზადებუიყენენ.

ჩეხეთის თვდაცვის მინისტრის ცნობით, სამხედრო მოსამსახურებმა უღბანონ პიღოტებში საბრძოლო ამოცანების შესრულების ისრაელის შეიარაღებული ძაღების პიღოტების ვამოციდებღა ვაიზიარეს. ისრაელის ანტიტერორისტულ ბაზა აღმამში მომზადება ვაიარეს ჩეხმა სპეტრანხმელებმაღ.

ამ ინფორმაციის ვანხაურება ისრაელის საღმზვერუო სამსახურმა აკრღღა, მაგრამ ცნობამ პრესაში მაინც ვაგონდა და ჩეხმა მინისტრმაღც არ უარყო.

შვეინსაწყო, რომ 1948-49 წწ-ში ისრაელის სამხედრო-საკავრო ძაღების პიღოტებმა მომზადება ვაიარეს ჩეხოლღკაკამს, ახღა ოს ისრაელელების დახმარების ვგრი იყო.

რითი ეპეჩება ჩრდილოკავკასიური ბერაქზები საქართველოს...

საქართველოს ჩრდილოეთ საზღვრის გასწვრივ დღე არ გავა, აფეთქება არ მოხდეს. ჩრდილოეთ კავკასიაში, განსაკუთრებით კი დაღესტანში, ჩქჩქეთა და ინგუშეთში ტერაქტი ტერაქტზე ხდება... ერთი შეხედვით არ უნდა გვანაღლებდეს ის ტერაქტები, რომლებიც საქართველოსთან დასავლეთის მდგომარეობაში მყოფი რუსეთის ტერიტორიაზე ხდება და იმ რუსული ძალოვანი სტრუქტურების თანამშრომლები იღუპებიან, რომლებიც შარშან ჩვენ გვეროდნენ.

მაგრამ სიტუაცია არც ისე მარტოვანია, როგორც ეს შეიძლება თავიდან მოგვეჩვენოს.

აფხაზეთისა და ცხინვალის რეგიონის ოკუპირებისა და მათი დამოუკიდებელ სახელმწიფოებად აღიარების შემდეგ თუკი რუსეთის ჩრდილოეთ კავკასიაში სიტუაცია დაესაბუნა, დაიწყო არეულობა და ფედერალური სამსახურების წინააღმდეგ შეიარაღებული გამოსვლები, ეს, ბუნებრივად, შედის საქართველოს ინტერესებში.

ჯერ ერთი, აქტიურ ანტიპარტიზანულ ბრძოლებში ჩართული რუსეთის ფედერალური სამსახურები და ძალები ნაკლებად მოიცლიან საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებისთვის.

მეორე და მთავარი: აფხაზეთისა და ცხინვალის რეგიონის დამოუკიდებლობის აღიარებით კრემლი თვითონაც დადება დესტაბილიზაციის სერიოზული საშიშროების წინაშე, რადგან დაღესტანში, ინგუშეთში და, მთი უმეტეს, ჩქჩქეთში არ ჩამკედარა დამოუკიდებლობისთვის

ბრძოლა. ერთ მშენებარ დღეს ჩქჩქეთი შეიძლება რამზან კადიროვის გარეშე დარჩეს, რომელმაც მოსისხლე მტრების მიუღი არმია გაიწინა.

„კადიროვის ანდილის“ გარეშე დარჩენილ ჩქჩქეთისა და, გარკვეულწილად, ინგუშეთშიც მნიშვნელოვანდ გაიზრდება ანტირუსული გამოსვლები სერიოზული ტერაქტების თანხლებით.

ეს ტერაქტები ჩვენი ქვეყნის გარეთ ხდება, მაგრამ დიდა საფრთხე, კრემლმა დაიწყო მათი პროპაგანდისტული „მიზმა“ საქართველოსთან.

ტერორისტებს აზნადებენ საქართველოს საეკსპრესურები, ისინი ჩრდილოეთ კავკასიაში საქართველოდან იპარებიან, თბილისი დასავლეთის სექსამსახურების დახმარებით აკონრებს და აიარაღებს ტერორისტებს. აი, ის ძირითადი ბრალდებები, რომელიც რუსულმა პრო-

პაგანდისტულმა მანქანამ მსოფლიოს მასშტაბით შეიძლება წამოიწიოს (ამის ნიშნები უკვე გამოჩნდა) ახალი სამხედრო აგრესიისთვის საფუძვლის მოსამზადებლად.

თუკი ავგისტოს ომის გამართლებას კრემლი ცდილობდა „მშვიდობის იძულებით“ ლიზინგით, მისი გარძელებების სლოგანი გახდება „ეანადგურებთ ტერიორისტებს ყველგან“...

სავულისხმოა, რომ ავგისტოს ომის დროს საქართველოს ტერიტორიაზე თითქმის ორი ათასამდე რაკეტა და ბომბი ჩამოყარეს რუსებმა, მაგრამ არც ერთი არ ჩამოყარნდნა პანკისის ხეობაში ან მის მიმდებარე ტერიტორიაზე, თუკი დაიბოძა დიდი შირაქის გაუქმებული აეროდრომი და თუთი აჭარაც კი.

არადა, მანამდე რუსეთის პროპაგანდისტულმა მანქანა საქართველოზე ზეწოლას სწორედ პანკისის ხეობითა და იქ თითქმისად არსებული ტერიორისტთა მომზადების ცენტრის გამო ახორციელებდა.

შარშან, ავგისტოში კრემლის მთავარი დევიზი იყო „დანაგრული“ აფხაზი და ის ხალხის „ეოზიკური გადარჩენა“, მაგრამ ეს არ ნიშნავს, რომ მოსკოვში დადიყველად „ანტიტერორისტული“ კარტის გათამაშება...

ჩრდილოეთ კავკასიაში ტერიორისტული აქტების გაზმირების შემთხვევაში კრემლი ყველგ წინ წამოწევს პანკისის თემსა, ევლად საქართველოს საზღვრებზე გადმოდგნოს შეიარაღებული ჯგუფები, რათა მუხობილი ქვეყნის ტერიტორიაზე ამჯერად ანტიტერორისტული ცდები არსაქმდეს აგრესიის საბაბი მიეცეს.

ირაპლი ალადაშვილი

აგვ-ის სავლეთო ქვეითები და ქართველი სამხედროები

ამერიკის შეერთებული შტატების სამხედრო ძალებში სავლეთო ქვეითებს მონაწილეობა ადგო უკვეათი სავლეთო ქვეითების ისტორია 1775 წლიდან იწყება. ამ წელს კამბანმა სამუელ ნიკოლასმა ფილადელფიაში ჩამოაყალიბა პირველი დანაყოფი. მას შემდეგ ამერიკელი სავლეთო ქვეითები ყველა სამხედრო ოპერაციაში მონაწილეობენ, სადაც ამერიკის შეერთებული შტატებია ჩართული. XX საუკუნის შუა წლებში ეს დანაყოფები ყველაზე ძლიერ ძადად იქცნენ. მათ შორის მსოფლიო ომში ერთ-ერთი გადამწყვეტი როლი შეასრულეს. სავლეთო ქვეითების პირველადი დანიშნულება და მისია სამხედრო ზიმაღლების უსაფრთხოების უზრუნველყოფა იყო, როგორც თავდაცვით, ისე შეტევით ბრძოლებში. თანდათან იცვლებოდა ამ სამხედროების დანიშნულება და დოქტრინა. გაიზარდა მათ განკარგულებაში არსებული სამხედრო ზიმაღლებისა და ტექნიკის რაოდენობა. იზრებოდა ასევე პირადი შემადგენლობის რიცხვები. დღეისათვის სავლეთო ქვეითებში დაახლოებით 200 ათასი სამხედრო ირიცხება. ამ დანაყოფს 20-ათასიანი რეზერვები ჰყავს. ამერიკის შეერთებული შტატების სავლეთო ქვეითები უფრო მრავალრიცხოვანია, ვიდრე ისრაელის ან ბრიტანეთის სამეფოს შვიდრიცხოვანი ძალები. დღეისათვის სავლეთო ქვეითები დიდ როლს თამაშობენ ამერიკის შეერთებული შტატების ერთ-ერთ უსაფრთხოების დაცვის, საქსეპედაციის ოპერაციების, საჰაერო და სავლეთო დესანტირების საითხებში.

ამერიკის შეერთებული შტატების სავლეთო ქვეითები რამდენიმე მთავარ ბაზას იყენებენ. მათგან 14-ს ოპერირების სიხის არის ბაზები წერტილისა და მომარაგებისათვის.

სავლეთო ქვეითების მთავარი ბაზებია პენელოპონი, ლევილი და ბატლერი. სავლეთო ქვეითების ემბლემა 1892 წელს, ამავე პერიოდში კი ჰიმნიც შექმნა. საბოლოო მონაცემებით, პირველ მსოფლიო ომში 70 ათასი მარინესი მონაწილეობდა. შორეუ მსოფლიო ომში კი ამ სამხედროების წევრნი ოკეანის ოპერაციებში მთავარი როლი ითამაშეს. ოკეანა, იო ჯიმა, ბოგოვლი, ტრაკო, პელაუი. — ეს ამ ტერიტორიების არასრული ჩამონათვალია, სადაც სავლეთო ქვეითებმა წარმატებას მიაღწიეს. იო ჯიმაზე ოპერაციის დროს ფოტოგრაფმა ჯო როსენტალმა ისტორიული მომენტი დააფიქსირა,

— სავლეთო ქვეითებმა ამ კუნძულზე აშშ-ის დროსა აღმართეს. ეს ფოტო სავლეთო ქვეითების საეინიფო ბარათია იქა.

მეორე მსოფლიო ომში დაედაბრეულად სავლეთო ქვეითების ორი ბრიგადი ჩაერთო. ომის ბოლისთვის კი მათი რაოდენობა ექვს დივიზიამდე გაიზარდა. სულ დაახლოებით 500 ათასი სამხედრო მონაწილეობდა ფაშმშიან ბრძოლაში. სავლეთო ქვეითები მონაწილეობდნენ კორეის ომში, 200 ათასზე მეტი პირადი შემადგენლობით ვიეტნამის ომში, სადაც დაახლოებით 13 ათასი ჯარისკაცი დაღუპა, ხოლო 2001 წლის 11 სექტემბრის ტერაქტმა მარინესები გლობალურ ტერორიზმთან ბრძოლაში ჩართო. ერთსა და ავღანეთის ოპერაციებში სავლეთო ქვეითებს მთავარი ადგილი უკავიათ მათი ორგანიზებულია, აღჭურვილობა და ტექნიკა სამაგალითია ყველა ქვეითის სამხედრო მოსამსურისათვის. სავლეთო ქვეითი დაჭრილ თანამებრძოლს არასდროს მიატოვებს. ამავე დროს მათი მოქმედება რეულექსებამდე დაეყვანება. თანამებრეუ ქვეითები ძალებში ამერიკულ მარინესებს ღიდერის როლი უკავიათ.

ამ უძველესი ტრადიციების მქონე დანაყოფში მოხვედრა ან სავლეთო ქვეითთა სკოლაში განათლების მიღება დიდი პრვილეგიაა. ქართველ ოფიცრებს ხშირად გზუნიან ამერიკის ამ ელიტურ სასწავლებლებში. მათ შორისაა მეორე ქვეითი ბრიგადის მეთაური მაიორი ზუგუა ლიპარტიანი და სამხელეთო ძალების სერჟანტი ზაქარი წერუაშვილი. ქართველ სამხედროების თქმით, საოფიცრო და სასერჟანტო მომზადების კურსები განსხვავებულია. მაიორმა ზუგუა ლიპარტიანიამ ამერიკის ამ ელიტურ სასწავლებლებში გაგზავნამდე საკართველოში გაიარა სპეციალური ტესტირება, შემდეგ სავლეთო ქვეითთა სკოლაში. სწავლა რამდენიმე ეტაპად მიმდინარეობდა. პირველ ეტაპზე ზოგად კურსს გადიოდნენ. შემდეგ დაიწყო კონკრეტულ სპეციალობაში მომზადება, ანუ ქვეითი ოფიცრის განზრდა. მაიორის თქმით, სავლეთო ქვეითთა სკოლაში დიდი მნიშვნელობა ენიჭება სამხედროების ინდივიდუალურ მომზადებას, რათა მან შეძლოს დამოუკიდებლად გადაწყვეტილების მიღება. ამგორეულად აჩვენენ ერთმანეთზე ზრუნეს.

ზუგუა ლიპარტიანიანი, მაიორი:
— სამშობლოს დროს მეთაურმა ზუგუა ლიპარტიანიანმა ვაჟუგუაზე დაგვიყენა. ვაიპარტიანიანის, ვინც ბილი წერტილამდე სრული შე-

მადგენლობით მივიდა. ოცი ზუიკაციან გუნდში ერთი ჩამორჩებოდა და თანამებრძოლებთან ერთად ვერ მივიდოდა ფინიშამდე. გუნდი მარსს გამოიშორებოდა და ყველაფერი თიანდ უნდა გაეყო.

სწორედ მარინესების კორდინაცია და ურთიერთშთანხმება გახდა იმის საფუძველი, რომ ამერიკის ამ ელიტურმა დანაყოფმა ჩატარებული ოპერაციებთან ყველა წარმატებით ჩაატარა.

ზაქარო წერუაშვილი, სამხელეთო ძალების სერჟანტი: — მკაცრი დისციპლინა და საუკეთესო პირობები პროფესიონალი სამხედროს ჩამოსაყალიბებლად, — ყველაფერი ეს სავლეთო ქვეითთა სკოლასთან ასოცირდება. აქ XXI საუკუნის პროფესიონალ მებრძოლებს ზრდიან.

სწორედ ამ სავლეთო ქვეითთა კორპუსის სამხედროები ამზადებენ ქართველ ჯარისკაცებს ავღანეთში და კაბუზარეულ ბრძოლაში. მომზადება რამდენიმე ეტაპად გაგრძელდება. როგორც ამერიკის შვიდრიცხოვანი ძალების ეტაპის სარდლობის პირადემა ნათქვამია, ამერიკელი მარინესები ქართველებს როტაციისათვისაც მომზადებენ. ამ დროისათვის მესსამე ბრიგადის ერთი ბატალიონი გადის სპეცოფიკურ მომზადებას. სამხედრო წრეებში მაინათ, რომ ამერიკელი მებრძოლების გამოცდილება ქართველ სამხედროებს კვალიფიკაციას კიდევ უფრო აუმაღლებს. ეს ბუნებრივია. მარინესების ისტორია ამის დასტურია.

გიორგი თუხარაელი
ტელეკომპანია „საქართველო“
სპეციალური კორესპონდენტი

თავდაცვის სამინისტროს ანგარიში

5 აგვისტოს, დედაქალაქის მთავრ პროსპექტზე, გაიმართა საქართველოს მთავრობის ღონისძიება „ანგარიში ხალხს“, რომლითაც ქვეყნის მთავრობამ მოსახლეობას გაჩვენა მუშაობისა და გვემების შესახებ ანგარიში ჩააბარა. ვარდების მოედნიდან თავისუფლების მოედნამდე გადაკეტილ რუსთაველის პროსპექტზე ქვეყნის ყველა სამხედროს პაეილიონები ჰქონდა მიწვობილი, სადაც ნებისმიერ მსურველს მისთვის საინტერესო ინფორმაციის მიღება შეეძლო. თუმცა ყველაზე მასშტაბური და, როგორც აღმოჩნდა, ხალხისთვის ყველაზე საინტერესო თავდაცვის სამინისტროს გამოენა იყო, რომელმაც პარლამენტის შენობის წინ არსებული პროსპექტის მონაკვეთი სრულად დაიკავა.

თავდაცვის სამინისტროს მიერ ორგანიზებული ჩვენება, რომელსაც დილით ახალი თავდაცვის მინისტრი ბაჩო აბლაია და გაერთიანებული შტაბის უფროსი დეკო ჭანკოტაძე დაესწრნენ, ძირითადად, სამი ნაწილისგან შედგებოდა და აქ სამხედრო-საკაირო ძალები, სახმელეთო ჯარები, განათლების სარღობა იყო წარმოდგენილი. მინისტრის განცხადებით, „ეს ღონისძიება ამ პროექტების დემონსტრირებაა, რომელიც ბოლო პერიოდის განმავლობაში უწყვეტად განხორციელდა. ჩვენს მოსახლეობას უახლოესი მომავლაში დაეგეგმილი ღონისძიებებიც გავაცანიოთ ეს არის არამის მოდერნიზება, როგორც შეიარაღებისა და ეკიპირების, ასევე განათლების კურსით“.

სამხედრო-საკაირო ძალების სტენდიან ყველაზე დიდ ინტერესს, ფართო პუბლიკისთვის პირველად წარმოდგენილი შეიარაღებაში არსებული **Skylark I**-ის (რაც ქართულად „ტორილას“ ნიშნავს) ტიპის უპილოტო მზვერავი საფრენი აპარატი იყო. ებრაული ფირმა **Elbit Systems**-ის შეიღობილი კომპანია **Silver Arrow**-ის მიერ შექმნილი აპარატი, სტენდზე წარმოდგენილი საინფორმაციო აბრის მიხედვით, 10კგ-ს იწონის და მისი სიგრძე 2,2 მ-ს შეადგენს, ფრისი გაქანი კი — 2,4 მ-ს. აპარატს, რომლის ძალურ დანადგარსაც ელექტროძრავა წარმოადგენს, პერეში 1,5-2სთ-ის განმავლობაში შეუძლია ფიფნა და 70კმ/სთ-ის ტოლის ფრენის მაქსიმალური სიჩქარისას მისი ფრენის სიშორე 10კმ-ია. სადაზვერეო ეიდოლაქურეოილობის განთავსება, ფოუზელაჟის ქვეშ, სპეციალურ კონტეინერში ხდება. აპარატი, რომლის სტარტსაც ხელის სამულებით ოპერატორი ახორციელებს, 10კმ-ის ტოლის ფართობის სასაზვერდაა განკუთვნილი. აპარატი მისაწვ დაჯგომის, ბრტყელ შტობარში შეყვანის შემდეგ, გასაბერ ბალიშზე ახდენს. არსებობს მოდიფიკაცია **Skylark II**, რომლის ასაფრენი მასაც 35კგ-ს შეადგენს.

არანაკლები ხალხმრავლობა იყო

ებრაული წარმოების უპილოტო თვითმფრინავი **Skylark I** და მისი მართვის კომპიუტერი

სახმელეთო სადგარზე დაყენებულ ამერიკული **M134 Minigun**-ის ტიპის ტყვიამფრეკვევის გარშემო. გატლინგის სქემის მიხედვით 7,62 მმ-იანი ტყვიამფრეკვევის მძრუნზე ბლოკს ექვსი ლულა აქვს და მისი სწრაფსრულა წუთში 4000 გასროლას შეადგენს. ტყვიამფრეკვეი 60-იან წლებში შევლდმფრენების შესაიარაღებლად შეიქმნა და ვიეტნამის ომში ყველაზე ხშირად მას „აიროკუნზბიდან“ იყენებდნენ. მაღლა სწრაფსროლისა და დიდი წამური ზაღპის წყალობით, მსროლელები ამ იარაღს ძალზე ეფექტიანად იყენებდნენ. აქვე იყო წარმოდგენილი ორულაგანი საავიაციო 30 მმ-იანი ქვემტის **FW-30**-ის საწვინებელი მოდელი, რომლის საინფორმაციო პროსპექტზე რატტოტე **FW-30K** ქვერა, სადგარზე დამაგრებული იყო 12,7 მმ-იანი მსხვილკაბული ორიანი საბჭოთა ტყვიამფრეკვეის **HCB**-ს პოლინური ვარიანტი **MG, Ми-24**-ის ეკიპაჟისთვის განკუთვნილი დამის ხედევის სათვალელებით აღჭურვილი მუხნარად.

უპილოტო აპარატის გვერდზე ქართული პაერსაწინააღმდეგო თავდაცვის ერთგარიზო-ნოუ-პოუ იყო წარმოდგენილი, — ორი კადროციკლი და მათზე დამაგრებული ორი-ორი პოლინური წარმოების **Grom**-ის ტიპის გადასატანი სახინტო-სარავტო კომპლექსი.

შეზობლად მდებარე სტენდებზე წარმოდგენილი იყო განმადლელების აღჭურვილობა და მათეკუნზე ჩაქვენი დაჯგომსული ეკიპირება, **Harris**-ის ტიპის რაციები და სხვადასხვა სახის საეკიპირო სამუალელები. თუმცა, როგორც მოსოლდენული იყო, გასაკუთრებული ხალხმრავლობა სახმელეთო ჯარების ექსპონიცი-

ასთან იყო. ხალხი რიგში დგებოდა, რომ (30) ზღვასარღოლი საშუალებები ხელში დაეჭირა და მათთან ერთად სამახსოვრო ფოტოები გადაიღო. განსაკუთრებით ბევრები აქტიურობდნენ. მოქალაქეების კითხვებზე კი იქ მყოფი სამხედროები პასუხობდნენ, რომელია შირის სნაიპერები და სპეცდანიშნულების დანაყოფების წევრები იყვნენ.

ცეცხლსასრლო საშუალებებიდან წარმოდგენილი იყო ებრაული ტყვიამარცხევი Negev-ის და ავტომატ Galil-ის ბაზაზე შექმნილი სნაიპერული შაშხანა, საბჭოთა წარმოების Винторез-ის ტიპის სნაიპერული შაშხანა და მის ბაზაზე შექმნილი სპეციალური უხმაური ავტომატი Вал-ი, ლულისქვეშა ვიშპარ-სატორენითა და კოლიმატორული სამობნით აღჭურვილი კალაშნიკოვის ტიპის ავტომატი, ამერიკული საიერიშო შაშხანა M4, ფინური სნაიპერული შაშხანა Sako TRG 21/41, Glock 17-ის ტიპის პისტოლეტი. აქვე იყო წარმოდგენილი Metis-ისა და Фагот-ის ტიპის მართვადი ტანკსაწინააღმდეგო კომპლექსები. ამ უკანასკნელზე ებრაული წარმოების დამის ხედვის მოწყობილობა იყო დამონტაჟებული. წარმოდგენილ ყველა იარაღს და ტანკსაწინააღმდეგო საშუალებებს აგვისი პროსექტი ახლდა, სადაც მათი ტექნიკურ-ტექნიკური მახასიათებლები დეტალურად იყო გაწერილი.

თუმცა არანაკლები ხალმრავლობა ტყეისკახთან შეინიშნებოდა, რომელიც ქართული არმიის შეიარაღებაში ახალმოდულულ M1114-ის ტიპის ორი დაჯგუფებული H MMW-თა და თურქული წარმოების Ejder-ის ტიპის ჯგუფანტრანსპორტიორის ერთი ერთეულით იყო წარმოდგენილი, მაგრამ, ალბათ, მორე M1114-ის ნაცვლად Cobra-ს ტიპის ჯგუფანტრანსპორტის გამოყენება გაცილებით უკეთესი იქნებოდა. ხალხი რიგში დგებოდა, რომ Ejder-ის სადესანტო ნაკვეთურსა ან H MMW-ის საბრძოლო მოდულში მოხვედრილიყო. ტყეისკახს და განათლების სარდლობის გუერდზე, სადაც სამხედრო აკადემიისა და სანხების სამთო მოშადების სკოლის სტენდები იყო განთავსებული, საველე პოსაიტალი და მოწინავე ქიურეოიული ჯგუფი იყო გაშლილი. ეს

დამის ხედვის სათვალეებით აღჭურვილი შვედულმდგრენის პოლტის მუზარადი

ტანკსაწინააღმდეგო კომპლექსი Фагот-ზე მორგებული ებრაული დამის ხედვის მოწყობილობა

უკანასკნელი ცალკეულ საშედიცინო ქვედანაყოფის სტრუქტურულ ჯგუფს წარმოადგენს, რომლის დოკუმენტაციაც საგანგებო სიტუაციების დროს დროული ქიურეოიული დახმარების აღმოჩენა შედის. მარშიდან საოპერაციო გამაღას, რომელშიც წებისმიერი სიროფლის ოპერაციის ჩატარება შეიძლება, 20 წი სჭირდება. აგვისტოს ომის დროს მოწინავე ქიურეოიული ჯგუფის მიერ საბრძოლო ვითარებაში დამოუკიდებლად 39 ქიურეოიული ოპერაცია ჩატარდა, საიდანაც 3 ოპერაცია არასამხედრო სხვადასხვა ეროვნების მოქალაქეებს ჩაუტარდა. საველე მობილურ პოსაიტალს საოპერაციო, რენტგენული დანადგარი და რეანიმაცია აქვს. რუსეთ-საქართველოს ომის დროს პოსაიტლის თანამშრომლებმა სხვადასხვა სიროფის 311 ოპერაცია ჩატარეს. აქვე განლაგებული იყო პირადი შემაღენლობის განსათესებლად საჭირო კარგი და საველე სამხარეოული, სადაც ამთვალეიერებელს საშუალება ჰქონდა, ავიღებოდა, საველე პირობებში მომზადებული სამხედრო ულუფა დაგემოვნებინა.

12.00 სი-ზე დაწყებული ღონისძიება 17.00 სი-მდე გაგრძელდა, თუმცა დამთვლიერებლებსა და ტყეისკახთან თუ იარაღთან სამახსოვრო ფოტოების გადაღების მსურველთა ნაკადი ექსპოზიციების დასურვამდე არ წყდებოდა. ხალხში არმიის პოპულარიზაციისთვის ასეთი გამოყენების მოწყობა ძალზე მნიშვნელოვანია და კარგი იქნება, თუ ამგვარი ღონისძიებები მომავალშიც მოწყობილი

თიემერ პულუზაშვილი

რუსეთ-საქართველოს ომში, ასეთმა მობილურმა შვედსაწინააღმდეგო გათვლებმა ძალზე გაამართლა

ირაკლი ქურდიანი (მარცხნიდან მეორე)
თანამებროლებთან ერთად

— ცხინვალისკენ მასწავლის
ბრძანება როდის მიიღეთ?

— 8 აგვისტოს, დღით და 11 საათზე სენაკის სამხედრო ბაზიდან გამოსვლით გორის გადასახვევიდან რამდენიმე კილომეტრში, სოფელ დირბთან არის ქართული სოფელი ძღვეიჯვარი და იქ დაუბნადით. მერე კი ბრძანების თანახმად, იქიდან გამოსებრუნდით, — ჩემს ბრიგადა სხვა მიმართულებით წავიდა, მე კი მიმართულებების ხელმძღვანელის გადაწყვეტილებით ჩემს ბატალიონთან ერთად სოფელ ზემო ნიქოზში დავრჩი. სამუთაურო ვაკუფთან ერთად თვდაცეითი პოზიცია იმ ადგილას მოუწყვევით, სადაც ზემო ნიქოზში მთავრდება და ცხინვალის იწყება.

— რა დავალები გქონდათ?

— წინა ფლანგიდან შეტევაზე წამოხული მონიალმდგისთვის ზურგში გადასვლის საშუალება არ უნდა მიგვეცა. ამ დროს მხოლოდ არტყლეფრია ისროდა, როგორც ჩანდა, საბრძოლო მო-

„გვებონა, ოსებს ვესროდით, თურკები ჩიჩნური ბატალიონი გვებრძოდა“

ვევლა მებრძოლი, რომლებიც 2008 წლის აგვისტოს ომში მონაწილეობდნენ, ამბობს, — რომ არა საპაირო აგრესია, რუსები ასე იოლად ვერ მოგვეუბრდნენ და მსხვერპლიც ბევრად ნაკლები იქნებოდა.

სენაკის მთორე ქვეითი სამხედრო ბრიგადის 21-ე ქვეითი ბატალიონის მეთაური ირაპალო ქურდიანი ომამდე და მის შემდეგაც დაკისრებულ მთვალეობას პირნათლად ასრულებდა. დღეს ის ჩვენი ჟურნალის სტუმარია და ცხინვალის ომის დეტალებს იხსენებს.

— პროფესიით სამხედრო ვარ, 2002 წელს დეკამთორე სამხედრო აკადემია და თვდაცვის სამინისტროში დავიწვე მუშაობა. რუსეთ-საქართველოს ომის დაწყებამდე, სულ რაღაც ორი კვირით ადრე, 21-ე ბატალიონის მეთაურად დამინიშეს. რომ გითხრათ, ომამდე განსაკუთრებული სწავლებები ტარებდებოდა, ტყეული იქნება, — სენაკის სამხედრო ბაზაში ჩვეულებრივ გვემურ სწავლებას გავდიოდით.

— ომის დაწყებამდე რამდენიმე დღით ადრე რა ვითარება იყო ბაზაში?

— განსაკუთრებული არაფერი ხდებოდა, ჩვეულებრივ წვრთნებს გავდიოდით, სადაც სამეთაურო შემადგენლობით ვიფიქრ ჩართული. ჯარში გვე-

მური სწავლება ძალთა მიზიდვითაც ტარდება, მაგრამ ამ შემთხვევაში სწავლებაში ბატალიონის ჯარისკაცები არ მონაწილეობდნენ. მხოლოდ მეთაურობა ვმუშაობდით, ოპერატიულ ბრძანებებს ვამუშავებდით და ვანალიზებდით, რა ხარუქები გვექონდა ქვედანაყოფში და როგორ შეიძლებოდა გამოსწორება. სწორედ ამ დროს გავგეგო, რომ ცხინვალის მხარეს ისევ არეულობა დაწყებულა, მაგრამ ეს პირველად არ ხდებოდა და არც კი მიფიქრია, თუ ბრძოლაში მოვუყენება ჩაბბა. თუნდაც იმიტომ, რომ საქართველოს შეიარაღებული ძალების ბრიგადების გადანაწილების პრინციპით ჩვენ დასავლეთის მიმართულება გვეჭირავს...

7 აგვისტოს დილის 6 საათზე სახმელეთო ძალების სარდალმა მამუკა ბალახაძემ დაგვიბარა და ვითარება გაგვაცნო, — ცხინვალის მხარეს ძალიან დაიბაბა ვითარება და ვიყველ წუთს მხად უნდა ვიყოთ. ისიც გვითხრა, რომ ჩვენი შეიარაღებული ძალების სხვადასხვა ბრიგადა უკვე ჩართული იყო საბრძოლო მოქმედებებში, მაგრამ არც მასინ მიფიქრია, რომ ეს მასშტაბურ კონფლიქტში გადაიზრდებოდა. ადრეც ყოფილა შემთხვევები, როცა ოსური მხრიდან გვეჩიხრებოდა და ჩვენს ებასუხობდით. ასე რომ, ასეთი ტიპის იერიშებს შეჩვეული ვიყავით.

ქმედებებში მონიალმდგის ქვეითი ჯარისკაცები ჯერ არ იყვნენ ჩართული. ჩვენი პოზიციებიდან მხოლოდ მძიმე ტყეწიკიდან ისროდნენ. თუ არ ვცდები, გორში განლაგებული ქვედანაყოფი უტყვედა და აფეთქების ხმები სადაც ვაჯასთან ისმოდა. სამხედრო ტერმინოლოგიაში ასეთი სახის ომშიხრე სწოლას „სარტილიური დუღა“ ჟწოდება... ჩვენ არ გვიცხრია, მთელი დამე პოზიციების განლაგებას მოუხდით, ქვეითთა ნიშნებით თვდაცეითი სანგრებს ვიხრბოდი. რადგან დრო არ გვექონდა, თვდაცეითი სისტემას და დიდი სანგრები გათხრა შეუძლებელი იყო. ქვედანაყოფის განლაგება სტანდარტულად ასე ხდებდა: სამეთაურო შტაბი ნაწილისგან ერთი კილომეტრზე უნდა იყოს დაბანაკებული, მაგრამ რადგან ამხელა მანძილიდან ბატალიონის მართვას ვერ შეუძლებდი, იქვე დავრჩი.

— რატომ, კავშირი არ იყო?

— ექ ვიფინის საშუალებას არც რადიოსადგურები მალეველა და რაც ადგილმდებარეობა. გარდა ამისა, რეალურ ომში ნაკლებგამოცდილი მეთაური ვიფიკი და მინდოდა ჩემს ჯარისკაცებთან კონტაქტი მქონოდა და ნებისმიერი პროცესი საკუთარი თვალთ მენახა. ის დამე მწვინდა გავატარეო. სატანკო ბატალიონი, ორი ტანკი და ორი ქვეითთა საბრძოლო მანქანა მოგ-

გამავრეს. 9 ავგისტოს; დილის 9:30 საათზე, უკვე მზად ვიყავით. შობაგრებულ მძიმე ტექნიკას მარშრუტები გაკაცინა, რადგან ბრძოლაში ტანჯი ცუდი სამართავია, — თუ არ იყოს გა გზებით იაროს. შეიძლება ისეთ ადგილას შევიდეთ, რომ ჯარისკაცებს გადავაროს. ამიტომ ორი გზა მკვიცი, — ძირითადი და სათადარიგო. იმ ადგილას, სადაც ჩვენი ქვედანაყოფი იყო განლაგებული, მარჯვენა გზა იყო, მის გაღებაში არ ჩინი, უფრო სწორად, ჭაობივით ადგილი, სადაც ავტომობილს ჯერის ხმა შემოგვეხმა. სროლას ჩემი ბატალიონისთანვე უპასუხეს. ბატალიონში ახალი და გამოუცდელი ჯარისკაცებიც მყოფი და სანამ რაიმეს თქმას მოვალერებდლი, მასირებული ცეცხლი გახსნეს.

— რამდენად გამარბლებული ვიქნა ტაქტიკურად?

— არ არის მხანაშქონილი, თუ მოწინააღმდეგე ვერ ხუდავ, ცეცხლის გახსნას აზრი არა აქვს. სამხედრო პრაქტიკაში არსებობს გამოთქმა „ტყვიის დაბლოკვა“, ყველაფერი წინასწარ გავიფიქრე უნდა გქონდეს. თორემ შეიძლება ისეთ ინტენსიურ ბრძოლაში აღმოჩნდე, რომ ტყვია წამალი არ გველოს. როცა სერგებმა ვეცხერო, ვის ეცხერათ-მეთქი? ესოდან გვიჩინოვს, მაპასუხა. მერე ასეთი მასირებული ცეცხლის გახსნა ორიგორ შეიძლება-მეთქი. ამ დროს იქვე ახლოს ტყეები გაკვდა და აუფიქტების ბაღამ დაგვეფანტა. მახსოვს, როცა დავიკეთ, იარაღი დარ მქონდა, დარტყმის ბაღამ აუტომობილს ხელიდან გამოგვდიხინა. ხულებზე რომ დავიხუდე, ხელთათმინი გადახსნილი იყო და მარჯვენა ხელის ზურგდან ისხლდა მდიდრა (ხელთათმინებს ერავში შეუქციევი. ინტენსიური სროლისას იარაღი ზურგდა და ამ დროს ხელთათმინი გმუცვლის). ხელის მტყუანზე ორი ჭრილობა მქონდა. აფეთქებას მოწინააღმდეგის მასირებული ცეცხლი მოკვდა. ისროდნენ საარტყლური დანადგარებიდანაც, ჩემი ჭრილობა სერიოზულია არც ჩამოთვლია, რადგან ბატალიონში უკვე დაჭრილი ჯარისკაცების ყვირილის ხმა მქმნდა. იქაურბა კვამლმა გააძაგა. მტერის ბული დადგა, ერთი სიტყვით, ქაოსი იყო. ამავდროულად, ჭურჭების სროლა გრძელდებოდა, მოწინააღმდეგის არტილერია ჩვენი პოზიციის დამოწყებას განაგრბობდა... როგორღაც სანგრამდე მივფორთხიდა, სადაც გადავქიდა დამხუდა და ხულო სწრაფად გვამიხიხა. დაახლოებით 10 წუთის განმავლობაში გვბომბავდნენ. არტილერია ტალღასავით გადადიოდა ერთიდან მეორე მხარეზე.

— ამ დროს ქართულმა ქვედანაყოფმა ვერაფერი იღონა?

— როგორ არა, რამდენიმე წუთში მოვახდინეთ მობოლიზება და ბრძოლაში არტილერია ჩურთით მიწინააღმდეგე უკვე მალან ახლოს იყო, ავტომობილები იარაღის ხმავე გვეხმიდა. ისეთ ადგილას ვიდგეთ, ჩვენ წინ ცხინვლი ხელისუფლებით იყო გადაშლილი, საცხინვრებელ კორპუსებს კარგად ეხედებოდა. დახვეწრემ შეგაკრებიანა, რომ კორპუსების მარჯვნივ მივბარებოდა მოუდინებლ სამხედრო ტექნიკას ხალხს მოკავება, მტერმა ძალების მობოლიზება დაიწყო. მივხვდით, რომ შეტევებზე გადაიხსენებულ „ზღუდეს აშხადენდნენ იერიშის დასაწყებად. ამ დროს არტილერიის დაბომბვის ინტენსივობამ იკლო, რაც ნიშნავდა, რომ მძიმე ტექნიკა ზურგისკენ გადაადგილდებოდა.

— ეს ტაქტიკური ხელვა?

— დაიხ, ეს აუცილებელია, რომ იერიშის დაწყების შემთხვევაში თავისი პოზიციები არ დაბომბოს. ჩემს მეთაურს ხანს კორდინატები გადავცემა, — მოწინააღმდეგის მხარეს შერეული თავმურა დაიწყო-მეთქი. ცოტა ხანში ჩვენსა საარტილერიო სისტემაშიც დაიწყო მუშაობა, პასუხმაც არ დააყოვნა, თქმცა უნებურად ძაღვ შეწყდა. ზუსტად მახსოვს მათი ტაქტიკა, მარჯვნიდან მარცხნივ გადაადგილდნენ, მერე პარპიით როგორც ჩანს, ძალები არ ჰყოფინდით და ცდილობდნენ, თანაბრად გადაეწევილიყვნინათ. საკმაოდ გონიერულად იბრძოდნენ... რამდენიმე წუთში მარცხენა ფლანგდან შემოვიტყეოს და უკვე ტანჯებიც ჩაერთო ბრძოლაში.

— ამ დროს მსხვერპლის რაოდენობაც გაიზრდებოდა...

— ორი დღეულის მყოფა და 40-მდე დაჭრილი, მათი გაყვანა „საქალაქებში“ მოიხმებულდა და ოპერაციულად ხვდებოდა. ჩვენ უკან ბაოუძის ცალკეული ბატალიონი იდგა და დაჭრილების გაყვანაში მარტანებით და ცოცხალი მარტანებით ჩვენი მეთაური ქიმამე დამუხმარა, რისთვისაც მადლობა მინდა გადავუხადო. ხულზე მომისწერეს, თორემ საბრძოლო მოქმეებაში ვიყავი ჩართული და ასეთ სიტუაციაში მარტო ვერაფერი გავხვდებოდა...

სხვათა შორის, ომის დასრულების შემდეგ ჩვენური ბატალიონის მეთაურის ნაამბობი მოვისმინე, — როცა რუსეთის სამშვიდობო ძალების სარდალ კულაშნიტკოვთან მივედიო, მადლობა გადაგვიხადა, მაგრამ გვისაყვედურა კიდევ, ამდენ ხანს სად ხართ, რატომ დაგაკვირეთო... ჩემნი სამხედროს თქმით, როცა შტატებზე გადმოვიდეთ, მათგან 500 მტერმა ჩვენი შეიარაღებული ძალები იბრძოდნენ და ზუსტად იმ თარიღსა და დროს ასახულებს, როცა ჩვენ ცხინ-

ვლის შესახებელიან ვიდგით

— ე.ი. ოსებმა და რუსებს კი არა, ჩვენს ბატალიონს ებრძობდით?

— დაიხ, თურმე ჩვენურ ბატალიონს ვებრძობდით...

რამდენიმე წუთს შეისვენებს და შემდეგ პაირადი შემოვიტყეოს. პირველმა სამხედრო თვითმფრინავმა ჩვენი პოზიციის თავზე რომ წრე გააკეთა (ამ მანხერს რეიდ ჰქვია) და მუსამე წრეზე, ჩვენგან ოდნავ წინ, ზედ ცხინვლის თავზე ჩამოყარა ბომბები.

— ცხინვლი რატომ დაბომბა?

— ვერ გეტყვით, მაგრამ ჩემი თვალით ვნახე, როგორ ცვიოდა ბომბები ქალაქის თავზე... პირველ სამხედრო თვითმფრინავს მორეცე მოკვდა, ორჯერ შემოვიტყეოს და როცა მესამე ორიდურ წამოიფიდა, დაღლა დაიწია. სწორედ ამ დროს ჩემი ბატალიონის სერგანტმა თემურ ბუხრიანიმ მტერის საჰაერო მოიერიშებს „გროსი“ ესროლა, საფრენსა აპარატმა კვამლი გაუშვა და ხეთაურის მამარბულიანს წვიდა... ყველა ვხედავდით, როგორ მანევრებდა ჩვენს თავზე მტერის თვითმფრინავი, მაგრამ გადავდინეთ. ეს იყო ენით გამოთუქმული სიხარული. ის ბიჭი ჩავიხებუდა კარგა ხანს ასე ჩაბლუჯული მყოფდა.

ამის შემდეგ საჰაერო იერიში შეწყდა, მაგრამ გაძლიერდა ქვეითი ძალებისა და არტილერიის ორიუფ ფლანგზე შემოტყევა. ჩვენ გარშემო რაკალი კოფებოდა, სროლა იმდენად ყოველი მხრიდან, ზურგდანაც კი ბრძოლაში ვიყავით ჩართული.

— ანუ ალყაში გაქცევდნენ?

— დაიხ, ალყის აშკარა სამშორეობა იყო და სწორედ ამ დროს ქართული სპეცდანიშნულების რაზმი მოგვეწყვლია. ჩვენი წაწილის ზეით მდგარან და ხუდავდნენ, რომ რომელიღაც ქართული ქვედანაყოფი ძალან ცუდ დღეში იყო...

— უკან დახევაზე არ გიფიქრობ?

— როგორ არა, მაგრამ უკან დახვევის ბრძანება არ მიმდინა და დამოუკიდებლად ამას ვერ გადავწყვიტედა. ერთი ჯარისკაციც რომ დამჩინებოდა, წინააღმდეგობა არ უნდა შექმნიებოდა. სპეცრაზმისა ზახა ტაბანაშვილმა მითხრა, რომ აპირებო. დახვევის ბრძანება არა მაქვს, კვიზრო გავწყვეტედა და გადაწყვეტილებას დამოუკიდებლად ვიღებ-მეთქი. ვიცოდე, რომ ბატალიონი 70%-ზე რომ ჩამოვიფიდა, ბრძოლისუნარიანი მეომარი უფრო ნა-

ომი ცხოვრებასავით არის — რაც უფრო აქტიური ხარ, გადარჩენის შერტ შანსი გაქვს...

კლები დამრჩებოდა, ქვედანაყოფი საბრძოლო პოზიციიდან უნდა გამეყვანა. მიუხედავად იმისა, რომ 60-მდე ჯარისკაცი დაჭრილი იყო, 75% ჯერ კიდევ ბრძოლისუნარიანი მყავდა (სულ 107 ჯარისკაცი დამეჭრა). მერე ის იყო, ზაზა ტაბუნიანი ზემდგომებს დაუკავშირდა და უკან დახევის ბრძანებაც მივიღეთ. სანამ უკან დახევის დაუწყებლად, ოფიცერი რომან აბაშიძეს ჭურვის ნამსხრევმა ფეხი მოაგლიჯა. ის, რაც იმ კაცმა გააკეთა, ნამდვილი გმირობაა. თავისი მოწვევითი ფეხი ჩაიხუტა და ჯარისკაცები რომ არ დაემთხრობადიფეხენ, მითითების მიცემა ვანაგრძო, თან ჯარისკაცებს ამხნეებდა, ნუ გემინათ, ყველაფერი კარგად იქნება. არ მინდა პათეტიკურად გამომიედგეს, მაგრამ მაინც უნდა ვთქვა. — ერთი შეული შეგეს და ძალიან მინდა აბაშიძის მსგავსი კაცი ვაიზარდო...

როცა უკან ვიხვედით, ამ ტერიტორიაზე ქართული მხრიდან 6 ცალი Ми-24 შემოფრინდა და იქაურებს დაამუშავა. ეს ჩვენთვის შედარებით იყო, ოდნავ ამოვიხიოთქეთ. როცა რუსული Су-25-ების ნამდვილი შემოსევა იყო, მათი შემოსვლა გმირობას უდრდა.

უკან დახევიდან რამდენიმე საათის შემდეგ, საღამოს 7-8 საათისთვის, ისევ ცხინვალში შეებრუნდით.

რატომ?

— ცხინვალში დარჩენილი ერთ-ერთი ქართული ბრიგადის 30-მდე ჯარისკაცი უნდა გამოეყვანა. როგორც იქნა, შეადგინეთ ცხინვალში, სასწრაფოს ძალით გამოვიყვანეთ ჩვენები სამშვიდობოს და სოფელ ფხვირისში დავანაწილო. ამ დროისთვის უკვე 88 კაცი მყავდა დაჭრილი. მეც ცუდად ვიყავი, ხელი იძინებდა გამოსვლა, იარაღის ხმარება აღარ შემიძლია. შემაგალი ჭრილობა მქონდა ბეჭმაც, მაგრამ

გადწვევტილებს მიღება შემეძლო. როცა საომარ მოქმედებებს მეთაური ეთხოვა, ეს მებრძოლებზე ძალზე ცუდად მოქმედებს.

ამ იქმა ბჭერი რამ მასწავლა, საკუთარი თვლით ვნახე, როგორი რეაქცია ქონდით ჯარისკაცებს ჩემს ჭრილობაზე. — წაშლი ხმა გაუარდა, მეთაური დაჭრილობაზე.

რა ხდება ამ დროს ქვედანაყოფში, პანიკა იწყება?

— არა, მათ თავიანთი მეთაურები ჰყვით, რომლებიც მობილიზებას უწყვენ, მაგრამ ჯარისკაცები მაინც აშკარად დაბრუნებულნი არიან. ასევე დამუშარებოდა მეც, რადგან უკიდურეს შემთხვევაში მეც მეთაურის იმედი მაქვს, დარწმუნებული ვარ, რომ აუცილებლად სწორ გადაწყვეტილებას მიიღებს, ამიტომაც მორალურად მას ვეუბნობოდი... რომ დავნახე, რა რეაქცია მოჰყვა ჩემს დაჭრას, ქვედანაყოფში აფიქ და დავეჩხავე, ნუ გემინათ, ბიჭებო, არაფერი მჭირს და თქვენ გვერდით ვარ-მეთქი. ჩემს დანახაზე გამოიცხლენდნენ...

მართლაც, ყველა ჯარისკაცი ერთნაირად ემზადება ომისთვის, მაგრამ ყველას სხვადასხვა ფსიქოლოგია აქვს. ზოგიერთმა თუ მეთაური აფორიაქებული დანახა, შესაძლოა, პანიკა ჩაერყოს, რაც საერთო საქმისთვის არის ცუდი. თუმცა, ისე როგორც ცხვირებში, რაც უფრო აქტიური ხარ, გადარჩენის შერტ შანსი გაქვს.

— სახმედროებისგან ვიცი, რომ უკან დახევა, ყოველთვის დიდ დანაკარგთან არის დაკავშირებული. გარდა ამისა, ეს ჯარისკაცების მოტივაციაზეც უარყოფითად იხსნება...

— იმ შემთხვევაში, თუ ქვედანაყოფმა თუ მებრძოლებმა ჯგუფში არაორ-

განიზებულად დაიხიეს უკან, მსხვერპლიც იზრდება და საბრძოლო ტექნიკის დანაკარგიც. სამხედრო პრაქტიკაში უკან დახევა წვეულებრივი ტაქტიკური სვლაა, რაც გონივრულად გათვლის შემთხვევაში სულაც არ არის წამგებიანი, მაგრამ უნდა ვაღიაროთ, რომ ქართველი მეომრის (არა მარტო მეომრის) ფსიქოლოგიაში ეს ნაბიჯი მართლაც მარცხთან ასოცირდება. თუმცა ვიმეორებ, გონივრულად გათვლილი უკან დახევის შემთხვევაში, ეს ნიშნავს, რომ ოპერაცია მოიგე. თუ ხალხის ნახვარი და იარაღიც იქ დეტევი, ეს უკვე სუსტი და გამოუცდელი მეთაურის ბრალია.

შედეგიანი უკან დახევა როგორ ხდება?

— წინა ფლანგზე დგება უსაფრთხოების მხარდამჭერი ჯგუფი, რომელმაც მიწინააღმდეგე (ციხლო უნდა გაუხსნას, ამასობაში კი მარჯვნივ და მარცხენა ფლანგი იხსნება და სამხედრო შენაერთი თანდათან სამშვიდობოს გადაის. შემდეგ ერთი ჯგუფი, რომელიც უსაფრთხოების ჯგუფის უკან დგება, გახსნის ციხლს, ამ დროს მიწინააღმდეგესთან პირისპირ მყოფი ჯგუფი უკან მობრუნდება და ამ კორიდორში გამოდის, მათ დაიცავს უკან მდგომები ზრუნავენ და ასე, მონაცვლით...

ერთი ამბევი მინდა მოგიყვით უკან დახევის შემდეგ მისთვის ევლსახისთან შეგჩერდით. ერთ-ერთი შენაერთის სამხედროები მოედნენ და გვეთხეს, ხომ არ იცით, ცხინვალის მსადგომებთან რომელი ქვედანაყოფი იბრძოდაო. ბიჭებმა უახსუხეს, ჩვენ, 21-ე ბატალიონი ვიყავით. თქვენი მეთაური ვინ არისო, მე ვარ-მეთქი და რაც თუხს გადაგება, მოვეყვი. ვილაც კაცი ვადამეჩვიო, თქვენ გენაცვალეთ, იმ დროს ქალაქში ვიყავით ჩარჩენილი და ჩვენ თვალით ვნახეთ, რა დღეში იყო და რა ზარალიც ნახა მტერმა, მთელი ძალები თქვენზე ჰყავდა გადმორთულიო...

როცა ჩემს მეთაურს ბრძოლის შედეგი და დანაკლისი მოეხსენებო, აღმიჩნდა, რომ უკვე 70%-ზე ვიყავით დასული და ჩემი ქვედანაყოფი რზერვში უნდა გადაეყვანათ. გადაწყვედა, რომ სოფელ ვარაიანში გაგვიშვებდნენ...

11 აგვისტოს 3 ასეული ჩამაბრებს და სამი სოფლის — ძლეუჯვის, დარბასა და ველქცეულის დაცვა მიზანძეს. შემდეგ სარეზერვო სამშვიდობო უნდა დაგვეწყობა და ლოჯისტიკური პუნქტი ვარაიანს მეურნეობაში ვანვალაგეთ. ჭრილობა ძალიან მაწუხებდა, მაგრამ საქმის შუა გზაზე მთვრალბა არ მინდოდა. ჩემი ექიმი გადაამოკიდა, ჭრილობას

საქართველოს დეოკრატიული რესპუბლიკის ბრძოლა ავსტრალიის პარლამენტში

საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის პარლამენტი

თუ არ მიხედავ, შეიძლება ხელი დაკარგო. თან სიცხემაც ამწვია. მწყუროდა, მაგრამ ტყვიამ წელის მათარა გამიხვრტა. მივიკითხე, არც სხვებს ჰქონდათ და როცა წყურვილმა ძალიან შეგაქაჩუნა, სიფეღში გავედი. მახსოვს, სიფელის გზაზე ერთი მოხუცი შემხვდა და მიუვარდა, — პაპა, მოსულე, კაკლები, ისე მწყურია-მთოქი. მან ქართველი სამხედრო რომ დაინახა, თვალები გაუჩანდა, წამო, შეიღო, მაგაზე გაწყენინებო. თავისი სახლის სარდაფში ჩამიყვანა, სადღე თარიღზე უამრავი კომპოტაინი ქილა იყო ჩამწკრივებული. აპა, შეიღო, რომელიც და რამდენიც გინდა, იმდენი წაიღე, მაინც დამსხვრევას ვაპირებდი, იმ რუს ღორებს რომ არ დახვდებოდა...

ვარიანში გეგმა შევიმუშავეთ, როგორ უნდა მოეცემა უფლებით იმ სიფელის დაცვის შემდეგ, ასეულის მეთაურებს მონახაზი მივეცი, რა და როგორ გაეცეთებინათ. მაგრამ მალე რუსები ვარიანშიც შემოვიდნენ და ჩვენს ლოჯისტიკურ პუნქტს დაესხნენ თავს, ყველა შემოსასვლელი ტანკებით ჩაეტრეს და ინტენსიური ცეცხლი გახსნეს. მაშინ კიდევ ერთი ჯარისკაცი დაგველა და ლოჯისტიკაც გაგვიანდგურეს. სხვა რა გზა გვქონდა, ახალი მარაგი უნდა მოგვეძიებინა, ოღონდ არ იცოდით, საიდან. ამ ვაწამაწამოში ვიყავით, რომ ჩვენთვის კოლონამ ჩაიარა, უკან დახვევის ბრძანება მივიღეთ... საჯინებელში ჩავყარად, სამი ასეული მყავდა სამი სიფელის თავში განლაგებული და მათი მოვრეგება საქმოდ როული იყო. ყველაში შევტრეობინე, რომ თავშეყრის ადგილი ქარული იქნებოდა და II-ში სადამოს იქარობა დავტოვეთ.

— თქვით, რომ რეალურ მშენიანობის განხორციელების ფაქტორი 1850-ში შეიქმნა, შიშვით რას იტყვიან?

— ვერ ვიტყვი, არ შემეძინებია-მითქვი, შემეძინებია, საბრძოლო მოქმედებების დროსაც და შემდეგაც, თუმცა სიყვალზე მეტად დასახიარების შემთხვევაში და მანც რაც ვასკიერი იყო, იმს თავისებური აზრები ჰქონდა. ცოტად უფორამოც ვიყავი, რადგან ნაწილად იმში პირველად მოხუცი, თანაც საბრძოლო მოქმედებებში ჩართვიდან რამდენიმე საათში მახიარებულ შეტევის საბინო აღმოჩნდით. ამ ყველაფერს თავი რომ დაგეგმობო, ჯარისკაცებზე პასუხისმგებელი ვიყავი და საკუთარ სიცოცხლეზე ფიქრისთვის არ მეცალა...

ლალა პაპასპირი

1917 წლის 24 თებერვალს პეტერბურგში დაწესებული სახალხო მღაღღარება მალე რევოლუციამ გადაიხარდა. ჯარი აჯანყებულთა მხარეზე გადავიდა. იმპერატორმა ნიკოლოზ II-მ ვერ შეძლო სიტუაციის განმუხტვა და უარი თქვა ტახტზე მის, მიხეილის სასარგებლოდ, თუმცა შექმნილ ვითარებას ვერც მან გაართვა თავი და მალე უარი თქვა იმპერატორობაზე.

1917 წლის 1-ელ მარტს რუსეთის სახელმწიფო სათაბორიო გადაწყვეტა, ხელში აეღო ხელისუფლება და დროებითი მთავრობა დაეკომპლექტებინა.

რუსეთის იმპერატორის გადადგომასა და ახალი ხელისუფლების ფორმირებას ქართველი საზოგადოება დიდი აღფრთოვანებით შეჰედა. თბილისში დროებითი მთავრობის წარმომადგენლობა ჩამოყალიბდა, მაგრამ ამ სტრუქტურას ის ძალა არ ჰქონდა, რაც მეთონიკურის ინსტიტუტს კავკასიაში. პოლიტიკურ პროცესებს უკვე ადგილობრივი პოლიტიკური პარტიები მართავდნენ. 1917 წლის აპრილის დასაწყისში საქართველოში შეიქმნა პოლიტიკური პარტიათა ინტერპარტიული საბჭო, რომელშიც შევიდნენ სოციალ-

დემოკრატიული, კროუნულ-დემოკრატიული და სოციალ-ფედერალისტური პარტიები. ინტერპარტიული საბჭოს მთავარი მიზანი საქართველოს ფართო ეროვნული ავტონომიის მომზადება იყო.

1917 წლის ოქტომბერში, ლენინის მიერ ორგანიზებული გადართალების შემდეგ, რუსეთში დროებითი მთავრობა დაემხო და ბოლშევიკური პარტიის დიქტატურა დაემყარდა. ქართულმა პოლიტიკურმა პარტიებმა უარი თქვეს ბოლშევიკებთან თანამშრომლობაზე. თბილისში არსებობა შეწყვეტა დროებითი მთავრობის ამიერკავკასიის სამხარეო ხელისუფლების ორგანომ. ფაქტობრივად, სამხრეთ კავკასიაში რუსული მმართველობის ყველა შტო პარალელური პოლიტიკურმა პარტიებმა თავის თავზე აიღეს რეიონში ხელისუფლების ჩამოყალიბება.

1918 წლის თებერვალში შეიქმნა ამიერკავკასიის სეიმი (წარმომადგენლობითი ორგანო — პარლამენტი), რომელსაც დაევადა ამიერკავკასიის ფედერაციული რესპუბლიკის დამოუკიდებლობის მომზადება. 22 აპრილს სეიმმა

გენერალი კვინიტაძე

დამოუკიდებლობა გამოაცხადა. პოლიტიკურ რუკაზე განჩნდა ახალი სახელმწიფო — ამიერკავკასიის ფედერაციული რესპუბლიკა, რომელშიც გაერთიანებული იყო საქართველო, სომხეთი და აზერბაიჯანი. ამ ახალ სახელმწიფოს დიდხანს არ უარსებია. ბევრ საკითხში ფედერაციამ შემაჯავლა სუბიექტებმა შეთანხმებას ვერ მიაღწიეს, ამიტომაც რამდენიმე თვეში ფედერაცია სამ დამოუკიდებელ სახელმწიფოდ დაშალა.

1918 წლის 26 მაისს თბილისში, კავკასიის მეფისცვლელის ყოფილ რუს-დეკრეტამში (მოსსსრკ-სახალგაზრდობის სასახლე), გოლოუინის (რუსთაველის)

გიორგი მანზიაშვილი

პროსექტზე შეიკრიბა ამიერკავკასიის ფედერაციის სეიმი. 11 საათზე სეიმიმ ფედერაცია დაშლილად გამოაცხადა. ნაშუადღევს 4:50 საათზე იქვე გაიმართა საქართველოს ეროვნული საბჭოს სხდომა, რომელმაც მიიღო „საქართველოს დამოუკიდებლობის აქტი“, რომლის პირველ მუხლში ნათქვამია: „ამიერიდან საქართველოს ხალხს სუვერენულ უფლებათა მატარებელია და საქართველო სრულუფლებიან დამოუკიდებელი სახელმწიფო“.

ახალშექმნილი სახელმწიფო თავიდანვე დიდი პრობლემების წინაშე აღმოჩნდა. რუსეთის იმპერიის დამოღობა და კავკასიიდან ჯარების გაყვანით ისარგებლა თურქეთმა და აჭარისა და სამხრეთ საქართველოს ოკუპაცია დაიწყო.

საქართველოს მთავრობამ მოახერხა მტრის წინსვლის შეჩერება. 1918 წლის 4 თენის ბათუმში საქართველოსა და თურქეთს შორის დაიდო ხელშეკრულება, რომლის ძალით თურქეთმა მიიტაცა ბათუმი, ართვინი, არდაგანი, ახალციხე და ახალქალაქი. საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკა დროებით შეფუკა ამ მარცხს, თუმცა ვითარების გამოსწორებისთვის თავგამოდებით იბრძოდა.

უკიდურესად დიდიბაბა სიტუაცია აფხაზეთში. ქართული ჯარის დამარცხების ისარგებლებს აფხაზეთში მოთარეშე ბოლშევიკებმა, აფხაზ ბოლშევიკ ნესტორ ლაკობას ხელმძღვანელობით მოახერხეს მრავალრიცხოვანი რაზმის მობილესება გაგრა-გუდაუეთის რეგიონში და ქართული გვარდიის ნაწილები დაამარცხეს. მათი მიზანი იყო სოხუმი დაამარცხეს. მათი მიზანი იყო სოხუმი დაამარცხეს. მათი მიზანი იყო სოხუმი დაამარცხეს.

1918 წლის 16 თენისს აფხაზეთის ეროვნული საბჭოს დელეგაცია დახმარების სათხოვნულად თბილისს ქცია. ვითარება სასწრაფო რეაგირებას მოითხოვდა. 18 თენისს საქართველოს მთავრობის თავმჯდომარე ნოე რამიშვილმა გენერალი გიორგი მანზიაშვილი დანიშნა აფხაზეთის გენერალ-გუბერნატორად, რომელმაც შვიი ზღვის სანაპიროზე დისლოცირებული ჯარის სარდლობაც შეითავსა. გენერალი მანზიაშვილი 19 თენისს უკვე სოხუმში იყო. მან, უპირველესად, გაამაგრა ქალაქის მისახელელები, რადგან დღევანდელ მოსალოდნელი იყო ნესტორ ლაკობას რაზმების შემოტევა.

სოხუმში ამ დროს იდგნენ ეროვნულ

ლი გვარდიის ნაწილები, რომელმაც ვინმე ტუმარკინი ხელმძღვანელობდა. სახალხო გვარდიას თავისი ხელმძღვანელობა ჰყვოდა და უშუალოდ გვარდიის შტაბს ემორჩილებოდა. გენერალმა მანზიაშვილმა თავიდანვე მოახერხა სოხუმში ერთიანი სახელმწიფო ხელმძღვანელობის ფორმირება. რომელშიც შევიდოდა საჯარისო ნაწილები და გვარდია. ამავე პერიოდში საცქიოდ რთული მდგომარეობა იყო აღმოსავლეთ საქართველოში, სადაც ბოლშევიკების წაქეზებით რამდენიმე სამხედრო გამოსვლა გაიმართა. ასეთ კრიტიკულ ვითარებაში, ბუნებრივია, აფხაზეთში მოქმედ სამხედრო ნაწილებს დიდი იმედო არ უნდა ჰქონოდათ, ამიტომაც გენერალმა გიორგი მანზიაშვილმა ჩამოაყალიბა 300-კაციანი ცხენოსანი რაზმი, დაკომპლექტებული ადგილობრივი აფხაზთაგან, რომლებიც ქართველებთან ერთად ჩაებნენ საქართველოს ამ ნაწილის გათავისუფლებას.

1918 წლის თენისის მიწურულს ქართული არმიის ნაწილებმა მოახერხეს მტრის ახალი ათონის მდებარეობის შეჩერება. 20 თენისს ახალი ათონი საქართველოს მთავრობის კონტროლს დაექვემდებარა და შემდგომი ბრძოლებსთვის საცქიოდ მთავრე პლადარმად იქცა.

1918 წლის 27 თენისს გენერალ მანზიაშვილის ბრძანებით ქართული ჯარი შეტევაზე გადგოდა გუდაუეთის მიმართულებით. ვაკეში მიხედვით, შეტევა უნდა განეთარებულყო ორი მიმართულებით: ხმელეთიდან და ზღვიდან. შვე ზღვაზე მოქმედებდა რამდენიმე გამანადგურებელი და სატრანსპორტო ხომალდი „მიხელი“, რომლებიც ზღვიდან ცეცხლით გაზას უთავისუფლებდნენ ძირითად არმიას. ბოლშევიკებისთვის ეს მოულოდნელი აღმოჩნდა. მათ ჯერ გუდაუეთისკენ, ხოლო შემდეგ გაგრისკენ დაიხეს. ბრძოლაში გადამწყვეტი გამარჯვება უკვე მიღწეული იყო. 28 თენისს გაგრა გათავისუფლდა. ქართული არმია ამ სოჭის მიმართულებით დაიწყო სვლა. სოფელ პილესკოვის (შემდგომში დუესლიძის) აღების შემდეგ, ჯარი მდ. ფსოლზე გვიდა. ჩრდილოეთით იწყებოდა სოჭისა და ტუაფეს რეგიონი, რომელიც, მართალია, შუა საუკუნეებში ერთხანს საქართველოს შემადგენლობაში შედიოდა, მაგრამ რამდენიმე საუკუნის მანძილზე ამ ტერიტორიას ქართველები აღარ აკონტროლებდნენ.

გიორგი მახნიაშვილმა სოფ. პილენკოუსთან ჯარის მოძრაობა შეაჩერა და თბილისიდან მთავრობის გადაწვეტილებას დაელოდა. მახნიაშვილი იფრინებს: „როგორც ტფილისიდან, ისე აფხაზეთის ეროვნული საბჭოდან მძიველ ანალიგიური ბრძანება: წამქეა წინ და დამუჭირა სოჭი. მიხეზი, როგორც პირდაპირი მჭეთულით გადმოძევს, ვითომდა თხოვნა-მუდარა იყო სოჭში მცხოვრები ქართველებისა, ხოლო აფხაზეთის ეროვნული საბჭოს ზოგერთი წევრი მარწმუნებდა, რომ აფხაზეთს ეკუთვნოდა არა მარტო სოჭი, არამედ მისი საზღვარი უძველეს დროში ანაპამდეც მიდიოდა“.

საქართველოს მთავრობის ბრძანებით, გენერალი მახნიაშვილი უნდა გაჭრილიყო სოჭისა და ტრაფაგის მამართლებით. ამ მანქერს ჰქონდა როგორც სამხედრო, ასევე ისტორიული და პოლიტიკური მნიშვნელობა. ერთი მხრივ, იქნებოდა საკმაოდ დიდი ბუფერული ზონა, რომლის საშუალებითაც აფხაზეთი უფრო დაცული იქნებოდა. მეორე მხრივ, ახალშექმნილ რუსუბლიკის ხელისუფლებას სურდა ქვეყნის საზღვარი ისტორიულ ნიჟოფსიაზე გაეტარებინა. მართალია, მოგვიანებით საგარეო საქმეთა მინისტრი ვვკუნი გვგუჰკორი ამტკიცებდა, რომ სოჭისა და ტრაფაგის დაკავება დროებით მოუღენას წარმოადგენდა, მაგრამ რეალურად მთავრობა ყველა ღონეს ხმარობდა შეერთებული ტერიტორიის საერთაშორისო დონეზე

ნესტორ ლაკობა

საქართველოს განუყოფელ ნაწილად აღიარებისთვის.

სოფ. პილენკოუსში ქართული ჯარი თითქმის ერთი კვირა გაჩერდა. ამ დროს, მტრის განლაგების აღმოჩენის მიზნით, სარდლის დაგეგმვით სოჭის მამართლებით სადაზვერუო ოპერაცია ჩატარდა. გაირკვა, რომ სოფ. ხოსტის მდამოებში ჯერ კიდევ იდგა დაქსაქსული ბოლშევიკების მცირე რაზმი. მახნიაშვილის ბრძანებით, ქართული ჯარის მჭინავე რაზმმა აერთიანო მითჩანა სოფელზე და მტერი გაანადგურა, რამაც სოჭის გზა გახსნა.

1918 წლის 6 ივლისს ქართული ჯარები სოჭში შევიდნენ. არეულობის თავიდან ასაცილებლად საქართველოს მთავრობამ სოჭში წარმომადგენელი გააზაგნა. სოჭის გამაგრების შემდეგ, საქართველოს მთავრობის წინაშე დადგა საკმაოდ მნიშვნელოვანი პრობლემა. რუსეთის იმპერიის დაშლის შემდეგ საქართველოში პურის ექსპორტი შემცირდა. ამ დროს სამხრეთ რუსეთში ურთულესი ვითარება იყო. ყუბანის მხარეში ჩამოყალიბდა ადგილობრივი ხელისუფლება, რომელიც საკმაოდ დიდ ტერიტორიას აკონტროლებდა. მას უწოდებდნენ „ყუბანის მთავრობასაც“, რომელითაც საქართველოს მთავრობა მოლაპარაკებას აწარმოებდა პურისა და ნავთის შეყიდვებზე. იმისათვის, რომ ეს გარიგება მოკლე ვადებში დადებულიყო, გენერალ მახნიაშვილს უბრძანეს, აეღო ტრაფაგის და რკინიგზაზე კონტროლი დაეწესებინა.

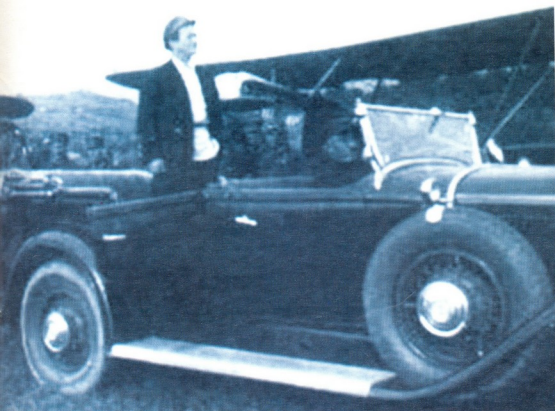
ანტონ დენიკინი

1918 წლის 26 ივლისს, 12 საათზე, ქართულმა ჯარმა ტრაფაგს დაიკავა. ამ ფაქტს სოჭსა და ტრაფაგის მისარულით შუქვდა ადგილობრივი მოსახლეობა. 1918 წლის 18 სექტემბრის რუსულეციით, სოჭის სოციალისტური პარტიები საქართველოს დემოკრატიული რესუბლიკის მთავრობისგან მოითხოვდნენ, დაეუფრებლეთ მოქნდით სოჭის ოლქის საქართველოსთან შეერთების დეკლარირება. ამავე თხოვნით მამართავდა საქართველოს მთავრობას სოჭის სოციალ-რევოლუციური პარტია. 20 სექტემბრის სოჭის მოსახლეობის მიმართვაში ვკითხულობთ: „სოჭის მოქალაქენი გამოთქამენ სურვილს, რომ საქართველოს მთავრობამ დაუყოვნებლივ, საგანგებო დეკრეტით გააფორმოს სოჭის ოლქის დროებითი შეერთება რესუბლიკებთან“.

საქართველოს დემოკრატიული რესუბლიკის ისტორიაში ეს იყო პირველი მასშტაბური სამხედრო გამარჯვება, რომელმაც მნიშვნელოვანწილად განსაზღვრა აფხაზეთის მომავალი. მართალია, მოგვიანებით ბოლშევიკები თუ დენიკინის მომხრეები ცდილობდნენ აფხაზეთში ანტიქართული აჯანყებების მოწოდებას, მაგრამ მიზანს ვერ მიაღწიეს და ეს რეგიონი საქართველოს განუყოფელ ნაწილად დარჩა.

ჰაბაბ სამუშია

ისტორიის მეცნიერებათა დოქტორი,
პროფესორი

საქართველოს საგარეო დაზვერვა

მითი და ხეაღობა

დასაწყისი იხ.
„არხენალი“ №14-18

მედიაციით ნახარდი
„სახალხო გვარდია“
და
გერიციით მივინყებელი
რეკულარული ჯარი

1917 წლის 29 ნოემბერს კალიკო ვულელის მეთაურობით არსენალის საწყობების ხელში ჩასაგდებად ჩატარებული სპეცოპერაცია ქართული წითელი გვარდიისთვის პირველი გამოცდა იყო. მანამდე კი „მოწინავე მუშებისაკან“ შემდგარმა შეიარაღებულმა ფორმირებამ თავად ნიუ ფორანიანზე ძალზე მძიმე შთაბეჭდილება მიახდინა: „როცა ამ საღამოს ვნახე დამწყობებული ჩვენი „შეიარაღებული ძალა“ ძალიან მძიმე იმდა, გავდა ნამდვილ ბანდას, ფანტასტიურათ შედგენილს და შეიარაღებულს“.

სამხედრო გარნიზონის, რომელიც, ძირითადად, რუსეთის იმპერიის შორეული გუბერნიებიდან ჩამოყვანილი ჯარისკაცებისა და ოფიცრებისგან შედგებოდა, იმდენად უნდოდა დემობილიზაცია და შინ დაბრუნება, რომ ქართულ წითელ გვარდიას წინააღმდეგობა არც გაუწიეს და მათ იარაღისა და ტყვია-წამლის საწყობები უბრძოლველად დაუთმეს, მაგრამ პირადი იარაღის დატოვებაზე სასტიკი უარი განაცხადეს.

მიტინგებისა და სხვა პიარაქციების მოყვარული მენშევიკები ამ „გამარჯვებას“ მუშების მორალური ზეგავლენით ხსნიდნენ. მათი ლიდერი ნიუ ფორდანიას კი, რეალური და ობიექტური ფაქტორების გათვალისწინების ნაცვლად, ტრახაზობდა: „მუშათა ჩქორობითა შეიარაღებულ „ბანდას“ 33 ათასი მუშორისაკან შემდგარი გარნიზონი განაიარაღა მორალურათ და დაიპოვა თავის წინაშე. არხენალი გად-

მოვიდა ჩვენი ხელში“.

სამსუხარობი, ტრახაზი და პიარი მაშინვე და შემდგომაც ბევრჯერ გამხდარა ჩვენი დამარცხების მიზეზი.

მენშევიკებმა პარტიულ შეიარაღებულ დაჯგუფებას სახელი რამდენიმე თვეში შეუცვალეს და 1918 ივლისიდან „სახალხო გვარდია“ დაარქვეს, მთაურად კი კვლავ კალიკო ვულელი დანიშნეს. მთავარი შტაბის თემდგომარულ კი პირადად ნიუ ფორდანიას ითვლებოდა. სახალხო გვარდია მენშევიკების პოლიტიკურ-სამხედრო ორგანიზაცია იყო და, როგორც ამბობდნენ, პოლიტიკური ამოცანების გადასჭრელად შეიქმნა.

რეკულარული ჯარისგან განსხვავებით სახალხო გვარდია რიცხობრივად მჭიტი იყო, უკეთი ფინანსებითა და შეიარაღებასაც შედარებით თანამედროვეს იღებდა.

1921 წლის 19 იანვარს პარიზში გამართულ ანტანტის უმაღლესი საბჭოს

სპეციალურ სხდომაზე საქართველოს წარმომადგენლის, ირაკლი წერეთლის განცხადებით, იმ პერიოდისათვის საქართველოს ჰყავდა 16 ბატალიონი რეკულარული ჯარი, თითოეულ ბატალიონში 600 ჯარისკაციო, ე.ი. სულ 9600 მეთობარი და 15000-კაციანი სახალხო გვარდია.

ფრანგი კონტრადმირალი დიუმენელი 1921 წლის 19 იანვარს საფრანგეთის მთავრობისთვის გაგზავნილ ვრცელ პატაკში ერთ საინტერესო ფაქტზე ამახვილებდა ყურადღებას: „პრეზიდენტ ფორდანიას დიდ პატივს სცემს მთელი მოსახლეობა... შინაგანი წესრიგის დასაცავად ჰყავს ეროვნული გვარდია. ეს ეროვნული გვარდია, ალბათ, მეტად ანტიბოლშევიკურია. არსებული რეჟიმისთვის მის თვალდაგებას კიდევ უფრო აძლიერებს მაღალი ხელფასი (ყოველ ჯარისკაცს — სამი ათასი მანეთი თვეში, პლუს უფასო ტანსაცმელი, კვება სურსათის მარაგი)“. აშკარაა, რომ დი-

ვის ხელმძღვანელობდა ქართველ მსტოგრებს?

როგორ „მოიპარეს“ ქართველებმა სამშვიდლის ციხე

„ბედნიერი ლომის“ პრეტენზიები

აბულაისნის დემონსტრაცია

ზანქან ზორაბაძეის საიდუმლო მისია

მსტოგრების „კადრების სამკვლეო“

„უბედური რუსის“ ისტორია

იური რუსის სამეფო კარიდან გაქვების მიზეზები

ქართველ მეფეთა ინტიმური ცხოვრება

ჭაშუშები თამარის სამეფო კარზე

ქართველ მსტოგართა მიერ მოგვებულ ბაისანის ბრძოლა

გზისკი ალაღაშვილი

მცვერთომის ისტორია საცაბოთვლოში

I

იკითხეთ ნიგნის გალაზიავი
ან დაკაიეთ 38-26-73; 38-26-74
და პილიეთ ნიგნი სასლუი, ფანსამაგის გაკეფი
www.elva.ge

უძნებელი მენშევიკების სუბიექტური შეფასებების ზეგავლენას განიცდიდა. საქართველოს დამოუკიდებლობის გამოცხადების პირველ თვეებშივე ცხადი გახდა, — მიუხედავად იმისა, რომ არსებობდა კონსტიტუციური ორგანო — სამხედრო სამინისტრო (საქართველოს რესპუბლიკის პირველი სამხედრო მინისტრი გრიგოლ გიორგაძე იყო), მთავრობა მხოლოდ სახალხო გვარდიას ენდობოდა. მისი საშუალებით განაარაღეთ „კვლედაშვიკებელი ქართული პოლკები“, — საიამაით წერს ნოე ჟორდანიას.

თურქეთის ფორნტზე ბრძოლაგამოელოლი, გადაილილი და ყოფილ რუსეთის იმპერიაში არსებულ პოლიტიკური ქაოსის გამო დაბნეული ქართული ოფიცრები და ჯარისკაცები მაშინ არც ბოლშევიკებს ემხრობოდნენ და არც მანშევიკებს. ოჯახს მონატრებულთ შინ დაბრუნება ვეღვაფერს ერჩივნათ. შირსკჭერტელი ხელისუფლება სწორედ ამ გამოცდილ და ბრძოლანარს სამხედრო კადრებს ერთიანი შეარაღებულთ ძალების ძირითად ბირთვად აქცევდა. სამსუხაროდ, ვეღვაფერს ბირთვით მოხდა.

უმეტესად არაბროფესიონალებში შემდგარი სახალხო გვარდია, რომელიც თავდაპირველად მილიციის პრინციპებზე უნდა შექმნილიყო, სულ ძაღლ იქცა იმ სამხედრო ფორმირებად, რომელიც საქართველოს ერთეულ მამხინგზე მეტად ვიწროპარტიული მენშევიკურ ინტერესებს იცავდა. შეიძლება თქვას, რომ ჟორდანიას-რამიშვილის დაჯგუფებამ თავიდანვე დაუპირისპირა ერთმანეთს რევოლუციური ჯარი და სახალხო გვარდია. საქართველოს რესპუბლიკის მთავრობის თავმჯდომარე ნოე ჟორდანიას მემუარებში არ ძაღლეს საქართველოს რევოლუციური ჯარის მთავარსადრად. გენერალ-ლეიტენანტი ილია ოდიშელიძისთან დაპირისპირება და წერს: „მისას არას ვიგონებდი და არც ვუყავიზრებოდი“.

ამ ვითარებაში განა შეიძლებოდა ერთიანი ქართული შეიარაღებული ძალების აღმშენებლობის იმედი გქონოდა?

საქართველოს რესპუბლიკის დამფუძნებელ კრების ოპოზიციურ ფრაქციებს (უპირველესად, ერთგულ-დემოკრატიული პარტია სპირიტუოლი კლდას ხელმძღვანელობით) აკარებულ წამოყენებით ქვეყნის თვალცეცხუნარიანობას განმტკიცების საკითხი. — საკმაოდ მყარი არგუმენტი ჰქონდათ. მათ

სახალხო გვარდია, რომელიც ქვეყანაში წესრიგის დასამყარებლად შეიქმნა, უცხო ქვეყნის პროფესიულ ჯარის წინააღმდეგობას ვერ გაუწევს, — ამტკიცებდნენ ისინი.

მიუხედავად ამისა, თბილისის რკინიგზის სახელისწილების მუშებისგან დაკომპლექტებული სახალხო გვარდია მენშევიკური მთავრობის იმედი და საზრუნავი იყო.

მენშევიკების სამხედრო პოლიტიკა ღრმა გაანალიზებას საჭიროებს. დღეს ჩვენი მიზანი უფრო იმის გარკვევაა, პირველი რესპუბლიკის წლებში ხელისუფლება რას აცდიდა საქართველოს სპეცსამსახურების ფორმირებისთვის და უცხო ქვეყნების დაზვერვითი ოპერაციების აღსაკვეთად.

სახალხო გვარდიის დანაყოფებს სპეცსამსახურის ფუნქციების შესრულება არ შეეძლოთ. უპირველესად იმბტომ, რომ სოციალ-დემოკრატიული პარტიის აქტივისტ მუშებს (რომლებიც სახალხო გვარდიის ძირითად ბირთვი იყო) ოპერატიული-აგენტურული მუშაობისა და სადაზვერვო ოპერაციების ნატარების გამოციდილება არ ჰქონდათ.

ამ ვითარებაში საქართველოში აგენტურული მუშაობის გაშლით ბევრი ქვეყანა იყო დაინტერესებული.

სომხეთის დაზვერვის აქტიურობა

ბოლშევიკების აგენტურის შესახებ უკვე საკმაოდ ვისაუბრეთ. მათ გარდა საქართველოს რესპუბლიკაში სადაზვერვო-აგენტურულ ოპერაციებს ატარებდნენ: სომხეთი, თურქეთი, თურკთვარდლები და ყეროსის ქვეყნები, რომლებსაც სპეციალური სამხედრო-დაბლომატიური მისიები ჰყვდნენ გამოგზავნილი ჩვენი ქვეყანაში.

სომხეთმა 1918 წლის 28 მაისს გამოაცხადა დამოუკიდებლობა, რომელიც ძირითადი, სომხეთის შეიარაღებული ძალების სამხედრო დაზვერვის განყოფილება აქტიურობდა, რომელიც სამხედრო სამინისტროს მთავარი შტაბის სტრუქტურაში იყო გაერთიანებული.

არქივების თანახმად, ჯერ კიდევ 1918 წლის 13 ავისტოს სომხეთის მინისტრთა საბჭომ ოცი ათასი ოქროს მანეთი გამოყო სამხედრო დაზვერვისა და კონტრდაზვერვითი ოპერაციების ხარჯად.

ვენერ-ვაზა

ტარებლად. დამოუკიდებელი სადაზვერვო და კონტრდაზვერვო მუშაობის დაწყების თარიღად კი სომხეთში 8 ავისტოსი ითვლება, როდესაც თანამდებობებზე ამ ორგანოების ხელმძღვანელები დაინიშნენ.

სომხეთის სამხედრო კონტრდაზვერვის პირველი ხელმძღვანელი, პირუჩიკი არტემ არკადის ძე ოვანესიანი, ხოლო დაზვერვის — პოლკოვნიკი ალექსანდრ კონსტანტინეს ძე შვეური იყვნენ.

1919 წლის სექტემბრიდან 1920 წლის აპრილამდე დაზვერვის განყოფილებას მეთაურობდა კაპიტანი ვანგ შურადიანი, რომელიც შემდეგ შეცვალა კაპიტანმა ტიგანრ დღვლიანმა. ეს განყოფილება ამ პერიოდში სომხეთის ძირითადი სპეცსამსახური და სამართალდამცავი სტრუქტურა იყო და მის ფუნქციებს შეადგენდა: დაზვერვა, კონტრდაზვერვა, დანაშაულისთან ბრძოლა, გარე თვალთვალი, აგენტურასთან მუშაობა და ა.შ. ეს განყოფილება საზღვარგარეთაც ცდილობდა სადაზვერვო საქმიანობას. გეოგრაფიული არეალი უმთავრესად მოიცავდა ამიერკავკასიას, მსხრეთ რუსეთსა და ჩრდილო კავკასიას. სამხედრო სამინისტროს მთავარი შტაბის სადაზვერვო განყოფილება ყწიოდა აგრეთვე საგარეო სადაზვერვო მუშაობის თურქეთსა და ირანში.

სომხები დაზვერვითი ოპერაციების შესწინააღმდეგ საგარეო საქმეთა სამინისტროს გამოყენებასაც ცდილობდნენ. იყო ცდები თბილისსა და ბაქოში სომხეთის დაბლომატიური წარმომადგენლების საფარქვეშ მშენიარების გაგზავნის, მაგრამ უსახსრობის გამო ეს

საქართველოს პარლამენტი

კას ავენტებმა ძეგროსის დავალებით მოცილეს თავიდან.

თურქეთის საიდუმლო პოლიციის ყოფილი შეფის, მკჰმეთ თალათ-ფაშას სიცოცხლეც ასევე დასრულდა, 1921 წელს ბერლინში ის ტერორისტმა ტერ-ელანამ მოკლა.

ჩვენს მეზობელ თურქეთში კი ვითარება უსწრაფესად იცვლებოდა. 1919 წლის მაისიდან თურქეთის პოლიტიკურ კაზზე ამობრწყინდა ახალგაზრდა გენერლის — მუსტაფა ქემალის ვარსკვლავი, რომელიც ერთი წლის შემდეგ თურქეთის დიდი ეროვნული კრებისა და მთავრობის თავმჯდომარედ აირჩიეს. ქემალის პირველადი საგარეო-პოლიტიკური გადაწყვეტილება ჩრდილოეთისკენ იყო მიმართული. 1920 წლის 26 აპრილს მომაგალი „თურქეთის მამა“ საბჭოთა რუსეთს „ბელადს“ — ლენინს დახმარებას სთხოვდა ანტანტასთან ომში. თურქეთი ვალდებულია იდებოდეს, ბოლშევიკებთან ერთად ებრძოლა მსოფლიო იმპერიალიზმის დასამხობად.

ორი ყოფილი, იმეკამად განადგურების პირას მყოფი იმპერიის მისხნები ერთმანეთს დაეშინებოდა. ანტანტასთან ბრძოლაში საბჭოთა რუსეთი, რომელსაც ამ პერიოდში თავადც ძალზე უჭირდა, ქემალის რეჟიმს როგორც დიპლომატურად, ასევე იარაღით და ფინანსურად ინტენსიურად ეხმარებოდა. თურქეთი ამ დახმარებას არა მარტო ანტანტის, არამედ საქართველოსა და სომხეთის წინააღმდეგ ბრძოლაშიც იყენებდა.

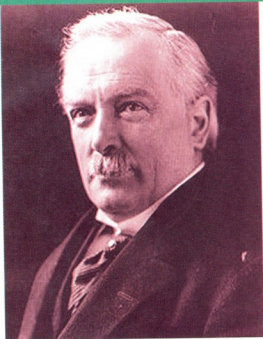
საქართველოში თურქეთის დაზვერვის რეზიდენტის ფუნქციას თავად ელინი, ქიანინი-ბეი ასრულებდა.

ბოლშევიკებისა და ქემალისტების შაკერული პოლიტიკა ვეღვაზე ნათლად 1921 წლის დასაწყისში გამოჩნდა, როდესაც მათ საქართველო, ფაქტობრივად, გადაიანაწილეს და მისი ოკუპაცია მოახდინეს.

თურქეთის პოლიტიკურ არეზანზე ქემალისტების გამარჯვებამ და მათმა პრობოლშევიკურმა საგარეო პოლიტიკამ მნიშვნელოვნად დაამძინა რუსეთის მიერ საქართველოს ოკუპაცია და მაღალბრძოლი გასაბჭოვება.

ანტანტის ავენტურის „ფართო დახეჭული“ თვალთბი

1918-1921 წლებში თურქეთის ავენტურასთან ერთად გერმანიის დაზვერ-

ინგლისის პრემიერ-მინისტრი
ლოიდ ჯორჯი

ვაც აქტიურობდა. საინტერესოა, რომ პირველ მსოფლიო ომში დამარცხებული გერმანია იტალიის დროშას ამოფარებული, ძირითადად, ეკონომიკურ პროექტებს ახორციელებდა საქართველოში, პოლიტიკური აქტიურობისთვის კი საკლებად ეცალა.

ამ პირობებში ანტანტის წევრი ქვეყნების (დიდი ბრიტანეთი და საფრანგეთი) დიპლომატიური წარმომადგენლები — შვედრეები თურქეთის მოქმედებებს აკვირდებოდნენ, ბოლშევიკები კი რატომღაც ყურადღების მიღმა რჩებოდათ.

ანტანტის ქვეყნებს თბილისში, ბათუმსა და ბაქოში ჰყავდათ როგორც დიპლომატიური წარმომადგენლები, ასევე სამხედრო მისია. ბუნებრივია, ოროვეყან შვედრეებიც საქმიანობდნენ.

მიუხედავად ამისა, ანტანტის ქვეყნების მეთაურები ხელს საინფორმაციო ვაკუუმში იყვნენ. ამის მაგალითად მოვიყვანო 1921 წლის 19 იანვრს პარიზში ანტანტის უმაღლესი საბჭოს სპეციალური სხდომის ოქმიდან რამდენიმე ამონარიდს.

ინგლისის პრემიერ-მინისტრი ლოიდ ჯორჯი ეკითხება საფრანგეთის სამხედრო ექსპერტს, მარშალ ფოშს: „ცნობილი ხომ არაა თქვენთვის, რომ ბოლშევიკები ეშხადებიან ამ ქვეყნებზე (თვლისმება საქართველო და ბალკანისპირეთის ქვეყნები — ბ. ა.) თავდასხმისთვის?“

მარშალ ფოშის პასუხი მართლაც რომ კურიოზული იყო: „ამის შესახებ არაფერ არაფერი შეუძლია იცოდეს, სანამ ეს არ მოხდება.“

ლოიდ ჯორჯი: „შეგიძლიათ თუ არა

საფრანგეთის სამხედრო
ექსპერტი, მარშალი ფოშო

ამ ქვეყნებიდან დაასახელოთ თუნდაც ერთი ქვეყანა, რომელზეც ბოლშევიკები აშხადებენ სამხედრო თავდასხმას?“ მარშალი ფოშო: „როდესაც თავდასხმა მოხდება, მაშინ შემიძლია ამაზე გიპასუხოთ, მანამდე არაფრის თქმა არ შემიძლია.“

ყურადღება მიაქციეთ, ეს საუბარი ბოლშევიკების საქართველოში შემოჭრამდე რამდენიმე დღით ადრე ხდება. ამ დროს აზერბაიჯანში მე-11 არმიის გამალებული შხადება, ინგლისისა და საფრანგეთის ხელისუფლებამ კი არაფერი იცის.

1918-1920 წლებში აშშ-ის სახელმწიფო დეპარტამენტსაც არ გააჩნდა სანდო და სრული ინფორმაცია სამხრეთ კავკასიაში მიმდინარე მოვლენებზე. 1918 წლის 31 ოგლის აშშ-ის სახელმწიფო მდივნის მოვალეობის შემსრულებელი ფრენკ ჰოლი არც მალავდა ამას. ეს მთი უფრო გასაკვირაა, რადგან 1918 წლის გაზაფხულიდან თბილისში აშშ-ის სახელმწიფო დეპარტამენტის ოფიციალური წარმომადგენელი (კონსული რანგში) სმიტი მუშაობდა.

ამეკამად ძნელია იმის მტკიცება, ვეროპის ქვეყნების ლიდერებს მართლაც არ ჰქონდათ სადაზვერვო ინფორმაცია თუ განზრახვები ხელსაბჭოთა რუსეთის აგრესიულ პოლიტიკაზე და სამხედრო მოქმედებებზე.

გისინე ალაღაშვილი
ექსპერტი ეროვნული
უსაფრთხოების საკითხებში,
უშიშროების გადამდგარი პოლიციელი

(გაგბრებულია შემდეგ ნომერში)

აფეთქება რუსეთის შავი ზღვის ფლოზის ფლაგმან სარაკეზო კრეისერ „მოსკვაზე“

7 სექტემბერს, დღის მეორე ნახევარში, სევასტოპოლის ვურეში რუსეთის შავი ზღვის ფლოტის ფლაგმანზე, სარაკეზო კრეისერ „მოსკვაზე“ აფეთქება მოხდა.

ცნობა ამის შესახებ 8 სექტემბერს ერთ-ერთმა უკრაინულმა სააგენტომ გაავრცელა.

შავი ზღვის ფლოტის ხარდლობის წარმომადგენელმა ეს ინფორმაცია უარყო. მისი თქმით: „აფეთქება არ ყოფილა და გავრცელებული ინფორმაცია სმარტლუს არ შეესაბამება“.

მოგვიანებით რუსეთის სამხედრო-სახლავო ფლოტის შტაბმა დადასტურა, რომ სამანქანო განყოფილებაში ერთ-ერთი ორთქლის ქვაბი აფეთქდა და რამდენიმე კაცმა მსუბუქი დამწვრობა მიიღო. მიზეზი რეგლამენტით გათვალისწინებული სამუშაოების ჩატარების დაგვიანებაა, რის გამოც საქვაბის კონსტრუქციიდან ორთქლი გამოვიდა. აფეთქებისაგან კი საქვაბის კონსტრუქცია და კაბელები ოდნავ დაზიანდა.

იგი სხვა ვერსიაც კრიძოდ, დიზელის საწვავის გაორნამ და ელექტროკაბელებთან შეხებამ კვამლის გამოყოფა გამოიწვია.

10 სექტემბერს დღის მეორე ნახევარში ცნობილი გახდა, რომ „მოსკვა“ სარემონტოდ ბუქსირს ნიკოლაევში — 61 კომუნარის სახელობის ქარხანაში უნდა გადაეყვანა.

11 სექტემბერს რუსეთის სამხედრო-სახლავო ფლოტის ხარდლობა, ადმირალმა ვლადიმერ ვისოცკიმ მითქმამითქმას წერტილი დაუსვა: „ხომალდის გაკვამლა ეკიპაჟის მიზეზით მოხდა. შედეგი მძიმე არ არის, ეკიპაჟიდან არაფერი დაზარალდა. კრეისერი 2 საათში ზღვაში გასასვლელად და 4 საათში კი ბროძლოსათვის მზად იყო“.

კრეისერის გაკვამლაში ეკიპაჟის დანაშაული რით დასტურდება, ადმირალ ვისოცკის არაფერი უთქვამს.

„მოსკვა“ რუსეთისთვის ძალზე მნიშვნელოვანი ხომალდია და ფლოტის მთავარსარდლის ოთხი დღის დაგვიანებით გაკეთებული კომენტარი იმის მანიშნებელია, რომ ამ ავარიის შედეგის ლაკონიკადია დღეღამე მიმდინარეობდა.

NATO-ს ქვეყნებისა და, პირველ რიგში, ამერიკული სახომალდო დაჯგუფებების გასანადგურებლად აგებული ბირთვულქობინიანი ხომალდსაწინააღმდეგო რაკეტებით აღჭურვილი

კრეისერი 2008 წლის რუსეთ-საქართველოს ომის ეპიცენტრში იყო.

„მოსკვას“ საქართველოს წყლებში შემოსვლისა და ე. წ. „შშიდობის იძულებისათვის“ ოპერაციაში მონაწილეობის მიზანი NATO-ს ქვეყნების ხომალდებისათვის ძალის დემონსტრირება იყო, ამ შემთხვევაში, თუ საქართველოსთვის მხარდაჭერას დასავლეთი რუსეთისათვის მიუღებელი ფორმით გამოხატავდა.

კრეისერ „მოსკვას“ (თავდაპირველი სახელი „სლავა“) აგება ნიკოლაევში 1976 წლის 5 ნოემბერს დაიწყო და 1983 წლის 7 თებერვლს შავი ზღვის ფლოტს შეემატა.

კრეისერმა 1991-98 წლებში რემონტი გაიარა, რომელიც დაუფინანსებლობის გამო გაჭიანურდა. მისთვის მერის, იური გლეუკოვის ჩარევით შერიაბ ხომალდზე შევიდა აილო და რემონტისათვის დასამთავრებელი თანხებიც გამოიძებნა.

მოსკოვის მერიის დახმარების აღსანიშნავად 1996 წლის 16 მაისიდან კრეისერს სახელად „მოსკვა“ უწოდეს.

შწობრშია და დაეცურეს „მოსკვას“ სერიის ჩრდილოეთის ფლოტის „პარშალი უსტინიოვი“ და წყნარი ოკეანის ფლოტის „კარაივი“, ხოლო ბოლო ხომალდი — „უკრაინა“ უკრაინას დაუმთავრებელი დარჩა. კიევი კრეისერის გაყიდვას აპირებს, მაგრამ დაინტერესებულნი ქვეყნის მიძებნა ჯერ ვერ მოხერხდა.

„მოსკვას“ სერიის სარაკეზო კრეისერების მთავარი საცეცხლე საშუალება 16 ხომალდსაწინააღმდეგო ზეგაერითი ფროტოსანი П-1000 Вулкан-ის ტიპის რაკეტაა, რომელიც 700 კილომეტრზე დაფარინება და ფუგეზო-კუმულაციული და ბირთვული ქობინით არის აღჭურვილი.

26 წელს საბრძოლო ხომალდისათვის ცოტა არ არის. ამის შემდეგ სამსახურის ვადის გასახანგრძლივებლად საფუგელიანი მოდერნიზაციის ჩატარებაა საჭირო, რაც თვისებრივად ახალი შეიარაღებისა თუ სხვადასხვა სისტემით აღჭურვას გულისხმობს.

იმედია, „მოსკვას“ ასეთი შესაძლებლობა არ ექნება და „კარიერას“ ძალე დაასრულებს.

თეიმურ ჩაჩანიძე

საავიაციო ძვენი და ტყვიანობები

გაგრძელება. დასაწყისი იხ. „არსენალი“ №14-18

ფრანგულმა საიარაღო კონცერნმა GIAT-მა გასული საუკუნის 50-იანი წლების დასაწყისში გერმანული ქვემოთ-ბაზაზე 30 მმ-იანი რეოლვერული DEFA-552 შექმნა. საბაზო ვარიანტის მსგავსად, მას ხუთ ჭურვზე ვთვლილი დილერა და დამწვარი ღენითის პრინციპზე დაფუძნებული ავტომატიკა ჰქონდა. მისი სიგრძე 1660 მმ-ს შეადგენდა, საიდანაც 1400 მმ ლულაზე მოდიოდა. ქვემოთ 80 კგ-ს იწონიდა, 30x113 მმ-იანი ჭურვის საწყისი სიჩქარე კი 820მ/წმ-ს უტოლდებოდა. სწრაფსროლა წუთში 1100-1500 გასროლას შეადგენდა.

1955 წელს ქვემოთ მოდერნიზაცია ჩატარდა და შეიქმნა მოდიფიკაცია DEFA-552A, რომელსაც წინამორბედისგან განსხვავებით გაზრდილი რესურსი ჰქონდა. შეიცვალა ქვემოთის გადატენის სქემაც და ამჟამადან ეს პროცესი პირდაპირის საშუალებით ხდებოდა.

ორი წლის შემდეგ ამ მოდიფიკაციას ახალი DEFA-553 მოჰკვა. მისი ლულა ქრომის შემცველი ფოლადისგან იყო დამზადებული, რისი წყალობითაც რესურსი 5000 გასროლამდე გაიზარდა. ამ მოდიფიკაციის სწრაფსროლამ წუთში 1300 გასროლა შეადგინა, რაც ლულის 200 მმ-ით დაგრძელებამ განაპირობა.

დღეს საფრანგეთის სამხედრო-საჰაერო ძალების Mirage-2000 ტიპის გამანადგურებელი ქვემოთის ძირითად, ბოლო — DEFA-554 მოდიფიკაციით არის შეიარაღებული. ორი ქვემოთი ფუნქციონირებს დამონტაჟებული. გამანადგურებლის მრავალფუნქციონირობიდან გამომდინარე, ქვემოთის სროლის ტემპის

ორი რეჟიმი აქვს: მაღალი — 1800 გასროლა წუთში საჰაერო სამიზნეების გასანადგურებლად, და დაბალი — 1000 გასროლა წუთში სახმელეთო სამიზნეებისთვის.

დღემდე ყველა მოდიფიკაციის 12000-ზე მეტი ქვემოთი წარმოებული და დასაყვლით ყველაზე გაყიდვად საჰაერო ქვემოთად ითვლებოდა. ამ ქვემოთით III, V, F-1 და 2000-ის მოდიფიკაციების Mirage-ის ტიპის გამანადგურებლები, საკემპანო Rafale და Etendart-ი, მრავალმიზნობრივი Jaguar-ი, ებრაული Kfir-ი და Lavi-ს ტიპის გამანადგურებლები, ასევე შვედური წარმოების Viggen-ის ტიპის გამანადგურებელი შეიარაღებული.

გერმანული MG-213C-ის კოპირებისგან თავი ვერც ბრიტანელებმა

შეიკავეს და მის ბაზაზე 30 მმ-იანი ADEN-ი შექმნეს, მაგრამ ტექნიკური პრობლემების გამო ეს პროცესი რვა წელს გაგრძელდა და ქვემოთები საბრძოლო თვითმფრინავებზე მხოლოდ 1954 წელს დააყენეს. ქვემოთი ხუთ მოდიფიკაციად — Mk.1, Mk.2, Mk.3, Mk.4 და Mk.5 გამოუმუშვეს. პირველი ოთხის მახასიათებლები ერთმანეთისგან დიდად არ განსხვავდება. ქვემოთის სიგრძე 1660 მმ-ს შეადგენს, საიდანაც 1080 მმ ლულაზე მოდის. ქვემოთი 87 კგ-ს იწონის, სწრაფსროლა კი წუთში 1200-1250 გასროლას შეადგენს. ჭურვის საწყისი სიჩქარე 805მ/წმ-ს უტოლდება. ADEN-ი იმავე ჭურვებს მოიხმარს, რომელიც ფრანგული DEFA მოდიფიკაცია Mk.5-ის სროლის ტემპი წუთში 1500 გასროლამდე გაიზარდა.

ორი 308მ-იანი DEFA-554-ის ავტომატიკური Mirage F-1-ის საქვემოთო დანადგარი

დევიანდელო
დელისთვის
Vulcan-ი
ყველაზე
ფართოდ
გავრცელებული
ამერიკული
საავიაციო
ქვიშები

საბრძოლო-სასწავლო Alpha Jet-ის ერთი ქვეშეშე სპეციალურ კონტინერში, ფიუშელაჟის ქვეშით ჰკიდებენ.

იმავე პერიოდში ამერიკაში საქვემეო შეიარაღებაში სრულიად განსხვავებულ მიდგომა ჰქონდათ. 1862 წელს ამერიკელმა შეიარაღე რჩარად გატლინგმა ორგინალური კონსტრუქციის ტყვიამფრევეზე პატენტი აიღო. ტყვიამფრევეის ორიგინალურობა იმამე მდგომარეობდა, რომ ტყვიამფრევეს ერთიან მბრუნავ ბლოკში გაერთიანებული რამდენიმე ლულა ჰქონდა. იდეის მიზანს სწრაფსროლის გაზრდა წარმოადგენდა. გატლინგის ტყვიამფრევემა მალე მოიპოვა პოპულარობა და ამერიკის სამოქალაქო ომში ინტენსიურად იყენებდნენ.

დეუბრუნდეთ გასული საუკუნის 50-იან წლებს, როდესაც აშშ-ის სამხედრო-საპაერო ძალებმა კონკრესი გამოაცხადეს ახალ პერსპექტიულ საავიაციო ქვეშეშე. გამარჯვა ფირმა General Electric-მა და გატლინგის სქემის მიხედვით მისმა შექმნილმა M61-ის ტიპის 20 მმ-იანმა ექვსლულიანმა ქვეშეშემა, რომელსაც დიდი სწრაფსროლის გამო Vulcan-ი შეარქვეს.

ლულების მბრუნავი ბლოკის მიხედვით, ქვეშეშის მარტივი კონსტრუქციის ჰქონდა, — ბლოკის მამორეგულირებელი ამბრავი თვითმფრინავის საბორტე ელექტრონული სისტემით იკვებებოდა. ქვეშეში 112 კგ-ს იწონის (კვების სისტემის გარეშე), მისი სიგრძე კი 1875 მმ-ს შეადგენს, საიდანაც 1524 მმ ლულაზე მოდის. გატლინგის სქემის წყალობით ქვეშეშის სწრაფსროლა წუთში 6000 გასროლას შეადგენს, შესაძლებელია გასროლის რეჟიმის 4000-ზე გადაყვანაც.

ქვეშეშის შემდეგი ტიპის თვითმფრინავებზე აყენებდნენ: A-4 Super Sky Hawk-ი, Lighting-ი, Hunter-ი, Draken-ი, Jaguar-ი, Harrier-ი (ორი უკანასკნელი მხოლოდ ბრიტანეთის შეიარაღებაში არსებულ ვარიანტებზეა დაყენებული).

გავიდა დრო. გერმანული ქვეშეშის „რომეოქები“ მსოფლიოში სწრაფად გავრცელდა და ამიტომ გერმანელებმა ახალ, რევოლუციურ ქვეშეშე დაიწყეს მუშაობა. 1971 წელს გერმანულმა ფირმა Mauser-მა თავის 27 წლის წინანდელ გამოცდილებაზე დაყრდნობით რევოლუციური სქემით შესრულებული ახალი BK-27 ტიპის 27 მმ-იანი ქვეშეში შექმნა. მისი წონა 100 კგ-ს შეადგენდა, სიგრძე — 2310 მმ-ს, საიდანაც 1700 მმ ლულაზე მოდიოდა. ქვეშეშის რომელიც 27X145-ის ტიპის ჭურვებს ისვრის, სროლის ტემპის ორი რეჟიმი აქვს. საპაერო სამიზნეების გასანადგურებლად სროლის ტემპი წუთში 1700 გასროლას შეადგენს, სახმელეთო სამიზნეების კი — 1000-ს. სროლის ტემპის შეცვლას მხოლოდ 20 მწმ სჭირდება. ქვეშეშის საბრძოლო კომპლექტში ჯავშანგამტანი, ჯავშანგამტან-მსხვერვალი და მსხვერვალი ჭურვები მოდის. სამივეს საწვისი სიჩქარე 1050მ/წმ-ს უტოლდება.

ჯავშანგამტან ჭურვებს ცეცხლგამჩენი ეფექტი აქვს, რასაც ჭურვის წინა ნაწილსა და ჯავშანგამტანი გულარის გარშემო არსებული ცირკონი უზრუნველყოფს. ჭურვის სამიზნეზე მოხვედრისას ცირკონი გათრეული ნაწილები

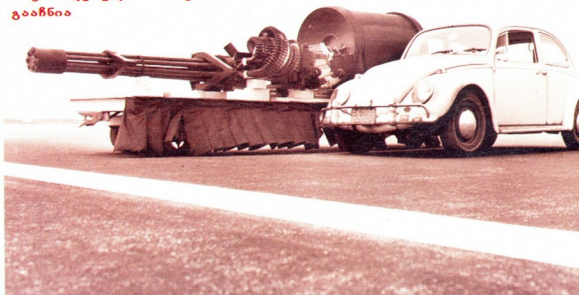
ბად იშლება, რომლებიც მალე ტემპერატურას რამდენიმე წამის განმავლობაში ინარჩუნებს. სწორედ ეს ნაწილები აჩენს ცეცხლს.

BK-27-ზე შეკვეთები პირველად 1976 წელს გაკეთდა და ამ ქვეშეშის დაყენება მალე Tornado-ს ტიპის გამანადგურებელ-ბომბდამშენებელ დაიწყეს. ორი ქვეშეში, 180-ჭურვიანი საბრძოლო კომპლექტით თითოზე, თვითმფრინავის ცხვირა ნაწილშია დაყენებული. ამჟვე ქვეშეშით, თითო ერთეულის ოდენობით, ევროპული EF-2000 Typhoon-ი (150 ჭურვი) და შვედური წარმოების JAS-39 Gripen-ი (120 ჭურვი) ტიპის გამანადგურებლებია აღჭურვილი. გერმანიის შეიარაღებაში არსებულ ორადგილიან

M197-ით შეიარაღებული იტალიური დამრტემელი შევალმფრენი Mangusta

**308მ-იან ქვეშე GAU-8A-თან
შედარებით, ფოლკსვაგენ
„ხოვოს“ იშვიათად
მოკრძალებული ზომები
გააჩნია**

ამოდრავდა სპეციალური საჰაერო ტურბინა, რომელიც კონტინერის გარეთ გამოდიოდა. მიმწვლილი პაერის ნაკადი ვენტლატორის ატრიალებდა, რომელსაც თვის მზრუ მობრიაბაში მოჰყვდა ლულები ბლოკი (მის დაბრუნებას წმ სჭირდებოდა). როგორც გაირკვა, ასეთი სქემის გამოყენება მაქსიმუმ 650კმ/ს სიქარით იყო შესაძლებელი და ამიტომაც მომდევნო კონტინერში SUU-23/A აძრავის როლის ელექტროძრავა ასრულებდა. ქვეშეის საკონტინერო ვარიანტმა ნიშნული GAU-4 მიიღო.

ორვე კონტინერის სიგრძე 5,05მ-ს შეადგენს. სრულად აღჭურვილი SUU-23/A 785 კგ-ს იწონის, მისი წინამორბედი კი - 5 კგ-ით ნაკლებს. ორვე კონტინერი შეიარაღებაში 60-იან წლებში მიიღეს და ევეტნამის ომში სახმელეთო სამხნეების გასანადგურებლად ინტენსიურად იყენებდნენ.

ზემოთ ჩამოთვლილი თვითმფრინავების გარდა, Vulcan-ით შეიარაღებული საკომბანი მრავალმიზნობრივი F/A-18 (578 ჭურვი) და მუხუთ თაობის F-22 (480).

1965 წელს დაწყებულ ვიეტნამის ომში, განსაკუთრებით კი მის პირველ ეტაპზე, გამოვიდნა „იროკეზების“, როგორც შეიარაღების პლატონომის ნაკლიანებები. საჭირო იყო ახალი დამრტყმელი შვეულმფრენის შექმნა, რომლის დანიშნულებაც სახმელეთო ვაერების მხარდაჭერა და მიწინააღმდეგის ცოცხალი ძალისა და მსუბუქი ტექნიკის ანადგურება იქნებოდა. ამასთან, მომავალ შვეულმფრენს, რომელზეც მუშაობა კომპანია Bell-მა დაიწყო,

ძლიერი სასროლი-საქვეშეო შეიარაღება უნდა ჰქონოდა. იმ დროისთვის უკვე არსებული Vulcan-ი ძლიერი უკუცემის გამო შვეულმფრენზე ვერ დაყენებოდა, ამიტომაც ახალი დამრტყმელი AH-1 Cobra-სთვის 1967 წელს General Dynamics-მა გატლინგის სქემის მიხედვით ახალი 20 მმ-იანი სამლულიანი ქვეშეი M197 შექმნა, რომელიც შვეულმფრენის ცხვირა ნაწილში, მოძრავ ტურულში განათავსეს (საბრძოლო კომპლექტი 750 ჭურვი). ქვეშეი 66 კგ-ს იწონიდა, სიგრძე 1829 მმ-ს შეადგენდა, საიდანაც 1524 მმ ლულებს მოდიოდა. რადგან ქვეშეი სახმელეთო სამხნეების გასანადგურებლად უნდა გამოყენებულიყო, მისი სწრაფსროლა წუთში 730-750 გასროლამდე შემცირდა. ქვეშეი 20x102 მმ-იან სტანდარტულ ჭურვებს ისრდა. საბრძოლო კომპლექტში მსხვრეად-ფუგასური და ქვეკალიბრული ჭურვები შედიოდა. პირველის საწეისი სიქარე 1030მ/წმ-ს, ქვეკალიბრულისა კი - 1100მ/წმ-ს აღწევს. Cobra-ს გარდა, ქვეშეი M197 იტალიური კომპანია Agusta-ს შექმნილი დამრტყმელი A129 Mangusta-ს ტიპის შვეულმფრენია შეიარაღებული.

1971 წელს General Electric-მა კვლევ გატლინგის სქემის მიხედვით ახალი შვეულლიან, 30 მმ-იან ქვეშეზე დაიწყო მუშაობა, რომელიც უსვციალურად მოიერაშე A-10A-ზე უნდა დაყენებულიყო, მაგრამ საბოლოოდ თავად თვითმფრინავი დაპროექტდა ქვეშეის კონსტრუქციის გათვალისწინებით. მომავალი GAU-8A Avenger-ის კალიბრიდან და მისთვის წაყენებული მოთხოვნებიდან

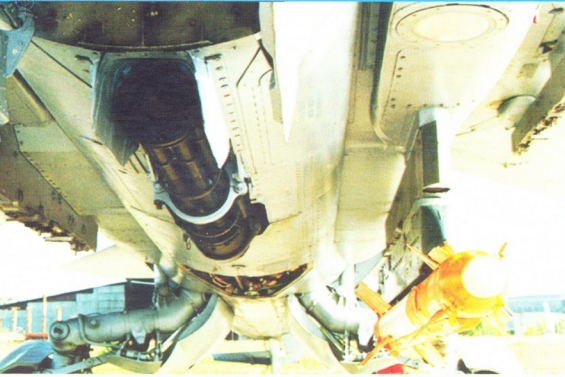
ქვეშეის საბრძოლო კომპლექტში 20x102 მმ-იანი ჯავშანგამტან-ცეცხლ-გამწეი, ქვეკალიბრული, მსხვრეად-ცეცხლგამწეი და მსხვრეადი ჭურვები შედის. კალიბრული ჭურვების საწეისი სიქარე 1030მ/წმ-ს, ქვეკალიბრულისა კი 1100მ/წმ-ს აღწევს. სროლის ეფექტანობა მანძილი 1000მ-ს შეადგენს. ქვეშეისთვის ზემოთ ჩამოთვლილი ჭურვების მიწოდება ურგოლო მეთოდით, ელასტიკურ მკლელებში განთავსებული ონწეიური ლენტებით ხდება. თანაც მწოდების სისტემა ისეა მიწეობილი, რომ გასროლილი მასერო უკან, საფხზე კოლოფში ბრუნდება.

ქვეშეის მოქმედების პრინციპი კი ასეთია: ლულის ბლოკის ერთი სრული ბრუნისას ბლოკში შემაჯავი ვეველა ლულა მოქმედების სრულ ციკლს გადის, - ჭურვის დაყენება-საეცეს და ვაეტრავასროლა-მასრის ექსტრაქცია. გასროლის მხოლოდ ერთი ლულა ახდენს.

პირველი თვითმფრინავი, რომელზეც Vulcan-ი დაყენეს, ალექსანდრე ქათველიშვილის შექმნილი გამანადგურებელ-ბომბდამწეი F-105 იყო. 1961 წლიდან ამ ქვეშეით გამანადგურებელი F-4 Phantom II-ს შეიარაღეს, რომელსაც მანამდე მხოლოდ სარაკტო შეიარაღება ჰქონდა. F-4E-ზე ორ ქვეშეის სპეციალურ კონტინერებში, 1200 ჭურვიანი მარაგით, ფიუზელაჟის ქვეშით ჰკიდებდნენ, მაგრამ ვიბრაციის გამო მათი ეფექტანობა დაბალი იყო. ამიტომაც შემდგომ F-4E (640 ჭურვი), F-14 (675), F-15 (940) და F-16-ის (511) ტიპის გამანადგურებლებზე ქვეშეი თვითმფრინავის კონსტრუქციამ იყო გათვალისწინებული. ქვეშეით ასევე F-111-ს ტიპის გამანადგურებელ-ბომბდამწეი და A-7D/E-ს ტიპის საეგმბანი მიერაშე A-7E-ებიც იყენებ შეიარაღებული.

Vulcan-ი უკანასკნელი ქვეშეი იყო, რომელიც ამერიკულ ბომბდამწეებზე თავდაცვით შეიარაღებად გამოიყენებოდა. B-52H-ის ტიპის სტრატეგულ და B-58-ის ტიპის შორი მოქმედების ბომბდამწეებზე ქვეშეი კულის ტურულში იყო დაყენებული, ორვეს საბრძოლო კომპლექტი 1200 ჭურვს შეადგენდა. ქვეშეის დამიზნება რადიოლოკაციური სადგურით ხდებოდა.

ქვეშეის ექსპლუატაციის პარალელურად, General Electric-მა მის ბაზაზე უნივერსალური ჩამოსაკიდი კონტინერების შექმნა დაიწყო. პირველს SUU-16/A წარმოადგენდა, 1200-ჭურვიანი საბრძოლო კომპლექტიით. ბლოკს

მაღალი სწრაფობის მიუხედავად, **ГШ-6-30** სამიზნის გარდა სერიოზულ ზიანს თავად თვითმფრინავსაც აყენებდა

გამომდინარე, ის საკმაოდ დიდი გამოვიდა და მოიეროშუბე გრძობი ღერძის გასწვრე (წნაცვებით 0.3მ-ით მარცხენა მხარეს) დაყენებულმა ქვეშეშა ფუნქელაჟის ცხვირა ნაწილიდან ცენტრალანამდჳ არსებული სივრცე დაიკავა. **GAU-8A**-ს სრული სიგრძე, ღოლის ფორმის საეაზნე კოლოფის ჩათვლით, 6400 მმ-ს შეადგენს, თავად ქვეშეშის კი - 2900 მმ-ს, აქედან 2229 მმ ღელაზე მოდის. ცარიელი ქვეშეშის 280 კგ-ს იწონის, მთლიანად მოიეროშის საქვეშეშო სისტემის წონა კი 1828 კგ-ს აღწევს. ქვეშეშის სროლის ტემპის ორი რეჟიმი აქვს და მაქსიმალურზე ის წუთში 4200 გასროლას შეადგენს, მინიმალურზე კი - 2100-ს.

GAU-8A 30x173 მმ-იან ჭურვებს მოიზნას და მის საბრძოლო კომპლექტში მსხვრეად-ფუგასური და ქვეკალიბრული-ჯავშანგამინა ჭურვები შედის. პირველის საწეის სიქარე 10700/წმ-ს, მეორის კი 12500/წმ-ს შეადგენს. მისი უნიკალური ამამი შედარარეობს, რომ ჯავშნის უქუთ გასახრეტრად ვადარბებულ ურანს (**U238**) შეიცავს, რომლის რადაიქტიულობაც ბუნებრივი ურანის 70%-ს შეადგენს. ოპერაჟია „უღანბოს ქარიშხლის“ დროს 148 **A-10A**-მა სხვადსხვა სამიზნის გასანადგურებლად 783514 ასეთი ჭურვი ისროლა და თუ ვავითვალისწინებთ, რომ თითოეული 300 გ ურანს შეიცავდა, გამოდის, ამერიკელმა სამხედრო-საჰაერო ძალებმა სარსეთის ურის თავზე დახლოებით 259 ტონა რადაიქტიული ნეოთერება გადააფრქვეეს. ამან რეჟიმი-ში რადაიქტიული ფონის გაუარეჟება და

კიბოს სხვადსხვა სახეობით დაჟადებული ზღზის რაოდენობის ზრდა გამოიწეია.

ქვეშეშისთვის ჭურვების მიწოდება ურლო სქემის მიხედვით, რბილი მკლავის საშუალებით ხდება. თინაც გასროლილი მასრები, რომლებიც სიმბუტუქსითის ალუმინისგან არის დამზადებული, უკან, საეაზნე კოლოფში ბრუნდება. ქვეშეშის დატენას 13 წთ სჭირდება, ახალი ჭურვების დატენა გასროლილი მასრების ამოღების პარალელურად ხდება. მაქსიმალური ტემპით სროლასა უკუეცემის ძალა 6800 კგ-ს აღწევს, 1200 მ დასტანციიდან ნახროლი ჭურვების 80%-ის სროლის სისუქტე კი 12 მ დამეტრის წრეში ჯდება.

ქვეშეშო ორ ვარიანტად - ერთი და ორადგილიანი **A-10A**-სთვის იწარმოება და მათ შორის განსხვებულა მხოლოდ საეაზნე კოლოფის ზომისა და შესაბამისად, საბრძოლო კომპლექტში მგომარეობს. პირველისთვის ის 1350-ს, მეორისთვის კი 1174 ჭურვს შეადგენს. ქვეშეშის ღელეების ბლოკების ამოძრავება ორი პიძრძირავით ხდება. ერთ-ერთის მწყობრიდან გამოხვლის შემთხვევაში სროლის ტემპი ავტომატურად 2100-გასროლიან რეჟიმზე ვადადის. **A-10A**-ს ექსპლუატაციისას გაირკვა, რომ სროლისას დამწვარი ღენის აირები ძრავაში ხდება და ღენის დაუმწვარი ნარჩენები ვენტლატორისა და კომპრესორის ნიბეშებ რჩება. მათი დაგროეების შედეგად კი, საშუალოდ 1000 გასროლის შემდეგ, ძრავას წევის 1% აკლდება. ამიტომაც ღენის დაუმწვარი ფრავენტების ასაღებლად 1981 წელს

თვითმფრინავის ძრავებში სპეციალური მოწობილობები დაეყენეს. ვარდა ამისა, ყოველი 2600-3000 გასროლის შემდეგ ვენტლატორისა და კომპრესორის ნიბეშს ვაქმნად სჭირდება.

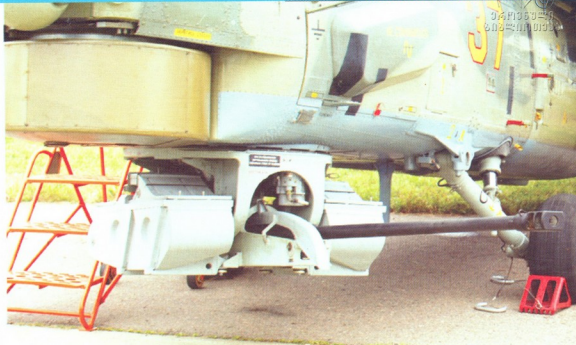
რეოლევრულისგან განსხვავებით, ღელეების მობრუნებლობებიანმა ქვეშეშებმა საბჭოთა კავშირში უფრო მოიკიდა ფეხი. დამრეტმული **Миг-27**-ის შექმნისას, სახმელეთო სამიზნეების გასანადგურებლად არსებულ **ГШ-23**-ზე უფრო ძლიერი ქვეშეშის შექმნა ვაზხდა საჭირო. ამისთან, 23 მმ-იანი ჭურვის ჯავშანგამტანობა **NATO**-ს ქვეშეშის შეთარაღებაში შესული ახალი ჯავშანმანქანების გასანადგურებლად უკვე არასაკმარისი იყო. არჩეყანი ვრიაზეფისა და შპაუნფის შექმნილ 30 მმ-იან ექსტრულიან სახომლოდ-საარტილერიო სისტემა **AK-630**-ზე შექრდა. თვითმფრინავზე დასაყენებლად მასზე ცვლილებები შეიტანეს და წონის შესამცირებლად, ზედმეტი რაც იყო, ყველფერი მოხსნეს. მათ შორის ღელეების წყლით ვავრელების სისტემა. ახალი საავიაციო ღელეების, რომელმაც ნიშნული **ГШ-6-30** მიიღო, 149 კგ-ს იწონდა, სიგრძე კი 2040 მმ-ს შეადგენდა თავდაპირველად ქვეშეშის სროლის ტემპი წუთში 5500 გასროლას შეადგენდა, მაგრამ შემდგომ 6000 გასროლამდე ვაზარდეს. ამის წყალობით **ГШ-6-30** მსოფლიოში ყველაზე სწრაფმსროლი 30 მმ-იანი საავიაციო ქვეშეშაა, მაგრამ სწორედ ამის გამო ქვეშეშის რუსურს მხოლოდ 6000 გასროლით შემობიარვლება. მის საბრძოლო კომპლექტში, რომელიც 300 ჭურვისგან შედგება, მსხვრეად-ფუგასურ-ცეცხლგამწენ-მგენა-კი, ფუგასურ-ცეცხლგამწენი და ჯავშანგამტან-მსხვრეად ჭურვები შედის. ყველა მათგანი 400 გ-ს იწონის, საწეის სიქარე 8450/წმ-აა, სროლის ეფექტანი მანძილი 1200-16000-ი.

ქვეშეშის დიდ ნაკლს მისი უკუეცემის ძალა წარმოადგენდა, რომლის პიკიც 7000 კგ-ს აღწევდა. **Миг-27**-ის პირველი ვარიანტისას, 25-ჭურვიანი ღერვის გასროლის შემდეგ, ძლიერი ვიბრაციის გამო მფრინავის კაბინაში არსებული მოწობილობების ნახევარი მწყობრიდან გამოვიდა. ძლიერი სწრაფსროლის გამო ხშირად ღენზეც იგლოჯავებოდა, თავად რგოლები კი იმდენად დფორმირდებოდა, რომ მათი ხელმოყრად გამოყენება შეუძლებელი იყო. მართალია, 40-ჭურვიანი ჯერი კი იძლეოდა 16 კგ-იან ზალბს, მაგრამ ძლიერი უკუეცემა

საწვეის ავზების კედლებს ბზარებს უჩნდა. ხშირად გამოდიოდა მწყობრიდან საწვეის ტუმბო, მგრანობიარე ელექტრო- და რადიოკავშირის სისტემები კი სროლის შემდეგ დეტალურ შემოწმებას საჭიროებდა. იყო შეთხვევები, როდესაც ვიბრაციის გამო დეფორმირდებოდა ფიუშელაჟის ცხვირა ნაწილი და წინა შასის საგდულები, რასაც შასის გამოშვების შეფერხება მოსდევდა.

1989 წელს კურიოზიც მოხდა, — მიГ-27К ფრენიდან ფარნის გაგრეშვად ბრუნდა, ვიბრაციის გამო საკეტები თვისით გაიხსნა, მამწყვდომმა ნაკადმა კი ფარანი ანჯამებს მოკლავდა.

ГЛ-6-30-ის პარალელურად, გრიაზვი და შიპუნოვი მის 23 მმ-იან ვარინტზეც მუშაობდნენ. ახალი ГЛ-6-23 წინამორბედის ბაზაზე შეიქმნა და ამიტომაც მისგან, ძირითადად, მხოლოდ კალიბრითა და შემცირებული უკუკემის ძალით განსხვავდებოდა. ქვეშიხ 73 კგ-ს იწონიდა, მისი სიგრძე კი 1400 მმ-ს შეადგენდა, საიდანაც 1000 მმ ლულაზე მოდიოდა. საბრძოლო კომპლექტში მსხვერველ-ფუგასურ-ცეცხლგამაჩენი და ჯეჟუნგამტან-ცეცხლგამაჩენ-მეკვსავი ჭურჭები შედიოდა. ორივე ჭურჭის საწყისი სიჩქარე 710-7150/წმ-ს შეადგენს, სწრაფსროლა კი წუთში 8000 გასრო-

მი-28-ზე დაყენებული 308მ-იანი ქვეშიხი 2A42

ლას უტოლდება, მოდერნიზაციის შედეგად კი ГЛ-6-23M-ზე ის 10000 გასროლამდე გაზარდეს. ამის წყალობით დღეს ეს ქვეშიხი მსოფლიოში ყველაზე სწრაფსროლი საავიაციო ცეცხლსასროლი საშუალებაა. ქვეშიხს ერთდროულად ორ ვარიანტად — ჭურჭების რგოლური და ურგოლო მიწოდების სისტემით აწარმოებენ. ქვეშიხი შეიარაღებაში 1974 წელს მიიღეს და ის Су-24-ის ტიპის საფორნტო ბომბდამშენსა

(500 ჭურჭი) და მიГ-31-ის ტიპის გამანადგურებელ-გზაგადამჭრელზე (260 ჭურჭი) დაყენდა.

შემდგომში ამ ქვეშიხის ბაზაზე ჩამოსაკიდი კონტინერი СППУ-6-23 შეიქმნა, 400-ჭურჭერით საბრძოლო კომპლექსით კონტინერი 525 კგ-ს იწონიდა და ქვეშიხის ლულების ბლოკს პორბონტონების მიმართ ქვევით დახრა 8 გრადუსით შეეძლო. კონტინერს აღნაგობის ომში მხოლოდ Су-24-ები იყენებდნენ და ისიც იშვიათად.

მი-24A-ს ექსპლუატაციის პირველივე პერიოდში მისი 12,7 მმ-იანი ერთლულაიანი ტყვიამფრექვეის დაბალი ეფექტიანობა გამოაშკარავდა. სახმელეთო სამხენების გასანადგურებლად ის არ ეპაროდა და ამიტომაც 1968 წელს შეუქმლდნენ ისეთი ანალოგიური კალიბრის ახალ ტყვიამფრექვეზე დაიწყეს მუშაობა. მოსაკვლიე ЯКБ-სთვის გატლინგის სქემა შეირჩა და მას ოთხი ლულა ჰქონდა. ბლოკს ამოძრავებდა მუშტა მექანიზმის პრინციპზე მოქმედე აირული ძრავა, სადაც დგუშის წინსვლით-უკუქვევითი მოძრაობა ბლოკების მხრეუ მოძრაობაში ვადდიოდა. სროლის წინ ბლოკის საწყისი დატრიალება ზამბარული სტრატეგით ხდებოდა. ტყვიამფრექვეი 45 კგ-ს იწონიდა, მისი სიგრძე კი 1345 მმ-ს შეადგენდა. ЯКБ 12,7 მმ-იან ტყვიებს ისროდა, რომელთა საწყისი სიჩქარეც 8100/წმ-ს შეადგენდა. ტყვიამფრექვეის უკუკემის ძალა 1500 კგ-ს შეადგენს და ერთ ჯერზე მაქსიმუმ 400 ტყვიას ისვრის. სროლის ტემპი წუთში 4000-4500 გასროლაა. ЯКБЮ-ზე კი ეს მაჩვენებელი 5000-მდე გაზარდეს. ამავე მოდიფიკაციაზე

ერთი 12.788-იანი ЯКБ-თი და ორი 7.6288-იანი ГЛГ-თი აღჭურვილი საშვეულმფრენო გონდოლა ГУВ

ჰოლანდიური სოვალდით რუსეთი დაინტერესდა

ჰოლანდიური კომპანია Damen Schelde-ს ინფორმაციით, რუსეთის თავდაცვის სამინისტრო ქვეყნის სამხედრო-საზღვაო ძალების სადესანტო შვეულმფრენში L-801 Johan de Witt-ით დაინტერესდა.

კომპანიის წარმომადგენლის განცხადებით, თუ შეთანხმების მიღწევა მოხერხდება, მამინ რუსეთის ოთხ ზომალდზე შეკვეთის განთავსებას აპირებს.

სერიის პირველი ზომალდის L-800 Rotterdam-ისაგან განსხვავებით Johan de Witt-ი ბევრად დიდია, მისი სრული წყალწვევა 16800 ტონას აღწევს. აქვს შვეულმფრენის მოედანი ზომებით 56X25 მეტრი. ეკიპაჟი 113 კაცს ითვლის.

ძალიერი დანადგარების სიმძლავრე 16320 ცხენის ძალას, სინკარუ კი — 19 კვანძს აღწევს. ეკონომიური 12 კვანძით ცურვის სიშორე 6 ათასი მილია.

ზომალდი იტევს 611 საზღვაო ქვეითს, 170 ჯავშანტრანსპორტიორს ან 30 ტანკს, ნაპირზე ცოცხალი ძალისა და ტექნიკის ტრანსპორტირებისათვის 6 LCU ან 4 LCVP და მათ შორის ორ საპაერო ბალიშზე LCAC ტიპის კატარადა გამოიყენება.

საევიაციო დაჯგუფება 6 NH-90 ან 4 EH-101 ტიპის შვეულმფრენისაგან შედგება.

თავდაცვისათვის ზომალდს აქვს ორი 30 მმ-იანი აუტომატი Goalkeeper CIWS-ი და ოთხი 20 მმ-იანი Oerlikon-ი.

საჰაერო ძალები

GAU-17A

საჰაერო ძალები
საინჟინერო ბრიგადა

უპილოტო საბჰირთო შვეულმფრენი

საქართველოს
საჰაერო ძალები

ამერიკელ საზღვაო ქვეითთა კორპუსის შეკვეთით კომპანია Kaman-ი შვეულმფრენი K-MAX-ს უპილოტო საფრენი აპარატის ვარიანტში ფოვლმზრევი შეფასებისათვის აწარმოებს. დემონსტრირების დროს აპარატმა თავისი შესაძლებლობები ტვირთის გადატანაზე ექსტრემალურ პირობებსა და დიდ სიმაღლეებზე უნდა აჩვენოს.

პროექტის სუბკონტრაქტორია კორპორაცია Lockheed Martin-ი, რომელიც უპილოტო საფრენი აპარატების გამოყენებით ტვირთის დიდ მანძილებზე ტრანსპორტირების სისტემაზე მუშაობს. შესაძლოა, შვეულმფრენი K-MAX-ის უპილოტო ვარიანტის პორიზონტის გადაღმა მონაცემთა გადაცემისა და მართვის სისტემაში ინტეგრირება მოხდეს.

საზღვაო ქვეითთა მოთხოვნით, აპარატმა დაახლოებით 9 ტონა ტვირთი 24 საათის განმავლობაში 280 კმ-ის მანძილზე უნდა გადაიტანოს.

სისტემის გამოყენება აუღანეთში საკვებისა და უზრუნველყოფის საშუალებათა ტრანსპორტირებისათვის იგეგმება.

Cy-27 — გახმაურებული კაბასკროვაში

30 ავგისტოს პოლონეთში გამართულ ავიამოუზე კატასკროვა ბულონისის სამხედრო-საჰაერო ძალების Cy-27YBM-მა განიცადა. მომხდარს ეკიპაჟის ორივე წევრის სიცოცხლე შეენირა. ნახევარი თვით ადრე კი მოსკოვის ავიასალონზე, მოსამზადებელი ფრენისას, ჰაერში ერთმანეთს ორი Cy-27 შეუჯახა. ამიტომაც გადაწყვიტეთ, ჩვენი მკითხველისთვის მიგვეროლებინა ინფორმაცია ამ თვითმფრინავთან დაკავშირებული ყველაზე გახმაურებული შემთხვევების შესახებ.

ამ გამანადგურებელთან დაკავშირებული პირველი შემთხვევა, რომელმაც კოსმოდრომში 1984 წელს ჩამგვეხლეთ თვითმფრინავს პირველი „დიდება“ მოუტანა, 1987 წლის 13 სექტემბერს მოხდა. ეს დღე კვირას დაემთხვა და ამიტომაც კილა-იარევის სამხედრო აეროდრომზე, სადაც საბჭოთა კავშირის საერსაწინააღმდეგო თვდაცვის 941-ე საგამანადგურებლო ავიაპოლკი ბაზირებოდა, მფრინავების უმეტესობა შეეხებულაში იყო და აეროდრომზე მხოლოდ მორივე ჯგუფი იმყოფებოდა. დილას ბაზაზე განგაში გამოცხადდა, რომლის მიხედვით ნორვეგის სამხედრო-საჰაერო ძალების 333-ე ესკადრილის საზღაო-საპატრულო თვითმფრინავი P-3C Orion იყო. ის, ბარენცის ზღვის თაზე საბჭოთა კავშირის საზღვრებთან დაფრინავდა და, საუბრად, საბჭოთა წყალქვეშა ნაუბის უკუაღოთვალდა. ბაზიდან ჰაერში აშვებულ Cy-27-ს (საბორტო ნომერი „36“), რომელსაც უფროსი ლეიტენანტი ვასილი ციმბალი მართავდა, Orion-ისთვის საზღვრის გადმოკვეთაში ხელი უნდა შეეშალა, თუ

ის ამას შეეცდებოდა. ნორვეგიულ თვითმფრინავთან მიახლოების შემდეგ, ციმბალიმა საჰაერო „ხულიგნობა“ დაიწყო. ის მისთან ახლო მანძილზე უმძლესი პილოტაჟის ფიგურებს ასრულებდა და თვისი გამანადგურებლის რეაქტიული ჭვლით გეზიდან მის ჩამოშორებას ცდილობდა. ერთ-ერთი ასეთი მანევრისას კი ციმბალიმა სწორედ ვერ შეაფასა თვითმფრინავებს შორის არსებული დისტანცია და მარჯვენა კილი მის მარჯვენა კილურა ძრავას წამოსდო. შეჯახების შედეგად Cy-27-მა უშინშენილო დაზიანება მიიღო, ნორვეგიულ თვითმფრინავს კი ხრახნის ნიშნები დაემსხვრა და ნამსხვრევებმა ფიუნელაზე გახვრიტა. დაზიანებული Orion-ი ბაზაში გაბრუნდა, ციმბალი კი ამ ინფორმაციის გადაცემის შემდეგ ბაზაში დაბრუნება უბრძანეს.

ლეიტენანტმა თვითმფრინავი სადგომზე დააყენა და თვისი „ხულიგნობის“ შესახებ არავისთვის არაფერი უთქვამს. მართალია, მანქანის დათვალიერებისას ტექნიკოსმა შეამჩნია მარჯვენა კილის თაზე არსებული და-

ზიანებული რადიოგამჭვირვალე გარსემომდენი, მაგრამ ინტენსიური მანევრებისას ისინი ადრეც ზიანდებოდა და ამ ფაქტისთვის ყურადღება არავის მიუქცევია.

მომხდარის გარეშე დღის ბოლოს დაიწყო, როდესაც ნორვეგიაში მყოფი საბჭოთა ელჩის საპროტესტო ნოტა გაუგზავნეს. მალე ინფორმაციამ მოსკოვშიც ჩააღწია და თვდაცვის მინისტრამდე მივიდა. ცოტა ხანში კი ციმბალს განმარტება მოსთხოვეს. თავიდან ლეიტენანტი ყველაფერს უარყოფდა, მაგრამ მისდა საუბელურად, Orion-ის ეკიპაჟი მის საჰაერო პირუტყბს ვიდრე და ფოტოფიგურებზე იღებდა და ჩანაწერები საბჭოთა ელჩისთვის იყო გადაცემული. იმ პერიოდში საბჭოთა საგარეო საქმეთა მინისტრი ედუარდ შევარდნაძე იყო და ოფიციალური ოსლოსთვის მომხდარის განმარტებამ მას მოუწია. მან ციმბალის ფრენებიდან გაათავისუფლება და დაპატიმრება მოითხოვა, მაგრამ პოლკის თანამშრომლებმა შეძლეს შევარდნაძის გადარწმუნება და იგი სხვა ნაწილში გადაიყვანეს. მაგრამ მინისტრი მაშინ საზღვრშიც კი ვერ წარმოიდგენდა, რომ სულ რაღაც 6 წლის შემდეგ მის მიერ შეწყალებული მფრინავი მისი ქვეყნის წინააღმდეგ იბრძოლებდა.

საზღვარგარეთულ ავიამოუებზე საბჭოთა თვითმფრინავები ყოველთვის დიდი პოპულარობით სარგებლობდნენ, ამიტომაც საერთაშორისო ავიასალონების გარდა საბჭოთა მფრინავები სადემონსტრაციო პილოტაჟს მცირე გამოფენებზეც აწვდოდნენ. ერთ-ერთი ასეთი გამოფენა, 1990 წლის სექტემბერ-

ნორვეგიული Orion-ის შემინებული ეკიპაჟის მიერ, ციმბალისთვის გადაღებული სურათი

მარყუვიდან თვითმფრინავის გამოსაყვანიად რიზანტას სტანკევიჩუს მოლოდ რამდენიმე მეტრი არ ეყო

ში, იტალიაში ქალაქ სალგარდოს მახლობლად გაიმართა. საბჭოთა კავშირიდან გამანადგურებელ Cy-27-ით (საბორტო ნომერი „14“) სადემონსტრაციო ფრენები, გრომოვის სახელობის საფრენისბაზა-კვლევის თვითმფრინავების მფრინავ-გამომცდელ რიზანტას სტანკევიჩუს უნდა შეესრულებინა. ის ძალიან გამოცდილი მფრინავ-გამომცდელი იყო და საბჭოთა მრავალჯერადი გამოყენების ორბიტულ ხომალდ ბურან-ის პირველი პილოტირებადი ფრენისას ეკიპაჟის შემადგენლობაში იყო ჩარიცხული. მის მფრინავ ანალოგზე კი 14 საცდელი ფრენა ჰქონდა შესრულებული, მაგრამ იტალიურ ავიამოლზე გამოსვლა მისთვის უკანასკნელი აღმოჩნდა, — საფრენისბაზა პროგრამის ფარგლებში, პილოტაჟის ვერტიკალური ფიგურის შესრულებისას, მან ნახევარმარყუვი დაბალ სიმაღლეზე დაიწყო და გამოსვლისას სიმაღლე აღარ მის. ასობით მაყურებლის თვალწინ მისი Cy-27 მიწას, პრაქტიკულად, პირიზონტალურად შეეჯახა და მამხინვე აფეთქდა, — სტანკევიჩი დაიღუპა. ალბათ, ის დარწმუნებული იყო, რომ ეყოფოდა სიმაღლე და კატაპულტი არ უსარგებლია. მომხდარის ოფიციალურ მიზეზად, რომელსაც ავიამოუს დაცვის სამსახურის ერთ-ერთი თანამშრომლის სიცოცხლე შეწირა, ადამიანური ფაქტორი დასახელდა, როგორც ჩანს, შეცდომებს დიდი გამოცდილების მქონე ხალხიც უშვებს.

სხვათა შორის, საბჭოთა პერიოდში Cy-27-ის ტიპის გამანადგურებლები საქართველოშიც ბაზირდნენ. 80-იანი წლების შუორე ნახევარში გუდაუთის სამხედრო აეროდრომზე, სადაც 529-ე საგამანადგურებლო პოლკი დისლოცირდებოდა, 34 ასეთი თვითმფრინავი იყო განთავსებული. რამდენიმე მათგანი კი აფხაზეთის ომშიც მონაწილეობდა. 1993 წლის 19 მარტს, დილის 4

საათსა და 30 წუთზე, გუდაუთის სამხედრო აეროდრომიდან, ქართული მოიერიშეებისთვის გზის გადასაჭრელად იმ პერიოდისთვის უახლესი Cy-27CK აფრინდა (საბორტო ნომერი „11“), რომელსაც წარმოშობით ბულორუსი მაიორი, ვაცლავ შიპკო მართავდა. 1958 წელს დაბადებულმა შიპკომ 1980 წელს კაპის მფრინავების უმაღლესი სამხედრო სასწავლებელი დაამთავრა და კრანსოლარის მფრინავების უმაღლესი საავიაციო სასწავლებლის პოლკში მფრინავ-ინსტრუქტორად დაინიშნა. აფხაზეთის ცაში ეს მისი მე-15 საბრძოლო გაფრენა იყო. შიპკომ ვერ მოახერხა სამიზნის აღმოჩენა და ბაზაზე დაბრუნების წინ უკანასკნელი რადიომეტყობინება გადასცა, — „სიმაღლე 800 მ, დრუბლების ქვეშ ვარ, სამიზნე ვერ აღმოვაჩინე, ვუხვევ სიმაღლის აღებით“, მაგრამ შიპკოს ბაზაში დაბრუნება არ ქვერა, — მისი თვითმფრინავი მთას შეეჯახა. ის არ აფეთქებულა. ძლიერმა დარტყმამ მფრინავი კაბ-

ინიდან ამოავლო და ის დაიღუპა. მამხინველ ტელეკადრებში კარგად ჩანს, თუ როგორ უკაკუნებს ჯოხით შევარდნაძე რუსული თვითმფრინავის ნარჩენებს. რუსმა სამხედროებმა კი დაიჯერეს, რომ თვითმფრინავი ქართული საზენიტო რაკეტის მსხვერპლი გახდა. სინამდვილეში ის არავის ჩამოუვდა, — საერაულად, ცუდი მეტეოპირობების გამო მთის ფერლობს თავად შეეჯახა. უბრალოდ, ქართულმა სპეცსამსახურებმა უკვე ჩამოვარდნილი თვითმფრინავის ძრავასთან რაკეტის ფრაგმენტები დაეპარეს.

თუმცა გაურკვეველი რჩება, რა უნდოდა აფხაზეთში საექსპორტოდ შექმნილ თვითმფრინავს. ალბათ, რუსებს მისი გამოცდა რეალურ საბრძოლო მოქმედებებში სურდათ.

ბედის ირონიით, შიპკოს გარდა, იმ რუს მფრინავთა შორის, რომლებიც აფხაზეთის ომის დროს Cy-27-ებით წყნარ წინააღმდეგ იბრძოდნენ, ვასილი ციმბალიც იყო, რომელიც თავის დროზე შევარდნაძემ გადაარჩინა.

მიუხედავად იმისა, რომ ეკიპაჟმა თვითმფრინავი უკვე მიწასთან შეჯახების შემდეგ დატოვა, უკრაინულმა სასამართლომ მომხდარში დამატარებულ მიიღო ეკიპაჟი ცნო

1991 წელს რუსეთში, ავიაბაზა კუბინკაში, 237-ე გვარდიული ავიაპოლკის ბაზაზე უმაღლესი პილოტაჟის საეიაციო ჯგუფი **Русские Витязи** ჩამოყალიბდა. **Su-27**-ზე მფრენი ჯგუფი უმაღლესი კვალიფიკაციაა და გამოცდლების მფრენავებით იყო დაკომპლექტებული. მძიმე კლასის გამანადგურებლებზე ჯგუფური პილოტაჟის შესრულების წყალობით ჯგუფმა მსოფლიოში მაღალ დიდი პოპულარობა მოიპოვა და საერთაშორისო ავიამოსულებზე საპატიო სტუმრებად ითვლებოდნენ.

1995 წლის დეკემბერში ჯგუფი მალაიზიაში საერთაშორისო ავიასალონი **LIMA-95**-ს სტუმრობდა. ავიასალონის დასრულების შემდეგ, 12 დეკემბერს, სთით **Su-27**-ისა და ლიდერი **Ил-76**-ისგან შემდგარმა ჯგუფმა გეზი შინიხენ აიღო. ასეთი სქემა სიახლეს არ წარმოადგენდა, რადგან საერთაშორისო ტრასებზე საფრენად გამანადგურებლებს საჭირო აღჭურვილობა არ ჰქონდათ ლიდერს, რომელიც საკუთარ და სანავიგაციო აღჭურვილობის სრული კომპლექტი აქვს, ჯგუფი უცხო ქვეყნის აეროდრომზე დასასვლელად შეჰყვდა და შემდეგ თვითონ უდგებოდა. ამ შემთხვევაში უცხო აეროდრომს ვიეტნამში არსებული კამრანი წარმოადგენდა, ხადაც ჯგუფს საწყობის შესახებდ შეუადგომდა დაჯდომა უნდა შესრულებინა. საბჭოთა პერიოდში აქ წყნარი ოკეანის ფლოტის საზღვაო ავიაცია ბაზირებდა. საბჭოთა კავრის დაშლის შემდეგ ეს აეროდრომზე მხოლოდ მცირე კომუნისტურა იყო, რომელსაც თვითმფრინავების მიღება საჭირო საშუალებების არარსებობის გამო მხოლოდ ჩვეულებრივ მტვრობისობებში შეეძლო. ნისლიან ამინდში დაჯდომაზე შესვლისას, სამი გამანადგურებელი მას შეეჯახა და ოთხი მფრენი დაიღუპა. მომხდარის მიხედვით სასაპარტოლო 15 თვის ომებად და დანამუჯულ სახელმწიფო საფრენისა-საცდელი ცენტრის მეთაური, გენერალ-მაიორი ვიქტორ გრებენიკოვი ჩაითვალა.

კამრანის აეროდრომამდე ჯგუფი შემდგომ მყოფობით მფრინავდა: ცენტრში ლიდერი **Ил-76** მიდიოდა, რომლის ბორტზეც გრებენიკოვი იმყოფებოდა. მისგან მარცხენა თითო **Su-27** (საბორტო ნომერი „18“) და **Su-27** (ბორტი 05“) მფრინავდა. მარჯვენა კი ერთი **Su-27** („19“), და ორი საბრძოლო გამანადგურებელი („07“ და „09“ ბორტები, შესაბამისად). როდესაც აეროდრომამდე 12კმ რჩებოდა, გრებენიკოვი აეროდრომს დაუკუშორდა, — მიღებული განკარგულებით ჯგუფს 1500მ-ზე უნდა ეფრინა. შემდგომ კი უკვე მხოლოდ გამანადგურებლები 600მ-მდე უნდა დაემგებულიყვნენ, მყოფობი დაემატა და ინდივიდუალურად და მსხდარიყვნენ. ლიდერი კი 1500მ-ზე უნდა დარჩენილიყო და მათი ქმედებები გაეკონტროლებინა. სწორედ აქ დაუშვა გრებენიკოვმა შეცდომა. ის არ დაემორჩილა მიწიდან მიღებულ ბრძანებას და 600მ-მდე დაშვება და პირველი მოხვევის შესრულება გამანადგურებლებთან ერთად დაიწყო. ამ მომენტში ჯგუფი ნისლის გამო მჭიდრო მყოფობაში მთიანი რელიეფის თავზე მიფრინავდა. ვითარებამ კონტროლიდან გამოსულა ე.წ. „დიდი კოლოფის“ მეთიხე მოხვევისას დაიწყო, როდესაც ლიდერს საპაირო ზომადლის მარჯვნივ რელიეფთან საზიფათო მანძილზე მახლობლის ხმოვანი სიგნალიზაცია ჩაიბრუნა, მაგრამ გენერალმა მისი იგნორირება მოახდინა და მისი ჩართვის შესახებ აეროდრომს არ შეატყობინა. არ ყოფილა მიღებული ზომები სიმაღლის სასწრაფოდ ასაღებად. სიგნალიზაციის შემოსების 25წმ-ის განმავლობაში **Ил-76**-ის რეალური სიმაღლე 32მ-მდე შემცირდა. წამებში კი ლიდერის მფრინავმა ზეტი დაინახა და ეურბში სიმაღლის აღების ბრძანება გასცა, მაგრამ გვიანი იყო.

უსაფრთხოების არასათანადო ზომებისა და ავიამოსუ საფრენის პროგრამის არასწორ ორგანიზებას, ლევში 77 კაცის სიცოცხლე შეენირა

დროს დაუკუშორდა, — მიღებული განკარგულებით ჯგუფს 1500მ-ზე უნდა ეფრინა. შემდგომ კი უკვე მხოლოდ გამანადგურებლები 600მ-მდე უნდა დაემგებულიყვნენ, მყოფობი დაემატა და ინდივიდუალურად და მსხდარიყვნენ. ლიდერი კი 1500მ-ზე უნდა დარჩენილიყო და მათი ქმედებები გაეკონტროლებინა. სწორედ აქ დაუშვა გრებენიკოვმა შეცდომა. ის არ დაემორჩილა მიწიდან მიღებულ ბრძანებას და 600მ-მდე დაშვება და პირველი მოხვევის შესრულება გამანადგურებლებთან ერთად დაიწყო. ამ მომენტში ჯგუფი ნისლის გამო მჭიდრო მყოფობაში მთიანი რელიეფის თავზე მიფრინავდა. ვითარებამ კონტროლიდან გამოსულა ე.წ. „დიდი კოლოფის“ მეთიხე მოხვევისას დაიწყო, როდესაც ლიდერს საპაირო ზომადლის მარჯვნივ რელიეფთან საზიფათო მანძილზე მახლობლის ხმოვანი სიგნალიზაცია ჩაიბრუნა, მაგრამ გენერალმა მისი იგნორირება მოახდინა და მისი ჩართვის შესახებ აეროდრომს არ შეატყობინა. არ ყოფილა მიღებული ზომები სიმაღლის სასწრაფოდ ასაღებად. სიგნალიზაციის შემოსების 25წმ-ის განმავლობაში **Ил-76**-ის რეალური სიმაღლე 32მ-მდე შემცირდა. წამებში კი ლიდერის მფრინავმა ზეტი დაინახა და ეურბში სიმაღლის აღების ბრძანება გასცა, მაგრამ გვიანი იყო.

ჯგუფი მარჯვენა უხვევდა და სწორედ ამ მხარეს მყოფი კიდურა **Su-27** („09“), რომლის შტურვალთანაც მაიორი ნიკოლაი კორდუკოვი იჯდა,

მას შეეჯახა. რამდენიმე წამში კი მას მცირე საბრძოლო გამანადგურებელი („07“) შეეჯახა. მის კაბინაში მაიორი ნიკოლაი გრებენიკოვი იჯდა. სამ წამში კი იმავე ვითარებაში კატასტროფა **Su-27**-ს განიცადა („19“), რომელსაც პოლკოვნიკი ბორის გავიორიევი და მაიორი ალექსანდრე სიროფი ოსხდნენ. ყველაფერი ისე სწრაფად მოხდა, რომ ოთხზე პილოტიდან კატასტროფა ვერც ერთმა ვერ მოასწრო, — ოთხზე მათგანი დაიღუპა.

სასაპარტოლო მომხდარში გენერალი გრებენიკოვი დაადანაშაულდა, რომელსაც გამოძიების მსვლელობის 15 თვის განმავლობაში 10-ჯერ მაინც შეეკვალა ჩვენება და მას 6 წლით თავისუფლების აღკვეთა მიუსჯალა.

საგემბანი **Su-33** **Su-27**-ის ერთ-ერთი მოდიფიკაციაა. სწორედ ამ თვითმფრინავზე ფრენისას, 2001 წლის 17 თებლისს, ქალაქ ფსკოვში გამართულ ავიამოსუზე, ჩვენი თანამკამულები, რუსეთის სამხედრო-საზღვაო ფლოტის საზღვაო ავიაციის სარდლის მოადგილე, გენერალ-მაიორი თემურ აფაქიძე დაიღუპა (დაწერილობით აფაქიძეს შესახებ იხ. „არსენალი“ №25 (68) 2008წ).

2002 წლის 27 თვლისს, უკრაინაში ლევოვან მდებარე სკნისის აეროდრომზე, უკრაინის სამხედრო-საპაირო ძალების მე-14 ავიაკორპუსის 60 წლის თვითმფრინავი დაკუთრებით ავიამოსუ გაიმართა. ძირითადი აქცენტები სახმელე-

იგორ ტკაჩენკო უკრაინის სამხედრო ფიგურის შესრულებისას და მარცხენა მიმყოფთან შეჯახების უნიკალური კადრი, რომელმაც მისი სიცოცხლე შეინარა

თუ ექსპონიციანზე იყო გადატანილი და საპერო პროგრამაში მხოლოდ ოთხი თვითმფრინავი მონაწილეობდა — ბოლო ფიტომიდიან აფრენილი Cy-27YB (საბორტო ნომერი „42“) უნდა ყოფილიყო.

მის კაბინაში უკრაინის ორი ერთ-ერთი ყველაზე გამოცდილი მფრინავი იყო: წინაში — 1-ელი კლასის მფრინავი გამოცდილი ვლადიმირ ტობონარი, რომელსაც 1900სთ აქვს ნაფრენი, მეორეში კი ნაკლებად ცნობილი იური ვგორუვი, თუმცა მას ტობონარზე მეტი — 2000 სთ აქვს ნაფრენი. თვითმფრინავი აეროდრომის სამხრეთ ნაწილის თავზე ადგილობრივი დროით 12:43-ზე გამოწვდა და საპატიო სტუმრებს ტრიბუნების წინ 400მ სიმაღლეზე გაულის შემდეგ საპილოტაჟო პროგრამის პირველი ფიგურის, „დამრეცი მარეუვის“ შესრულება დაიწყო.

სწორედ ამ დროს ტობონარმა შეამჩნია, რომ მარეუვიდან გამოსვლისას, მერეულები მათგან მარჯვენა კი არა, მარცხენა იყვნენ. მიუხედავად იმისა, რომ მარეულების ზონას მიუახლოვდნენ, მათ განაგრძეს პროგრამა და შემდგომი ფიგურის — „ნახევარკასრი დაშვებით“ შესრულება დაიწყეს. ამ დროს 12:44:36-ზე თვითმფრინავში და-მონტაჟებული ხმოვანი ინდიკატორი ეკიპაჟს საშუა სიმაღლეზე დაშვების კუთხისა და ზღერული გადატვირთვის შესახებ აუწყებს. ეკიპაჟი დარწმუნებულია, რომ მას ყოფა სიმაღლე მანქანის გასასწორებლად და სიმაღლის ასაღებად. 12:45:10-ზე მიწიდან ეკიპაჟს მარჯვნივ მკვეთრი მოხვევასა და ძრავების ფორსაჟულ რეჟიმზე გადაყვანას უბრძანებენ, მაგრამ უკვე გვიანია. მკვეთრი ვირაჟი ისედაც დაბალ სიჩქარეს კიდევ უფრო აკლებს, ფორსაჟე

გასსვლელად კი ძრავებს დრო არ ეყოფა, სიჩქარის დაკარგვის გამო თვითმფრინავი მარცხენა ფრთაზე მკვეთრი სრიალით „ნაჯღომას“ იწყებს. ამ რეჟიმზე მართვის ზედაპირები უკვე არაფექტიური, უმართავი თვითმფრინავი კი — განწირული იყო.

ის მარცხენა ფრთა ჯერ ხეს, შემდგომ კი დამრეცად ბეტონს წამოსდო. ამან თვითმფრინავი გასწორა, მაგრამ მისაზე ინერციით წინ, პირდაპირ ხალხისკენ განაგრძო მოძრაობა. მარჯვენა ფრთით სადგომზე მდგარი სატრანსპორტო Ил-76MD-ის შტურმანის კაბინა შეანგრია, სადაც იმ დროს ბავშვები იყვნენ. ამ შეჯახებამდე წამით ადრე ტობონარმა და ევროსმა კატაპულტი ისარგებლეს, უმართავი თვითმფრინავი კი ჰორიზონტალურ სიბრტყეში თითქმის 180 გრადუსით მოტრიალდა, ცხვირი დაბლა დახარა და ჯერ განვი, შემდეგ კი გრძელ სიბრტყეებში რამდენიმეჯერ მოტრიალდა და აფეთქდა. აფეთქების შედეგად წარმოქმნილი ფრაგმენტები და წამების შეათვლებში აალებული თითქმის 4 ტონა საწვავი ხალხს გადაეფრქვია. რამდენიმე წამში ყველაფერი რადიკალურად შეცვალა და დღესასწაული სისხლიანი ტრაგედიად იქცა, რომელსაც 77 კაცის სიცოცხლე შეეწირა, კიდევ 241-მა სხვადასხვა სახის დაზიანება მიიღო.

უკრაინის მაშინდელი პრეზიდენტის კუქმას ბრძანებით, მომხდარის სრულ გამოძიებამდე, რომელიც იმავე დღეს დაიწყო, უკრაინის ტერიტორიაზე აკრძალა ავიაშოუბის ჩატარება. დღის ბოლოს სარდალი სტრუტინა კოვი გაათავისუფლეს თანამდებობიდან და დააპატიმრეს. მომხდარ კატასტროფას რამდენიმე მიზეზი ჰქონდა და ყველაზე მთავარი ავიამოვის ორგანიზაციის მარეუბლების უსაფრთხოების არასათანადო დაცვა გახლდათ — ისინი გამძაბრებულის საპილოტაჟო ზონასთან ძალზე ახლოს იყვნენ, მაშინ როდესაც უსაფრთხოების ნორმებით ეს მანძილი 350-400მ-ზე ნაკლები არ უნდა იყოს. მეორე შეცდომა საფრენის პროგრამის მომზადების დაბალი დონე წარმოადგენდა. საწვავის დეფიციტის გამო ერთდღური საცდელი გაფრენა 25 აგვისტოს და მხოლოდ 2გ საწვავით შესრულდა. 27-ში კი ფიტომიდის და დღევანდელი შორის არსებული მანძილის გათვალისწინებით (330კმ) Cy-27YB-ში თითქმის 5გ საწვავი ჩაასხეს, რამაც ასაფრენი მასა საგრძობლად გაზარდა. ეს კი დაუყოვნებლოდ აისახა თვითმფრინავის

საბილტაო შესაძლებლობებზე, განსაკუთრებით კი დაბალ სიმაღლეზე.

სწორედ დიდმა მასამ გამოიწვია თვითმფრინავის „ჩაჯდომა“. მფრინავებს არჩევნის საშუალებაც კი არ ჰქონდათ — მარცხნივ მაყურებლები იყვნენ, ქვეშ კი აეროპორტის შენობა. მარჯვნივ გაკეთებულმა მკვეთრმა ვიარაგმა კი სიჩქარის დაკარგვა გამოიწვია და თვითმფრინავი პირდაპირ ხალხში შევარდა.

2005 წელს დამთავრებული სახმარებლის განაწილების, ტოპონარს ათვისებულების აცკვეთა 14 წლის ედით შეფერდა (ჯვარიძის სახით მას 1 მილიონ 300 ათასი დღარო დაეკისრა), მეორე მფრინავს, ვკროუს — 12 წელი (450,000 დღარო), მე-14 ავიატორპუსის მფრინავი ანატოლი ტრეპიაკოვს — 6 წელი (130,000 დღარო), მის მოადგილეს და ფრენების ხელმძღვანელ იური აიცუკს — 6 წელი (130,000 დღარო), ფრენების უსაფრთხოების სამსახურის უფროსს ანატოლი ლუკინს — 4 წელი (35,000 დღარო).

ამ შემთხვევიდან სამი წლის შემდეგ კი Cy-27 პოლიტიკური სკანდალის მიზეზი გახდა. 2005 წლის 15 სექტემბერს რუსეთი პაერსაწინააღმდეგო თავდაცვისა და სამხედრო-საპაერო ძალების მე-9 არმიის გამანადგურებლების ჯგუფი სანქტ-პეტერბურგიდან კალინინგრადის ოლქის ერთ-ერთ აეროდრომზე გადაფრენას ასრულებდა. ფრინასა ერთ-ერთი გამანადგურებლის (საბორტო ნომერი „12“) მფრინავი, მათირო ვალერი ტრიანოვი მწვობრიდან რადიოსანავიაციო აღჭურვილობის გამოხვლის გამო ორიენტაციის დაკარგვის შესახებ იტყობინება. გარკვეული დროის შემდეგ კი ტრიანოვი საწვავის გამოლევის გამო თვითმფრინავს კატაპულტორაში აშვავა. ამ ვეკლავერს შეიძლება გამსაურების გარეშე ჩაველო, რომ არა ერთი გარემოება, — ტრიანოვიმა კატაპულტორაზე ლიტვარში, ვილნიუსიდან დაახლოებით 120-130კმ-ში მოახდინა. ორიენტაციადაკარგული გამანადგურებელი NATO-ს წევრი ქვეყნის საპაერო სერვისში დაუბრკოლებლად შეფრინდა და ისე მოახდინა კატაპულტორა, რომ ლიტვის პაერსაწინააღმდეგო თავდაცვას განგაშიც კი არ გამოუცხადებია.

რამდენიმე საათში სკანდალი ატყდა. ოფიციალურმა ვილნიუსმა რუსეთი ათვისი საპაერო სერვისის უკანონო დარღვევაში დაადანაშაულა და მფრინავი დააკავა. მოსკოვმა არ შეცვალა ოფი-

ციალური ვერსია და მიზეზად რადიოსანავიაციო აღჭურვილობის გაუმართაობა დაასახელა. თუმცა ვილნიუსში ამისი არ სჯეროდათ. Cy-27-ზე ნავიგაციისთვის რამდენიმე სახის სისტემა დაყენებული და ვეკლა მათგანის ერთდროულად მწვობრიდან გამოსვლის ალბათობა ძალზე მცირეა, მაგრამ ამ შემთხვევაშიც კი ნებისმიერ თვითმფრინავზე აღნიშნული აღჭურვილობის გარდა უბრალო კომპასია დაყენებული, რომლის საშუალებითაც მფრინავს შეუძლია ორიენტაციის გარდა ამისა, მფრინავი შეიძლება რადიოკონტროლის სადგურს დაკავშირებოდა. ამიტომაც ლიტვარში რუსეთის ამ ქმედებას პროვოკაციულს უფრო უწოდებდნენ, ვიდრე უბედურ შემთხვევას. საეესებით შესაძლებელია, რომ ამ ფრენით რუსეთმა ლიტვისა და NATO-ს

პაერსაწინააღმდეგო თავდაცვის სისტემა „მოხინჯა“. ვოვლდ შემთხვევაში, ინციდენტის გამო ლიტვის სამხედრო-საპაერო ძალების სარდალი რამდენიმე დღეში მოხსნეს.

საბოლოოდ ტრიანოვი და შვიი ვუთები რუსულ მხარეს გადაცეს. საგამოძიებო კომისიის ოფიციალური დასკვნის ის ნაწილი კი, რომელშიც ქვეყნის პაერსაწინააღმდეგო თავდაცვის სისტემის 20-ზე მეტი ნაკლი ფიგურირებდა, გაასაიდუმლოეს.

კამრანის ტრაგედიიდან 14 წლის შემდეგ მსოფლიოში საუკეთესოდ აღიარებულ საბილტაო ჯგუფს ბედმა კვლავ ზურგი შეაქცია. 2009 წლის აგვისტოში მოსკოვში მრთივი სავრიაზორისთვის ალიონი MAKK-2009 უნდა გამართულიყო. რამდენიმე დღით ადრე ქუკუსკიში ინტენსიური მოსამზადებელი ფრენ-

ტაჩინკოს Cy-27Y6 კი, შეჯახების ნარტილიან, იქვე მდებარე ავარაკებს დაიცა

ბი დაიწყო. სალონის საფრენოსო პროგრამის მიხედვით, სადემონსტრაციო ფრენებში მთავარი აქცენტი **Русские вятизи**-სა და **Стрижи**-სგან შემდგარ ჯგუფურ პოლიტაჟზე კეთდებოდა (ოთხობითი **Су-27** და **МиГ-29**). ტრაგედია 16 აგვისტოს გახსნამდე ორი დღით ადრე მოხდა.

გვერდის თანახმად, 8 თვითმფრინავისგან შემდგარი ჯგუფი საფრენოსო პროგრამის შესრულების შემდეგ ორ ნაწილად იყოფოდა. **Стрижи**-ები შორედუბოდნენ ძირითად ჯგუფს და მარცხნივ უხვევდნენ. **Русские вятизи**-ები კი განაგრძობდნენ ფრენას და სიმაღლის მკვერი ალებით ფიგურა **Тюльпан**-ი უნდა შეესრულებინათ. იმ საბედისწერო

ეს ფოტო, პოლონეთში ავიაშოუზე ჩამოვარდნილი Су-27УБМ-სთვის კატასტროფამდე რამდენიმე თვით ადრეა გადაღებული

ეს ფოტო კი მისი და მისი ეკიპაჟის სივოცლის უკანასკნელ წამებს ასახავს

ფრენის წამებზე **Су-27УБ**-ში, (საბორტო ნომერი „18“) წინა კაბინაში ჯგუფის მეთაური, პირველი კლასის მფრინავი-სნაიპერი ივან ტკაჩენკო, უკანაში კი ჯგუფის შტურმანი ივან კურაღენკო ისხდნენ. ფიგურის შესრულების შემდეგ **Су-27**-ების ჯგუფი ავტო უნდა შეკრულიყო. სწორედ მაშინ მოხდა ტრაგედია. მარცხენა ძიმვოლმა ვიტალი მელნიკმა, რომელიც **Су-27**-ით მიფრინავდა (ბორტი „02“), ჯგუფი თვალათყუდიდან დაიკარგა და რატომღაც მის ზეით აღმოჩნდა, მაშინ როდესაც ჯგუფში ვეღვალზე მაღლა წამყვანი მიფრინავს. ის ისეთ პოზიციამდე იყო, რომ მისი დანახვა არც ტკაჩენკოს შეუძლო. მელნიკმა თავისი თვითმფრინავით წამყვანს ზევიდან, ზუსტად კაბინის ადგილას „გადაუარა“. შეჯახება, რომლის შედეგადაც მისი თვითმფრინავის მარჯვენა ძრავაში ხანძარი დაიწყო, შუგითით იყო. სწორედ ამიტომაც მისმა თვითმფრინავმა განაგრძო ფრენა, ტკაჩენკოს მანქანამ კი გაცილებით მძიმე დანახვებში მიიღო და მასინვე ვარდნა დაიწყო. კურიღენკოს უკანა კაბინა თითქმის არ დაშველდა — შე-

ჯახების მიუღო ძალა წინაზე მოვიდა, მაგრამ თვითმფრინავის ვადარჩენის შესაძლებლობა არ იყო და ამიტომაც კურიღენკომ კატაპულტირება გადაწყვიტა. საბრძოლო-სასწავლო თვითმფრინავებზე არა აქვს მნიშვნელობა, ვინ გაააქტიურებს კატაპულტას — თვითმფრინავი ჯერ უკანა მფრინავი ტოყებს, 0,6წმ-ის შემდეგ კი — წინა. დამუვებისას ის პარაშუტით ხეებს წამოედო და თავის ტვინის შერყევა მიიღო. წუთებში მისულმა მასველებმა ტკაჩენკო მკვდარი იპოვეს. ერთი ვერსიით, ის შეჯახების მომენტში, კაბინაშივე დაიღუპა, — ექსპერტიზისას მას თავის ტვინის დაზარალება ტრაგემა აღმოაჩნდა. თვითონ კატაპულტირებადი საერაძელი კი სისხლით იყო დასველები. ძლიერმა შეჯახებამ მისი საერაძელი თავისდასაბე მთავადი, რომელშიც მასტაბილიზებული პარაშუტი ინახება. ამიტომაც შესაძლებელია, რომ კატაპულტირების შემდეგ, პარაშუტმა საერთოდ არ ამოქმედდა.

შეჯახების შემდეგ მელნიკს თვითმფრინავზე კონტროლი ჰქონდა მზარუნებული. თმეცა ცეცხლმოკიდებული ძრავათი აეროდრომზე დაბრუნებას კატაპულტირება ამჯობინა და ცარიელ

ადგილას თვითმფრინავის გაყვანისა (შეჯახების წუთიდან 5.3კმ-ში) და ძრავების გამორთვის შემდეგ, კატაპულტირება მოახდინა. ტკაჩენკოს მანქანა კი ბელოზერისხის დასახლებაში, პირდაპირ ავარაჟებს დაეცა. ძლიერი ხანძრისგან მიღებული დამწვრობების მიყვანი შემდეგ გარდაიცვალა. აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ მსგავსი შემთხვევა უკრუკში 1991 წლის 12 აგვისტოს, საავიაციო ტექნიკის ჩვენების რეპეტიციისას მოხდა. ორი საბრძოლო-სასწავლო **МиГ-21**-დან ერთ-ერთი, რომელსაც მფრინავ-გამომცდილი გენად ბელოუსი მართავდა, დაბალ სიმაღლეზე შეტევის ხეკრიტიკულ კუთხეზე გავიდა და სოფელ საფინოს ერთ-ერთი საცხოვრებელი სახლის ეზოში ჩავარდა. ბელოუსმა ვერ მოასწრო კატაპულტირება და კაბინაშივე დაიღუპა. მისაზე არავინ დაზარალებულა.

2009 წლის 16 აგვისტოს შემდეგ, **Су-27**-ის მონაწილეობით მორიგი კატასტროფა კვლავაც ავიაშოუზე, 30 აგვისტოს პოლონურ ქალაქ რადომში მოხდა, მაგრამ ამჯერად თვითმფრინავი **Су-27УБМ** (ბორტი „63“) ბელარუსის სამხედრო-საჰაერო ძალებს კუთვნიდა. აფრენის შემდეგ თვითმფრინავმა, რომლის კაბინაშიც ბელარუსის სამხედრო-საჰაერო ძალებისა და პერსონალის მდივარი იყო დასხვეულის ოპერატორ-ტაქტიკური დავაუფების მეთაურიც მოადგილე, პოლონეთში ალექსანდრ უურაელი იყო ისხდნენ, საფრენოსო პროგრამის შესრულება დაიწყო. მის ფრენებში უკანასკნელი ფიგურა, რომელიც თვითმფრინავმა შესრულა „იმელმანი“ იყო. შემდგომ თვითმფრინავი

ნემს დაშვება დაიწყო და ტყის მასებს მოეფარა. წამებში კი აეროდრომზე მყოფმა ხალხმა შეივ ბოლი დაიხანა. ორივე მფრინავი დაიღუპა. მათ ჰქონდათ კატაპულტირების შანსი, თუმცა განხდა ვერსია, რომ თვითმფრინავი დასახლებულ პუნქტს აარიდეს.

მომხდარის პირველ ვერსიად პაერ-მილიტში ფრინველის მოხედრა დასახულა. პართილაკ, ჩამოყარდნამდე 5-წმ-ით ადრე, ფრენის ვიდეოჩანაწერზე ნათლად ჩანს, რომ ვარკვეულ მომენტში საეწმენებიდან გამოსული გამონაბოლქვი მკვეთრ შვე ფერს იღებს, მაგრამ გამონაბოლქვის ფერის გამკვეთრება წვეთს მკვეთრი მომატების დროსაც ხდება. თანაც, თუ გავითვალისწინებთ, რომ გამონაბოლქვის ფერის ცვლილება ორივე ძაბვის საეწმენიდან ერთდროულად მოხდა, მაშინ ფრინველი ორივე მათგანში ერთად უნდა მოხედრალიყო.

რამდენიმე დღეში ვერსია შეიცვალა. ინტერნეტში დისკეტურისა და ეკიპაჟის საუბრის ჩანაწერი დაიღო. საერხოსნო პროგრამის შესრულებისას დისკეტური ეკიპაჟს შემხვედრი ქარის შესახებ აღვებინებ. მაგრამ ნაკლებსაყარაულოა,

რომ მომხდარის მიზეზი ეს იყოს. გვე-მით თვითმფრინავი მარყუქიდან 150 მ-ის სიმაღლეზე უნდა გამოსულიყო. მაგრამ ეკიპაჟს რაღაცამ ხელი შეუშალა. გამონაბოლქვის ფერის გამკვეთრების მიზეზი ძაბვების ფორსაჟზე რეჟიმზე გადაყენა და არა ფრინველის მოხედრა იყო, მაგრამ წვეთის მომატება არ მოხდა. ბოლი წამებში დასკეტური მფრინავს მანქანის გასწორებას, შემდგომ კი კატაპულტირებას უბრძანებს, მაგრამ ეკიპაჟმა რატომღაც კატაპულტი არ ისარგებლა.

სუხოს ფირმაში თვლიან, რომ მომხდარის მიზეზი თვითმფრინავის სისტემების კუსტარული მოდერნიზაციაა. ბოლი დროს მინსკი მწარმოებელ ფირმებთან შეთანხმების გარეშე თავის საშხედრო ტექნიკას ინტენსიურ მოდერნიზაციას უტარებს და საავიაციო პარკი გამოჩლიხის არ წარმოადგენს.

სუვეერუნული ბელორუსიის ისტორიაში ეს უკვე მესამე ავიაკატასტროფაა. პირველი, ისევე Cy-27-ის მონაწილეობით, 1996 წლის 23 მაისს მოხდა. მაშინ საწერინელი ფრენისას პიდროსისტემაში მომხდარი ხანძრის გამო მფრინავი ვლადიმირ კარვატი დაიღუპა. მეორე

შემთხვევა კი 1997 წლის 24 მაისს უკვე Cy-17-ის მონაწილეობით მოხდა. მფრინავი ამ შემთხვევაშიც დაიღუპა, მაგრამ წინამობდისგან განსხვავებით, ორეუსაც კორვატი პირველად დამოუკიდებელ ბელორუსიაში, სიკვდილის შემდგომ ქვეყნის გმირის წოდებით დაავიდილოეს, ეს უკანასკნელი მკაცრად გაასაიღუმ-ლოეს და ოციეილიური მიზეზი დღემდე უცნობია.

გასული თვის განმჯლიობაში Cy-27-ის ერთდროულად ორი კატასტროფის გამო, ამ თვითმფრინავის დაბალ საიმედოობაზე დაიწყო ლაპარაკი, მაგრამ ეს არ არის სწორი. მხოლოდ ამ მასალაში, ამ გამანადგურებელთან დაკავშირებით მოყვანილი ვეულაზე გახმაურებული შემთხვევა (თუ არ ჩავთვლით 1996 წელს ბელორუსი კორვატის შემთხვევას), ავიაციაში ვეულაზე ფართოდ გავრცელებული მიზეზის — ადამიანური ფაქტორის გამო მოხდა და არც ერთი მათგანის შემთხვევაში ადგილი არ ჰქონია თვითმფრინავის ტექნიკურ გაუმართაობას ან მისი რომელიმე სისტემის მწყობრიდან გამოსვლას.

თეიმურ კულუხაშვილი

ყველა თაობის
საყვარელი გავითი
1934 წლიდან

**ტაილანდელთა ფრეგატით
Prasae სანაპიროზე
ერთი დღე ინვოდა**

ვისი ფუნქციაა სანაპირო ზოლის დაცვა

მეორე მსოფლიო ომმა საზღვაო საბრძოლო მოქმედებებში უმნიშვნელოა დასაბრუნებელი სახეობები შეიქმნა, - ზოგადი შესაძლებლობები გაიზარდა, ხოლო სახომალდო და სანაპირო არტილერიის როლი შემცირდა.

ეს ტენდენცია ომის შემდგომი პერიოდის პირველყოფილი კონფლიქტში, კორეის ომში კიდევ უფრო გამოიკვეთა და განითარდა.

ჩრდილოკორეელები სამხედრო-საზღვაო ბაზებს, პორტებსა თუ სანაპირო ზოლის დესანტსაში მონაკვეთებს საკვლევ არტილერიის სტაციონარული და მობილური ბატარეებით (შექანიკური წვეთი ან სარკინიგზო), ზოგჯერ ტანკებითა და თვითმავალი საარტილერიო დანადგარებით იცავდნენ.

ბატარეა 3-4 ქვემეხისაგან შედგებოდა და წინასწარ შერეულ-დაცულ ადგილებში იყო განლაგებული. სანაპირო კლდეებში გათხრილი გვირაბებსა და გამოქვაბულებში დაყვებული ქვემეხები გარედან ინიღბებოდა და ასეთი საცეცხლე წერტილები ამოიწვნა-განადგურება რთული იყო.

მოძრავ სარკინიგზო ბატარეებს პოზიციები გვირაბების მახლობლად ჰქონდათ და კავებული და სამშრობის შემთხვევაში იქ იძალიებოდნენ.

სანაპირო ბატარეები, ძირითადად, 76 მმ-იანი (სროლის სიშორე 13,7 კილომეტრი და წუთში 5-6 გასროლა) და 107 მმ-იანი (სროლის სიშორე 15,2 კილომეტრი და წუთში 5-6 გასროლა) ქვემეხებისაგან შედგებოდა.

სანაპირო არტილერიის ცეცხლზე

კვებულ ახლო მანძილებზე იძლეოდა, როცა ხომალდები დესანტის გადმოსახმელად ნაპირისკენ მოძვლარებოდნენ ან სამხრეების საცეცხლე დამუშავება ნაპირთან მახლობლად მოითხოვდა.

სარტილერიო ცეცხლით დაზიანების შემთხვევაში ხომალდები დაკლებს შესრულებას წვევტდნენ და მაქსიმალური სიჩქარით, კამლის ფარდას ამოფარებულნი, საპასუხო ცეცხლით სანაპიროდან რაც შეიძლება შორს გადიოდნენ.

ჩრდილოკორეელთა საშუალო კალიბრის ქვემეხები დაჯგუფლდნენ ხომალდებს ნებისმიერ მანძილზე, დაუდევრებულნი კი დიდ მანძილზე ვერაფერს აკლებდა.

1951 წლის 7 იანვარს ტაილანდის სამხედრო-საზღვაო ძალების კორეეტი Prasae-ის (წყალწვევა 1350 ტონა) მეთაურმა ფრონტის ხაზის ახლოს სამხრეების მოქმედა-განადგურების ბრძანება მიიღო.

ბრიტანეთში მეორე მსოფლიო ომის დროს აგებული Flower-ის სერიის ტაილანდელთა კორეეტი ერთი 120 მმ-იანი ქვემეხითა და შეიდი 20 მმ-იანი ვეტიკალური ცეცხლით იყო აღჭურვილი.

მეთაურმა ხომალდმა ჩრდილოკორეელთა ზურგის სიღრმისკენ წაიყვანა და ნაპირთან მახლობლად დაიწყო, როცა სანაპირო ბატარეებმა სანაპირომდე მილის დისტანციიდან ცეცხლი გახსნეს. ჯერ ხუთი და რამდენიმე წუთში კი ათზე მეტი ქვემეხი ისროდა.

ჩრდილოკორეელთა არტილერიისტებმა კორეეს შესამე ზალაით მორატყეს და ხომალდის შუა ნაწილს ცეცხლი მოეღო. სახომალდო არტილერიის გათვლები მწვობრიდან გამოვიდა და კეპა-კეპიდან რამდენიმე მეზღვაური დაიჭრა-დაიღუპა. სახანძრო ტუმბოს დაზიანების გამო წყლის მიწოდება შეწყდა და ცეცხლის ჩაქრობა არ ზერხებოდა, ხოლო კიბოზე ტურვის აფეთქებამ ხანძრის კიდევ ერთი კეპა გააჩინა.

უიმედო მდგომარეობაში ჩაგრდნენ მეთაურმა ხალხის გადასარჩენად ნაპირზე გაირეგა ამჟღავნა, სადაც Prasae ერთი დღე იყო.

კორეის ომში ამერიკამ და მოკავშირე ქვეყნებმა სულ 13 ხომალდი დაკარგეს, საიდანაც ჩრდილოკორეელ არტილერისტთა ანგარიშზე 1 კორეეტი და 1 სადესანტო ხომალდი, ხოლო 2 მტრალე ხომალდი ნაღებზე აფეთქების შემდეგ არის განადგურებული.

საშუალო და დიდი წყალწვევის ხომალდების მწვობრიდან გამოსვენად ქვემეხების პატარა კალიბრი საკმარისი არ იყო, მაგრამ ცალკეულ შემთხვევაში ზოგიერთი ხომალდის დაზიანება მისც მოხერხდა.

ხედასხევა ხაზის დაზიანებები 4-მა სახაზო ხომალდმა, 10-მა კრეისერმა, 29 სასუკადრო ხომალდისა, 6-მა სადესანტო

ტო და 5-მა მტრალაქმა ხომალდმა მიიღო.

კორეის ომში ამერიკელებმა სახმელეთო პოზიციებზე დარტყმისათვის პირველად მოსინჯეს რადიომართავი უპილოტო F6F-5 Hellcat-ის ტიპის თვითმფრინავები, რომლებიც პაერიდან სპეციალური თვითმფრინავებით იმართებოდა.

1952 წლის 28 აგვისტოს 90-ე რეაქტიული მართავი ჭურვების ნახშია ავიამზიდ CV-21 Boxer-იდან პირველი საბრძოლო დავალება შესარულა და დარტყმა მიაყენა ჩრდილოკორეულ წინასწარ შერჩეულ ობიექტებს.

სახმელეთო სამიზნეებზე ცეცხლის კორექტირებისათვის ამერიკელები თვითმფრინავებს, შეუვლდმფრენებსა და მტრალაქ ხომალდებს იყენებდნენ. ეს უკანასკნელნი ნაპირთან ახლოს მისვლას ცდილობდნენ, რაც არაერთგზის სანაპირო არტილერიის ცეცხლით მიღებული მძიმე დაზიანებებით დასრულდა.

სანაპირო ბატარეების ჩასახშობად ავიაციასთან ერთად მსხვილკალბობრიანი ქვემეხებით აღჭურვილი საზღვო ხომალდები და კრეისერები მოქმედებდნენ. ის შემთხვევები, როცა კორეულ არტილერიისტებსა და ამერიკულ ხომალდებს შორის ხანგრძლივი სარტილერიო დუელი იმართებოდა.

ვიეტნამის ომი ზღვაზე და პაერი ამერიკის ფლოტის აბსოლუტური უპირატესობით თითქმის ანალოგიური სახით მიმდინარეობდა.

ამერიკული ხომალდების შემოტყვას ვიეტნამელები სანაპირო არტილერიის ცეცხლით პასუხობდნენ, რომლის შედეგადაც უშიშვნილო იყო.

ომის მთელ მანძილზე ამერიკულ ხომალდებზე ვიეტნამის არმიის სანაპირო ბატარეების ზუსტი ცეცხლით დაზიანდა მძიმე კრეისერი CAG-1 Boston-ი, მსუბუქი კრეისერი CLG-5 Oklahoma City, საესკადრო ნაღმოსნები DD-806 Higbee, DD-832 Hanson-ი და სხვები, ხოლო ორი სწრაფსივლიანი კატარა ჩაიბირა.

1950-2001 წლების სხვადასხვა კონფლიქტში დაახლოებით 165 საბრძოლო ხომალდი — კრეისერი, საესკადრო ნაღმოსანი, ფრეგატი, კორვეტი თუ საბრძოლო კატარადა ჩაიბირული, საიდანაც 5 ერთეული, ანუ 3,0%, სანაპირო არტილერიაზე მოიღის.

სანაპირო ზოლის საიმედო დაცვისათვის სანაპირო არტილერიის სროლის სიშორე და სიზუსტე საკმაოდ ადარ

იყო და უფრო ძლიერ საცეცხლე საშუალებებს საჭიროებდა.

საზღვაო შეიარაღებაში ხომალდსაწინააღმდეგო ფრთოსანი რაკეტების გამოჩენამ ქვემეხების სუსტი მხარეები გადაფარა და სანაპირო ზოლის თავდაცვითი შესაძლებლობები ბევრად გაზარდა.

ხმელეთიდან საზღვაო სამიზნეების გასანადგურებლად ფრთოსანი რაკეტა პირველად არგენტინის ფლოტმა 1982 წელს ბრიტანელებთან ფოლკლენდის კუნძულებისათვის ომში გამოიყენა.

საზომალდო Exocet MM-38-ის ტიპის რაკეტები არგენტინელებმა სატრანსპორტო თვითმფრინავით ფოლკლენდის კუნძულზე გადაიტანეს და სახმელეთო-გამშვები დანადგარი მოამზადეს.

12 თვის 6:37 საათზე ბრიტანულ საესკადრო ნაღმოსან D-19 Glamorgan-ს პორტო-სტრენიდან 18 მილში (33 კილო-

მეტრი) Exocet-ი მარცხენა ბორტში მოხვდა, მაგრამ არ აფეთქდა, რიკოშეტით ანგარში შეყარდა და რაკეტაში დარჩენილი საწვავისაგან ხანძარი გაჩნდა. განდგურდა შეუვლდმფრენი Wessex III, ეკიპაჟიდან კი 13 კაცი დაიღუპა, ბევრმა შეზღვაურმა დამწვრობა მიიღო.

ხანძრის ჩაქრობა და ხომალდის გადარჩენა მოხერხდა, მაგრამ Glamorgan-ს მწვობრში დასაბრუნებლად ინგლისში ხანგრძლივი რემონტი დასჭირდა.

საზღვაო და სახმელეთო სამიზნეების გასანადგურებლად სანაპირო ბაზრების ფრთოსანი რაკეტების გამოყენებას ბევრად მეტი მასშტაბურობა სპარსეთის ყურეში მიმდინარე ომებში მიეცა.

ერთხანს რეგიონის ქვეყნებს — ირანსა და ერაყს ჩინეთი სამაჟულო წარმოების HY-2 Silkworm-ის (საბჭოთა წარმოების P-15 Термит-ის ანალოგი) ტიპის რაკეტებით აპარავებდა.

ამერიკული ტანკერი Sea Isle City

100 88-იანი
KC-19

„სატანკრო ომის“ დროს, 1987 წლის 15 ოქტომბერს, ირანელებმა ფაოს ნახევარკუნძულიდან ფრთოსანი რაკეტით ქუეყითის სანაპიროსთან ლუზაზე მდგომი ლიბერული ტანკერი **Sungari** დააზიანეს. 276 ათასი ტონა წყალწვევის ტანკერის ჩასაძირად ერთი რაკეტა საკმარისი არ აღმოჩნდა, მაგრამ მძიმედ კი დააზიანა.

მეორე დღეს ირანელებმა **HY-2** ტიპის რაკეტა ამერიკის დროშით ბალახტით მოცურავე ტანკერ **Sea Isle City**-ს (წყალწვევა 96 900 ტონა) მორატყეს, აფეთქებისაგან 18 მესღაური დაიჭრა, ხოლო დაზიანებულ გემს საფუძვლიანი რემონტი დასჭირდა.

საპასუხოდ ამერიკელებმა ირანელთა ორი ნავთობმომწოდებელი პლატფორმა გაანადგურეს, რომელ-

საც ზღვაზე დაკვირვებისათვის იყენებდნენ.

ოქტომბერში ირანელებმა ფაოს ნახევარკუნძულის მოპირდაპირე მხარეს მდებარე ქუეყითის ნავთობის ტერმინალები დაახლოებით 80 კილომეტრის მანძილიდან 5 ფრთოსანი რაკეტით დააზიანეს.

1991 წლის 25 თებერვალს კი ერთ-ერთმა ბმელებიდან ორი ფრთოსანი რაკეტით ამერიკულ საზღვაო ხომალდ **BB-63 Missouri**-ს შეუტოეს. ერთი რაკეტა ამერიკელებმა რადიოელექტრონული საშუალებებით განარიდეს, ხოლო მეორე კი ესკორტში მყოფმა ბრიტანულმა საესკადრო ნაღმოსანმა **D-96 Gloucester**-მა საზენიტო-სარაკეტო კომპლექსი **Sea Dart**-ის გამოყენებით ჩამოაგდო.

სახმელეთო მობილური სარაკეტო

დანადგურები ახლო აღმოსავლეთის ქვეყნებში მოქმედი ტერორისტული ორგანიზაციების შეიარაღებაშიც გამოჩნდა და ტერორისტებმა რამდენჯერმე ხომალდების გასანადგურებლადაც გამოიყენეს.

ერთ შემთხვევაში „ალ-ჰაიდას“ წევრებმა 2005 წლის 19 აგვისტოს იორდანის პორტ აქაბაში ამერიკის მე-15 ფლოტის უნივერსალური სადღესასწაულო ხომალდ **LHD-3 Kearsarge**-სა და საღვაწლო ხომალდ **LSD-48 Ashland**-ს „კატეშუს“ ტიპის 3 თეთინაკეთი რაკეტა ისროლეს.

რაკეტებმა ხომალდებს გადაუფრინეს და პორტის ტერიტორიაზე საწყობის მახლობლად აფეთქდნენ.

ბევრად მძიმე შედეგი დასრულდა ლიბანის მეორე ომის დროს 2006 წლის 14 ივლისს ისრაელის ფლოტის კორვეტ **Hanit**-ზე თავდასხმა. „კუნზოლაას“ მებრძოლების გამუხუბული ჩინური ფრთოსანი რაკეტა **C-802** ხომალდს ლიბანის სანაპიროდან 16 კმ-ში, პატრულირებისას მოხვდა.

აფეთქებამ ხომალდი მძიმედ დააზიანა და 4 მესღაური იმსხვერპლა. **Hanit**-მა პატრულირება შეწყვიტა და სასწრაფოდ ბაზაში დაბრუნდა.

Hanit-ი თანამედროვე ხომალდია, რომელსაც სხვადასხვა სახის საპაერო საბრძოლველსაგან 4-დან 5000 მტრის სიმაღლის დააპნონში თავდასაცემად საზენიტო-სარაკეტო კომპლექსი **Barak-2** და სწრაფმოსროლელი ექვსსაფეხურიანი 20 მმ-იანი საზენიტო კომპლექსი **Phalanx**-ი აქვს, მაგრამ რაკეტის არიდება მანც არ მოხერხდა.

ჩვენი ქვეყნისათვის სანაპირო ზოლის დაცვის აუცილებლობა აუხაზეთის კონფლიქტის დროს 1992-93 წლებში განჩნდა.

მოწინააღმდეგე მცურავი საშუალებების გამოყენებით არცთუ იშვიათად ქართული ფორმირებების კონტროლქვეშ მყოფი ტერიტორიის საცეხლუ დამუშავებას, დივერსიული ჯგუფებისა და დესანტის გადმოსხმის ცდილობდა.

სანაპიროს საიმედო დაცვისათვის საჭირო იყო ზღვაზე დაკვირვებისა და კონტროლის საშუალებები, რისთვისაც ქართველმა სამხედროებმა სამოქალაქო დანიშნულების რადარები და სამეცნიერო-საკვლევო გემი „ვექტორი“ გამოიყენეს.

ამ უკანასკნელს რადარებთან ერთად პიდროკუსტიკური აპარატურაც ჰქონდა, რომლითაც ორჯერ წყალქვეშა გაურკვეველი ობიექტი დაფიქსირდა.

აფხაზების სარკინიგზო სანაპირო დაცვის ბატარია

სამოქალაქო რადარებისა და საარტილერიო ბატარეების ერთობლივ შემოაბას თან სირთულეებიც ახლდა. რადარების მომსახურე პერსონალი თვე-ლისათვის მიღებსა და გრადუსებს, არტილერიისტები კი შეტრებსა და მიღებს იყენებდნენ, რაც მანქნებლებს გადაყვანისას სირთულეებს იწვევდა. აუზნუთის სანაპირო ზოლს დაახლოებით 27კმ სიგრძეზე, სადაც ნაპირ-თი მოწინააღმდეგის მოახლოებისა და დანტის გადმოსხმის სამშრობა არსებობდა, საარტილერიო ბატარეების ცეცხლი იცვდა.

ბატარეები იდგა კელასურთან, ბაბუშკასთან, ფიზიკატეჩიკურ ინსტიტუტთან, ოპაშირისთან, კანდთან და სხვ. ოპაშირისთან ბატარეის ქვეშეხები რუს შესაზღვრება ბაზისკენ იყო მიმართული, რადგანაც აფხაზთა მცურავი საშუალებები ბაზის აკვატორიას დროდადრო თვესუაფრად იყენებდნენ. სანაპირო დაცვა ვეკვლა იმ საარტილერიო სისტემას აერთიანებდა, რომელთაც ფორტზე შედარებით ნაკლები სარგებლობის მოტანა შეეძლო (100 მმ-იანი სახეხიტო KC-19, 85 მმ-იანი საღეხილი D-44, 85 მმ-იანი ტანკ-

საწინააღმდეგო D-48), მაგრამ ზღვიდან მტრის შემოტევის მოსაგერიებლად საკმარისი იყო. რეზერვში იყო მობილური ოთხ 122 მმ-იანი D-30 სისტემის პაუბიცების ბატარეა.

სანაპირო ზოლის დასაცავად დაახლოებით 60-მდე საარტილერიო სისტემა იყო გამოყოფილი და თითოეული ქვეშეხის ცეცხლი 10-12 კილომეტრის რადიუსს ფარავდა.

პრობლემას წარმოადგენდა კავშირის სისტემას და ღამის ხედვის ხელსაწყოების უქონლობა, მაგრამ არტილერიისტი ოფიცერებისა და ქვეშეხების გათვლების მაღალი პროფესიულობა კარგ შედეგს მაინც იძლეოდა.

1993 წლის 14 მარტს სეპარატისტთა ძლიერი შემოტევის დროს მოწინააღმდეგე დიდი საღეხიტო ხომალდითა და 7 პატარა კატარლით სოხუბთან დანტის გადმოსხმას შეეცადა, მაგრამ ჩვენმა არტილერიისტებმა ზუსტად ცეცხლით ამის საშუალება არ მისცეს და ორი კატარლიც ჩაძირეს.

კონფლიქტის შემდგომ წლებში საქართველოს სამხედრო-საზღვაო ძალების შემადგენლობაში შედიოდა საარტილერიო დივიზიონი, რომელიც

საზღვაო სამიზნეებზე სროლისათვის გადაკეთებულ 12 ერთეულ KC-19-ს ითვლიდა. კიდევ 4 ქვეშეხი გადაკეთების პროცესში იყო, ხოლო ბატარეების განსათავსებელ პოზიციებზე ადგენილი სამუშაოები იყო დაწყებული.

მაგრამ 2003 წლისათვის დივიზიონი დაიშალა, ხოლო 2008 წელს სამხედრო-საზღვაო ძალები გაუქმდა, ბატარეებისათვის გამოყოფილი მიწის ნაკვეთები კი გაიყვანა.

გასული საუკუნის 90-იან წლებში აჭარაში, სოფელ ურუბთან მდებარე №431 ბატარეის ქვეშეხებიც ვართად დაიჭრა.

ქვეყნის წინაშე არსებული საფრთხეების მდგომარე შეფასების გამო გასული წლის აგვისტოს ომში საქართველოს სანაპირო ზოლი ზღვიდან და პაერიდან რუსი აგრესორების მოსაგერიებლად მომზადებული არ აღმოჩნდა.

ხოლო საზღვაო ძალების გაუქმებით სანაპირო ზოლში საქართველოსა და მეზობელი ქვეყნებისათვის არანაკლები მნიშვნელობის საზღვაო პორტებისა თუ სატრანსპორტო მაგისტრალების დაცვებზე პასუხისმგებელი სტრუქტურა აღარ დარჩა.

თემაზე ჩაზნაიძე

დაცვის პოლიცია
www.spd.ge

025 025 025 025 025

ბინა + აგახაჯი

025 025 025 025 025

+

= **135**

025 025 025 025 025

თა თაჰანი სასოვრაბალი ბინა მზაბაროუს თბილისში და ცაქალი სიგნალრაჰიით 836 მთარ,
თაჰანი ჟოვლთთიარ სასოვრაბო გაღასახას იხლით 80 ლარს,
ხოლო თა თაჰანი ზარაიი მზაბაროუს წყნათში, საზარაოში,
ზინდისში, ნავანისში, ოქროყანაში, ბახახმალაში, ბაჰარინაში, გორჯოში,
პაკრითში, გონიოში ან სარაჰში და ცაქალი ანაკა სიგნალრაჰიით - იხლით 100 ლარს,
რაც ააშით 180 ლარს ადრის.

თა თაჰანი ისარგზულბთ 836ნი ახალი საროშით "ბინა+აზარაი",
თაჰანი გაქლაჰათ საზაულაჰა ართდროულად ლაიფათ ბინა და აზარაი 135 ლარად

დაგზიპაჰშირლით ნომარა : **025**

და მიღლით დაგაბაშით იხლორავანი 24 ლაითი ბანგალრაჰი.

025 025 025 025 025

სანაპირო დაცვის თანამედროვე სისტემები

ფრანგული Exocet-ი მრისხანე რაკეტად რჩება

სისტემები

ბელი სირიულეები აქვს, რომელიც ძირითადად სამიზნის ტენას, იდენტიფიცირებასა და დამზინებას შეუძლებს.

ხმელეთიდან რადარის საშუალებით არეული შეზღუდულია, მაგალითად, 50 მ სიმაღლის ანიდან რადარი საზღვაო სურცეს 50 კმ, ხოლო ზღვის დონიდან 500 მ სიმაღლის მითდან 110 კმ რადიუსში აკონტროლებს.

ზოგიერთ ქვეყანაში სანაპირო ზოლის დაცვას დიდი ყურადღება ექცევა და ამისათვის გამოყოფილი ქვედანაყოფები სამხედრო-საზღვაო ფლოტის ან სამხედრო-საზღვაო ძალების შემადგენლობაში შედის.

სანაპირო დაცვა ზღვაზე დაკვირვების სისტემებს, ნაკლებად სტაციონარულ და მეტწილად მობილურ საარტილერიო თუ ხომალდსაწინააღმდეგო ფრთოსანი რაკეტების ბატარეებს აერთიანებს.

სანაპირო ზოლის საშუალო და დიდი მანძილებზე დაცვაში მთავარი ადგილი ხომალდსაწინააღმდეგო სარაკეტო სისტემებმა დაიკავა, მაგრამ შორეულ მანძილებზე რაკეტების გამოყენებას დამახასიათებელია.

ჩინური HY-2 ახლო აღმოსავლეთის ქვეყნებში პოპულარულია

შვედური RBS-15ka სანაპიროს საიმედოდ იცავს

ამიტომ შორეულ მანძილებზე სამიზნეების ტენა-დაკვირვებისათვის თვითმფრინავები, ხოლო სანაპიროდან ახლოს რადარები გამოიყენება.

ხომალდსაწინააღმდეგო რაკეტების შესაძლებლობებიც განსხვავებულია და სპეციალისტთა შეფასებით, მაგალითად, საესკადრო ნაღმოსნის განადგურებას არანაკლებ 3-4 ფრთოსანი რაკეტა, ხოლო ფრეგატს, კორვეტსა და სადესანტო ხომალდს 2-3 რაკეტა მაინც დასჭირდება.

მხანში მოხვედრის მაღალი სიზუსტის გამო ერთი ხომალდსაწინააღმდეგო ფრთოსანი რაკეტა დაახლოებით 2500 ხვეულკბრები სურვის ტოლფასია.

სანაპირო ზოლის თავდაცვის სისტემა არსებული საერთოხეებისა და ნაპირის რელიეფის გათვალისწინებით შეირჩევა.

ევროპის ქვეყნებიდან ერთ-ერთი საუკეთესოდ ორგანიზებული სანაპირო დაცვა შეეცაას აქვს, შეეცის არმია ნა-

პირის დასაცავად იყენებს, — ქვემტებს (75 მმ-იანი, 105 მმ-იანი და 120 მმ-იანი), ნალმატორტებს (80 მმ-იანი და 120 მმ-იანი), 40 მმ-იან საზენიტო ავტომატებს და ხომალდსაწინააღმდეგო ფრთოსან რაკეტებს (RBS-17 და RBS-15ka).

ხომალდსაწინააღმდეგო ფრთოსანი რაკეტების გამშვები დანადგარები მაღალი გამავლობის საავტომობილო შასეზეა (თვლების ფორმულა 6X6) დამონტაჟებული და პატარეებს კარგი მოხილურობით უზრუნველყოფს.

ოთხი RBS-15ka-ს ტიპის რაკეტა სპეციალურ კონტინერებშია მოთავსებული და ავტომობილ Scania-112 H2-ის შასეზეა დაყენებული. ავტომატიზაციის ხარჯზე დანადგარის საბრძოლო მდგომარეობაში მოყვანას მხოლოდ 5 წუთი სჭირდება.

შვეციის ძლიერ დანაწერებული სანაპირო მრავალრიცხოვანი კუნძულებითა და ფიორდებით ახლო მანძილზე მოქმედი ხომალდსაწინააღმდეგო რაკეტების გამოყენების პირობებსაც კმნის.

შვედებმა ამერიკული ტანკსაწინააღმდეგო მართვადი რაკეტა Hellfire-ს (AGM-114B) საფუძველზე სარაკეტო სისტემა RBS-17 შექმნეს და 1987 წელს შეიარაღებაში მიიღეს.

RBS-17 ახლო მანძილებზე პატარა და საშუალო წყალწვეის ხომალდების გასანადგურებლად არის განკუთვნილი.

სანაპირო დაცვასთან სრულიად განსხვავებული მიდგომა აქვს ისრაელს, რომელსაც სანაპირო არტილერია და სარაკეტო სისტემები საერთოდ არა აქვს.

ისრაელისათვის მთავარ საფრთხეს ტერიორიულ დეკორები და დეკორები წარმოადგენენ, ამიტომ სანაპირო ზოლსა და მიმდებარე წყლებს თანამედროვე რადარებისა და ვიზუალური დაკვირვების საშუალებით აღჭურვილი პოსტები უზრუნველყოფს.

ამერიკული Harpoon-ი

საჭიროების შემთხვევაში, საზღვაო სამსხვერპთან საბრძოლველად ავიაციასთან ერთად ტანკების, თვითმავალი საარტილერო დანადგარებისა და საეკლექტივი არტილერიის გამოყენებაა დაგეგმილი.

ავიაციისა და მართვადი რაკეტების გაზრდილი მნიშვნელობის ფონზე სანაპირო ზოლის ახლო მანძილებზე დაცვაში არტილერია და ზალპური ცეცხლის რეაქტიული სისტემები ეფექტიანობას ვერ კიდევ ინარჩუნებენ.

რუსები რამდენიმე წელია დიდ რუკულაში უკეთებენ სპეციალურად სანაპირო დაცვისათვის შექმნილ მოხილურ,

130 მმ-იან საარტილერო სისტემა A-222 Berer-ს.

სარეკლამო ბუკლეტების მიხედვით, სისტემს დაახლოებით 20-23 კმ მანძილზე წუთში 10 გასროლის გაკეთებას ასწრებს. თავად რუსებს Berer-ით ვერჯერობით ნეოროსისისკის მახლობლად განთავსებული სანაპირო დაცვის პოლკის ერთი დევიზიონი ჰყავთ აღჭურვილი.

საქართველოს პირობებს ყველაზე კარგად მოხილური ხომალდსაწინააღმდეგო ფრთოსანი რაკეტების სისტემები მიესადაგება, მაგრამ საზღვაო სფეროს საჯივანო კონტროლის საშუალებებთან ერთად.

თეიმურ ჩაჩანიძე

Exocet-ის სტარტი

სანაპირო დაცვაში გამოყენებული სარაკეტო სისტემები

მწვენი	სისტემის დასახელება	რაკეტის მასა კილოგრამაში	ფრენის სიშორე კილომეტრი	საბრძოლო ნაწილი კილოგრამაში
საფრანკეთი	Exocet MM-40	850	70	165
შვეცია	RBS-17	43	10	9
შვეცია	RBS-15ka	770	70-100	200
ჩინეთი	HY-2 Silkworm	2998	90	513
ჩინეთი	C-802/YJ-2	715	15-120	165
ტაივანი	Hsiung Feng-2	685	80-169	150
აშშ	Harpoon RGM-84A	620	111	227
რუსეთი	П-15	2523	40-100	513

აფხაზი საპარკატისტი ისევ გვემუქრებინა

თევზჭერა სოხუმის შემოხველების ერთ-ერთი წყაროა

პანამის დროშით მცურავი თურქული ტანკერი **Buket**-ის დაკავებამ და გემის კაპიტნის გასამართლებამ აფხაზეთის სეპარატისტული ხელისუფლების უადრესად მწვავე რეაქცია გამოიწვია.

სურავი ბალაფშმა 2 სექტემბერს აფხაზეთის სამხედრო-სახლავო ფლოტს (ძალაინ ხმაძალი ნათქვამია) ე.წ. აფხაზეთის სახლავო საზღვრების დამარღვევით ქართული ხომალდების განადგურება უბრძანა. ბალაფშის განმარტებით, ბრძანება მხოლოდ აფხაზეთის სამხედრო-სახლავო ფლოტს შეეხება და დაახუსტა, რომ საკითხის გადაჭრამ რუსეთის სამხედრო-სახლავო ფლოტის გამოყენება არც ახლა და არც მომავალში გათვალისწინებული არ არის.

აფხაზეთის სამხედრო-სახლავო ფლოტი ორ ძველ სადინარო ჯავშანკატარა „შმელს“ (წყალწვევა 80 ტონა), რამდენიმე საპატრულო „აგროფსა“ (წყალწვევა 50 ტონა) და „კულიკს“ (წყალწვევა 54 ტონა) ითვლის, ხოლო შეიარაღებაში 23 მძინარი 3Y-23-2 ტიპის ავტომატები, 12,7 მძინარი და 7,62 მძინარი ტყვიამფრეკვეთი და უმართავი რაკეტული ჭურვების გამშვები დანადგარებია გამოყენებული.

ასეთი კატარღების მეთაურებს ზღვაში ქართულ კატარღებთან მომავალ ბრძოლაზე უფრო მეტად საკუთარ უსაფრთხოებაზე ფიქრი მოუწევთ, რომ შემთხვევითი ტალღამ სახელგანთქმულ აფხაზ მეკობრეთა საქმის გამგრძობლებს საშუალო სასუფეველი ზღვის ფსკერზე არ დაუშკვიდროს.

თურქული ტანკერის გარშემო ატეხილი მძაური კომპანია „აბხაზსკოე მორსკოე პაროხოდსტვოს“ გენდირექტორმა ზაურ არძინამ უფრო გაამწვაჟა.

3 სექტემბერს ტელეარხ **abaza TV**-ით გამოცხვლისას არძინამ განაცხადა, რომ ქართველი მესაზღვრეები თურქული ტანკერის დაკავებას აფხაზეთი სტრუქტურების ხელშეწყობის გარეშე ვერ შეძლებდნენ. თავისი მოსაზრების საფუძვლიანობისათვის ის ამტკიცებდა, რომ ქართველმა მესაზღვრეებმა ტანკერთან მიახლოებისას ყველა სანავიგაციო ხელსაწყო გამორთეს, რათა რადარებს არ შეეჩინა და თურქებს თავი რუსული სადარავო ხომალდის ეკიპაჟად წარმოუღებინეს.

ზაურ არძინას თქმით, ეჭვს იხივ აძლიერებს, რომ ქართველ მესაზღვრეებს **Buket**-ის ეკიპაჟის წევრთა სია და აფხაზების მიერ გაცემული სხვა დოკუმენტების ასლები აღმოაჩნდათ.

ამ სენსაციური გამოსვლის შემდეგ სოხუმის ხელისუფლების საბაჟო კომიტეტისა და სახელმწიფო უმისრობის სამსახურის სასაზღვრო რაზმის წარმომადგენლებმა კომპანია „აბხაზსკოე მორსკოე პაროხოდსტვოს“ გენდირექტორის ბრალდებები უარყვეს და უსაფუძვლო უწოდეს.

მოსკოვმა არძინას ფანტაზიის ნაყოფი საქართველოს საწინააღმდეგო კიდევ ერთ ბრალდებად გამოიყენა და რუსეთის საგარეო საქმეთა სამინისტრო შეიარაღებულ ინციდენტებს დაგვიპირდა.

რუსეთის თავგამოდების უკან ერთი მიზეზი დგას, — მოკლე დროში სოჭის ოლიმპიადისთან დაკავშირებით ტვირთის მოცულობის შესაძენევი მომატება იგვემტა, რომლის ერთ ნაწილს, ალბათ, სოხუმის პორტი მიიღებს.

მოსკოვში მაინათა, რომ ქართველი მესაზღვრეების აქტიურობამ შეიძლება ოლიმპიადისათვის მზადებას ხელი შეუშალოს და ამის თავიდან ასაცილებლად რუსეთი თადარიგს იჭერს.

ბალაფშს საკუთარი „ფლოტი“ დანაბრების შესრულება გაუჭირდება, ხოლო აფხაზურდროშიანი რუსული კატარღებითა და ეკიპაჟებით სახლავო ბატალიების გამართვა სკანდალის მიზეზი გახდება. ამიტომ ე.წ. აფხაზეთის სახლავო საზღვრების რუსული სანაპირო დაცვა გააკონტროლებს, რომელსაც გამოცდილება მტრე აქვს და დასაჯიღლოებული სამხედროებიც ბლომად მკვირს.

ერთი ტანკერის გამო ატეხილი ეს აურხაური და მექარა იმის შედეგია, რომ საქართველოს გვერდის ავლით თურქეთის კრძო კომპანებსა და სოხუმის შორის საუჭრო-უკონომიკური ურთიერთობა კარგა ხანია გაჭიმდება.

დაკავებული ტანკერი (უკვე მერამდენე **Densa Tanker Ltd**-ს ეკუთვნის, რომლის ოფისი სტამბოლში მდებარეობს. ბოლო ერთი წლის მანძილზე ამ გემმა სოხუმში ხუთი რუსეთი საწვეო შეიქანა. აფხაზეთის პორტებში შესვლამდე ამევე კომპანიის სხვა ტანკერებიც არიან შემწნეული.

ტანკერს გადაჰქონდა ბენზინი და დიზელის საწვეო, რომელიც ერთ-ერთი

მსხვილი ნავთობგადამამუშავებელი თურქული კომპანია Tupras-ის ქარხანაში წარმოებული.

არაეინ კრძალავს აფხაზეთთან ეკონომიკურ ურთიერთობებში საზღვაო კავშირებთან ერთად დიდი ადგილი საქართველოს ტერიტორიული წყლები-ის აფხაზეთის მონაკვეთზე თევზჭერასაც უკავია.

თევზჭერის ლიცენზიის სოხუმის ეკონომიკის სამინისტრო გასცემს და მას როგორც ადგილობრივი, ასევე სხვა ქვეყნების კომპანიები ვიდულობენ, მაგრამ თევზჭერით, ძირითადად, მაინც თურქული კომპანიებია დაკავებული.

თევზის რეწვის სესონზე (შემოდგომა-ზამთარი) აფხაზეთის წყლებში საშუალოდ 15-20 სეინერი მუშაობს, რომლის დიდი ნაწილი თურქულ ან ერთობლივ კომპანიებს ეკუთვნის.

აფხაზეთის ეკონომიკის სამინისტრომ 2004-2005 წლებში ლიცენზია 14748 ტონა ქაფშიაზე, ბარაბულზე, სტაირდასა და მერლანზე გასცა და როგორც ადგილობრივი ეკოლოგები აღნიშნავენ, თურქების მუშაობის შემდეგ (მთიელები აკრძალული ფსკერული ტრალაბით მუშაობენ) ზღვაში ყვე-

აფხაზური თევზჭერი სეინერები

ლაფერი ცოცხალი ნაღვრდება და ფსკერზე მხოლოდ შიმშული ქვები რჩება.

მიმდინარე წლის თებერვალში დაკავებულ თურქულ სეინერ Pala Reisz-ზე 50,1 ტონა ქაფშია აღმოჩნდა, ხოლო რამდენიმე წლის წინ ერთ-ერთ რეფერიეტრატორს 300 ტონა თევზი გადააქონდა.

აფხაზეთის სანაპიროსთან მომუშავე სეინერებიდან ყველაზე ბევრი თურქულ კომპანია Kiyak Kardesler-ს ეკუთვნის. თევზჭერით დაკავებულია თურქული კომპანია Konew-ი, აფხაზურ-თურქული კომპანია Amlagura, რუსულ-თურქული კომპანია Altin-ი და სხვები. შემწეულია

თევზჭერი უკრაინული და რუსული პატარა კომპანიების სეინერებიც.

8 სექტემბერს რუსეთის სასაზღვრო სამსახურის უფროსი, არმიის გენერალი ვლადიმირ პრინიჩევი სოხუმში სერგეი ბაღაფში შეხვდა. შეხვედრის შემდეგ ცნობილი გახდა, რომ რუსეთი აფხაზეთის ე.წ. საზღვაო საზღვრების დასაცავად დამატებით საშუალებებს გამოყოფს.

რა დამატებით საშუალებებზეა ლაპარაკი, დაკონკრეტებული არ არის, მაგრამ შეიძლება ვეფარაუდოთ, რომ ეს იქნება ზღვაზე დაკვირვების რადარები და საპატრულო კატარღები.

თემურ ჩაჩანიძე

აფხაზეთის სანაპიროსთან პატრულირებას რუსული „სვეტილიაის“ პროექტის კატარღები განახორციელებენ

კავკასიური მოვლენები

აზერბაიჯანის არმია
კავკასიაში უძლიერესია —
ასე ფიქრობენ ბაქოში

აზერბაიჯანი

● 28 აგვისტოს ნახჭევანის ავტონომიური რესპუბლიკის ტერიტორიაზე წვრთნების დროს ჯავშანტრანსპორტიორის გადარბუნების შედეგად აზერბაიჯანის არმიის ორი სამხედრო მოსამსახურე 36 წლის ზეგადანი სამსახურის ჯარისკაცი და 26 წლის პრაპორშჩიკი დაიღუპა.

● მილიმეტრებისა სამშობლო სესიაზე უნდა განიხილოს კანონპროექტი სამშვიდობო ძალების შესახებ, სადაც სხვადასხვა საკითხთან ერთად მშვიდობისმყოფელთა მატერიალურ-ტექნიკური პრობლემებიც არის ასახული.

აზერბაიჯანის არმიის სამშვიდობო კონტინგენტი ავღანეთის სამშვიდობო ოპერაციაში მონაწილეობს.

● 4 სექტემბერს ადჯაბადის რაიონში (ყარაბაღის მახლობლად) ტრაქტორი ნაღმზე აფეთქდა და მასში მყოფი სამი სამხედრო მოსამსახურე მძიმედ დაიჭრა.

● თავდაცვის სამინისტროს პრესამსახურის უფროსის ელდარ საბირილეს განცხადებით, კავკასიაში აზერბაიჯანის არმია უძლიერესია. მისი თქმით, არმიას შეუძლია მასზე დაესრებულ ამოცანების შესრულება და მათ შორის ოკუპირებული ტერიტორიების გათავისუფლება, თუ სამშვიდობო მო-

ლაპარაკებები ნაყოფს არ გამოიღებს. საბირილეს ინფორმაციით, აზერბაიჯანის თავდაცვის სამინისტრო ურთიერთობებს წარმატებით ავითარებს 52 ქვეყანასთან. 26 ქვეყანასთან არის შეთანხმება სამხედრო სფეროში თანამშრომლობაზე და 23 ქვეყანასთან ასეთი შეთანხმება მზადდება.

სომხეთი

● წესრიგითა და დისციპლინით გამოირჩევა სომხეთის არმიამ ძალადობის შეზღუდვები მაინც ხდება. 1-ელ სექტემბერს გარდაიცვალა 18 წლის ჯარისკაცი არამ მერტიანი, რომელიც სამსახურს ქალაქ ვაიკოში განთავსებულ სამხედრო ნაწილში გადიოდა. ჯარისკაცი ასეულის მეთაურმა ანდკო გასპარიანმა სცემს. შემთხვევა 28 აგვისტოს მოხდა და სასტიკად ნაკვეთ ჯარისკაცს რამდენიმე საათის განმავლობაში დახმარება არავინ აღმოუჩინა, ხოლო დაგვიანებულმა საექიმო ჩარევამ შედეგად არ გამოიღო. ოფიცრის წინააღმდეგ სისხლის სამართლის საქმე აღიძრა. გასპარიანი თავს დანაშაუდს გრძობს, მაგრამ სიკვდილის ნამდვილი მიზეზის დასადგენად ექსპერტის ჩატარებას მოითხოვს.

ჩრდილო კავკასიის რეგიონი

● ჩრდილო კავკასიის სამხედრო ოლქის მოსკოვის სამხედრო ოლქისაგან მე-8 მოტომსროლელი ბრიგადის შტაბები გადაიტაცა, რომელიც ყოფილ ტაშანის მე-2 მოტომსროლელი დივიზიის დაშლის შემდეგ ჩამოყალიბდა. ბრიგადის შტაბი 3800 სამხედროზეა გათვლილი და პატალიონები БТР-80-ებით აღიჭურვება. ბრიგადის ფორმირება 1-ელი დეკემბრისთვის უნდა დასრულდეს.

● რუსეთის პრეზიდენტის 1-ელი სექტემბრის ბრძანებულებით, შვეი ზღვის ფლოტი და კასპიის ზღვის ფლოტილია ჩრდილო კავკასიის სამხედრო ოლქის ოპერატიულ დაქვემდებარებაში გადავიდნენ. სამხედრო ოლქის სარდალს ყოფილი მოადგილე საზღვაო ოფიცერი, წოდებით ვიცე-ადმირალი, რომელიც კურირებას საზღვაო საკითხებს გაუწევს. გამორიცხული არ არის, რომ ოლქის ოფიცრები შვეი ზღვის ფლოტისა და კასპიის ზღვის ფლოტის შტაბებში დაინიშნონ. საზღვის მიზანია ურთ-

ერევნის აზრით, სომხეთის არმია ყველაზე დისციპლინირებულია

SAS-ის ჩაფლავებული ოპერაცია

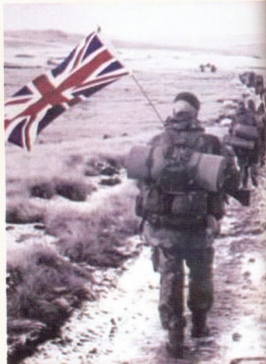
ყველა ქვეყნის სპეცსამხედროების ისტორია შეივავს როგორც ბრწყინვალე, დაუვინყარ გამარჯვებებს, ასევე მწარე, ზოგჯერ წარმოუდგენელ მარცხსაც, რომლის თავიდან აცილება ვერ მოახერხა მსოფლიოში სახელგანთქმულმა ბრიტანეთის საგანგებო საავიაციო სამსახურის ელიტარმა ქვედანყოფამ.

1982 წელს სამხრეთ ატლანტიკა პლანეტის ცხელ წერტილად იქცა: ფოლკლენდისა და სამხრეთ გეორგიის კუნძულების გარშემო ნამდვილი ომი ატყდა. მას შემდეგ, რაც არგენტინელებმა მოულოდნელად ამ კუნძულებზე დესანტი გადასხეს და რამდენიმე საათში მოითოკეს ინგლისური გარნიზონების წინააღმდეგობა, ყალფე შემდგარი ბებერი „ბრიტანული ლომის“ პასუხის ჯერიც დადგა.

ინგლისის საექსპედიციო ძალებისათვის, რომლებიც კუნძულების გასათავისუფლებლად ოპერაციის დაწყებას აპირებდნენ, ყველაზე დიდ საფრთხეს იმ დროისათვის ყველაზე თანამედროვე ხომალდსაინააღმდეგო, ფრანგული წარმოების რაკეტა „ეკზოსეტებით“ შეიარაღებული არგენტინული მიოიერიშე ჯგუფი „სუპერტენდერი“ წარმოადგენდა. სამიშროება იმდენად დიდ და რეალური იყო, რომ ბრიტანეთის სარდლობამ არგენტინელების მიოიერიშე თითომ-

ფრინავების განადგურება ჯერ კიდევ ოპერაციის ძირითად ფაზაში შესვლამდე გადაწყვიტა. ეს რთული მისია SAS-ს (საგანგებო საავიაციო სამსახური) დაეკისრა.

საავიაციო ფოტოდაზვერვისა და ავანტურის მონაცემების მიხედვით, „სუპერტენდერები“ რეგულარულად შეიშინებოდნენ რიო-გრანდეს მახლობლად მდებარე შუალედურ აეროდრომზე (მდებარეობს კუნძულ ცეცხლოვანი მიწის არგენტინულ ნაწილში) და არგენტინის კონტინენტურ ტერიტორიაზე განლაგებულ რიო-გალეგის სამხედრო-საჰაერო ბაზაში, რომელიც დაახლოებით იმავე განეზბა, რომელზეც ფოლკლენდის კუნძულები მდებარეობს. სადურისო გეგმა, მიიცივდა შემდეგ მოქმედებებს: რვა მებრძოლისაგან შემდგარი SAS-ის სადაზვერუო-სადურისო ჯგუფი უნდა გადასულიყო რიო-გრანდესთან მახლობლად, შეუმჩვენლად მახლობლობა აეროდრომს და ნაღმებით მწყობრიდან გამოეყვანა ყვე-

ლა მიოიერიშე „სუპერტენდერი“, რის შემდეგაც ჯგუფი წაიხილდა დათქმული ადგილისაკენ, საიდანაც შეეუღმფრენით ან შეეუღმფრენებო (სიტუაციის მიხედვით) მოახდენდნენ მათ ევაკუაციას.

თუ ჯგუფი ვერ მოახერხებდა აეროდრომზე შეღწევას, სათადარიგო გეგმით უნდა ემოქმედა, ჩასაფრებულიყო აეროდრომის მახლობლად და პერსონალიზირებული საშუალებების მეშვეობით ჩამოედლო ყველა აურუნელი მიოიერიშე „სუპერტენდერი“. ამ შემთხვევაში სპეცრაზმელების უკან მშვიდობიანად დაბრუნების შანსი ნულს ტოლი იყო.

არც იმ შეეუღმფრენის ბედი იყო შესაშური, რომელსაც მიოიერიშე ჯგუფი უკიდურესად დაბალ სიმაღლეზე ფრენით ცეცხლოვანი მიწაზე უნდა გადაესხა. ბრიტანეთის სამფეო-საჰაერო ფლოტის სამპილოტთან ევაკუეს სპეცრაზმელების გადასხმის შემდეგ საწყისი ნარჩენებით ჩილემდე უნდა მიეღწა და დაეწეა შეეუღმფრენი. რის შემდეგაც პილოტების ევაკუაცია დაიწეებოდა...

„შეეუღმფრენში“ გამაყრუებელი ხმაური იდგა. ძრავების გუგუნის შემამცირებელი პერმეტრული დამცველი და სალონის საფარბლები, მანქანის ასაფრენი მასის შეეცირების მხნით, მოხსნილი იყო. SAS-ის სპეცრაზმელები შეეუღმფრენის სატვირთო-სამგზაური სალონის იატაკზე, საგანგებო აღჭურვილობათა შორის ეცხედით, — იხსენებდა მოვკანებანი SAS-ის B ჯგუფის ერთ-ერთი კაპრალი, რომელიც ამ ოპერაციამში მონაწილეობ-

Sea King-ის ძრავების ხმაურის შემამცირებელი პერმეტრული დამცველი და სალონის საგარბლები, მანქანის ასაფრენი მასის შემცირების მიზნით, მოხსნილი იყო.

და, — ერთადერთი, რისი გარეგაც ან მხარეა, ჩახუთულ ხმელეთში შეიძლება, პილოტების დამის ხედვის აპარატურა იყო, რაც მათ გარემოს სკამოდ გამოკეთილი, მომწვანო კლდურების გამოსხულების დანახვის საშუალებას აძლევდა. SAS-ის წევრები კი დროდადრო, ილუმინატორებში რამდენიმე მეტრით დაბლა, ატლანტის ოკეანის აზვირთებულ ტალღების ფლურეცხვრებულ გამოსხულებას ხედავდნენ.

ეფიაშხადის უსაფრთხო გემბანი მათი საათის წინ დატოვეს. შეუღლებურნი გემბანის მოსწვდა თუ არა, მამინვე თითქმის ტალღების სიმაღლეზე დაეშვა და კურსი დასვლითი არგენტინის ნაპირებისკენ აიღო. ორი სპეცრაზმელი, გიბო და ტაფო, შეუღლებურების კურსისა და სიჩქარის აზმოთვა-გამოთვლას აწარმოებდა და უბის წიგნაკებში იწერდა მონაცემებს. ადრინდელმა დესანტისტების გამოცდილებამ სპეცრაზმელებს თავდაობის დაჭერა ასწავლა, რომ არ შეიძლება ეწიო შეუღლებურების პილოტების გათვლებს, საჭიროა საკუთარი სანავიგაციო გათვლებიც. თუნდაც პილოტების შესამჩნევლად, თუ სპეცრაზმელებს, სადაც საჭიროა იმ ადგილას არ გადასაბიენ, ოპერაციის გადარება მოუხდებათ.

სხვათა შორის, ამ საქმეში საგანგებო მოხაზება და წრთონები სპეცრაზმელების არ გაუკლიათა როგორც SAS-ის ევტერანები იხსენებენ, დიდა ხნის სამსახურის შედეგად მიღებული გამოცდილება მათ აძლევდა, რომ ამ დავალებასაც შესრულებდნენ.

მოულოდნელად შეუღლებურების პილოტის კაბინაში რადიოლოკაციური დასხუების მაუწყებელი სისტემა ახმაურდა. პილოტმა მანქანა კიდევ უფრო დაბლა, ტალღებისკენ დაეშვა. სიგნალი შეჩერდა. შეუღლებურები ისე დაბლა მივინიშნა, რომ ტალღების წვეთები კაბინის მინას ეცემოდა. რადიოლოკაციური დასხუების მაუწყებელი სისტემა საბოლოოდ დადუმდა, ესე იგი, მეღმსანტეხი ისე უჩინარი იყვნენ არგენტინის სანაპირო დაცვის რადიოსალოკაციო სადგურისათვის. შეუღლებურენმა დაბაძვლილბამ იმატა. პირიზონტზე მუქად გამოიკვეთა არგენტინის სანაპირო.

შეუღლებურების მეორე პილოტი სპეცრაზმელებისკენ მიბრუნდა და თითი ისე ტკაცა მუხზეუ გაშლილ რუკას, თითქმის გახერტას უპირებდა. გიბომ და ტაფომ რუკაზე პილოტების გამოთვლად ადგილს დახედეს და თავის დაქვეით დაადასტურეს, რომ გათვლები ერთმანეთს ემთხ-

სპეცრაზმელებმა გადამოსხმისთანავე სცადეს ადგილმდებარეობის დაზუსტება, მაგრამ მათი მხედველობის არეალში არც ერთი დამახასიათებელი ორიენტირი არ ჩანდა...

ვეოდა, ესე იგი გზა არ ახნევიათ. „სი კინგმა“ პლაჟს ვადალფონინა და მაქსიმალურად დაბალ სიმაღლეზე გააგრილა სელა ტერიტორიის სიღრმისაყენ.

შეუღლებურების გამოცდილი პილოტები არაერთხელ ყოფილან SAS-ის სპეცრაზმელებთან ერთად როგორც საწრთონელი, ისე საომარი ოპერაციების შესასრულებლად, მაგრამ დამის ხედვის აპარატურა მათთვის უცნობი დადმხარე საშუალება იყო. აპარატურა მათ ოპერაციის შესასრულებლად გაეფინის წინ მისცეს და ამიტომ პილოტებს მისი გამოყლის და ოპტიმალურად გამოყენების საშუალება არ ჰქონიათ. გიბომ „სი კინგის“ გვერდითი კარიდან გაყო თავი და სანავიგაციო ორიენტირები მოიძინა. დატწმუნდა, რომ პილოტებს მანქანა სწრაი კურსით მიჰყვდათ.

ამ დროს კი პირველმა პილოტმა მონიშნა შედარებით სწრაი ადგილი და დასაშუებად მოეშხადა.

„დაძაბულობა კვლავ გაძლიერდა და აუტანელი შეიქნა, — წერდა მოვანენითი საგანგებო საავიაციო სამსახურის ევტერანის ვენ კონორი თავის წიგნში „მოჩენებისათა ჯარი: SAS-ის საიდუმლო ისტორია“, — უკან დატბურნელობის „მოჩენებისათა ჯარი: SAS-ის საიდუმლო ისტორია“, — უკან დატბურნელობის განცდა გუეუვლება მამინ, როცა შეუღლებურების გარეთ ადმოხნდები და მიწაზე შეტებისათავე წინ გაიტყვეს. ეს სწრაი ყველაზე ამარხენია ნებისსეთერი ოპერაციის შესრულებისას.

შეუღლებურების ბორბლები მიწას შეეხო თუ არა, გიბო და ტაფო მანქანიდან გადმოხტნენ, მაგრამ გუეუვის ხელმძღვანელი, პირიზონი და მას ენდა გუწლოიო, ხელახლა დააკვირა რუკას. უცებ წამოივივრა და თავი გაიქნია. გიბომ დაუვივრა, ვეკლიაუერი რიგზეყო და თავისი ბონის შეუღლებურნიდან ვადატოვეას შეეცადა, მაგრამ ის გაუძალიანდა და კვლავ რუკა დაანახვა. სპეცრაზმელი შეუღლებ-

SAS-ის სპეცრაზმის სამიზნეს ფრანგული წარმოების რაკეტა „ეკზოსეტები“ შეიარაღებული არგენტინული მოიერიშე „სუპერტენდერები“ წარმოადგენდნენ...

ფრენში ავიდა და სცადა მეთაურისთვის ეჭვი გაეფანტა. ჯგუფის სხვა წევრებმა გაოცებით გადახედეს ერთმანეთს. რამდენიმე წუთის შემდეგ ტავიცი შეშვარა შვეულმფრენში და გაივინა, როგორ უბრძანა ენდომ პილოტს, „დასაუღეთის მიმართულიებით წადი. ჩვენ გადმოსხმის ადგილზე არ ვართ“.

შვეულმფრენი დაბალ სიმაღლეზე დასაუღეთისკენ გაფრინდა. მთორე პილოტი გაკვირებული მისწერებოდა ენდის, რომელმაც გადმოსხმის ნამდვილი ადგილიდან აფრენა უბრძანა მფრინავებს, მაგრამ სპეტრაზმის მეთაურს ოპერაციის მსვლელობისას გადამწყვეტი ხმის უფლება აქვს. მას, ნებსით თუ უნებლიეთ ვეღვა უნდა დაემორჩილოს. რამდენიმე წუთის ფრენის შემდეგ ენდომ თითოთქვემოთ მიანიშნა, „სი კინგი“ კვლე შეუხო მიწას, სპეტრაზმელებმა სწრაფად გადმოხტნენ შვეულმფრენიდან, რომელიც წამში მიიმალა და დასაუღეთის მიმართულიებით მალე ეკიპაჟმა მანქანა აკვადრესკას პლაჟზე, ჩილეს სამხედრო-საპაერო ბაზასთან ახლოს (10 მილი), მაკელანის სრუტის დასაუღეთ სანაპიროზე დასვა და სწრაფად მიატოვა ის.

სპეტრაზმელებმა გადმოსხმისთანავე სცადეს ადგილმდებარეობის დაზუსტება, მაგრამ მათი მხედველობის არეალში არც ერთი დამახასიათებელი ორიენტირი არ ჩანდა. წინ მხოლოდ უსასრული დაბლობი იყო, რომლის კონტურებიც სიბნელეში იკარგებოდა. ერთადერთი ხმა, რომელიც ესმოდათ, შვეულმფრენის ძრავებისა იყო, თანდათან რომ სუსტდეს.

საეკადრო ნადმოსანი „შევილი“ სწორედ „სუპერტენდერისა“ და „ეკოზიტის“ მსხვერპლი გახდა

ხანძრის ქრობა საეკადრო ნადმოსან „ქოვენთრიზე“

ბოდა. ბოლოს კი ეს ხმაც მიწედა და დასაუღეთის ცივი ქარის ხისინიდა არღვევდა მუდღროებას.

გიბომ და ტაჟმა მეთაურს ჰკითხეს,

რატიომ მიატოვეს ის ადგილი, რომელსაც ვეღვა ზუსტ პოზიციად თვლიდა. ედი თვისას არ იმღიდა და ამტკიცებდა, რომ მხოლოდ მისი გადამწყვეტილება იყო სწორი. სხვა გზა არ იყო და სპეტრაზმელები ადგილსამყოფელის გარკვევას შეუღდნენ.

მეთაურმა რაზმი ორო-ორ მებრძოლად დაყო და უბრძანა, რაიმე ორიენტირი მოეძებნათ. სპეტრაზმელები დიღამდე ეძებდნენ ორიენტირებს, მაგრამ ვერაფერი აღმოაჩინეს. გამოთინისას სპეტრაზმელები ისევ გადაჯგუფდნენ, ადგილზე ორიენტირება კი მაინც ვერ მოახერხეს. ჯგუფის უფროსმა სათანამგზავრო კავშირის აპარატურა ჩართო და მდგომარეობა SAS-ის შტაბს მოახსენა, რომელიც 9000 მილით იყო მათგან დაშორებული და ბრიტანეთის ქალაქ ბირმინგემიდან მე-80 კილომეტრზე მდებარეობდა. ერთადერთი რჩევა, რომელიც მეთაურმა 9000 მილის სიშორიდან მიიღო, იყო ის, რომ დამშვიდებულიყვნენ და რაიმე ორიენტირი მოეძებნათ, შემდეგ კი დავალება შესრულებნათ.

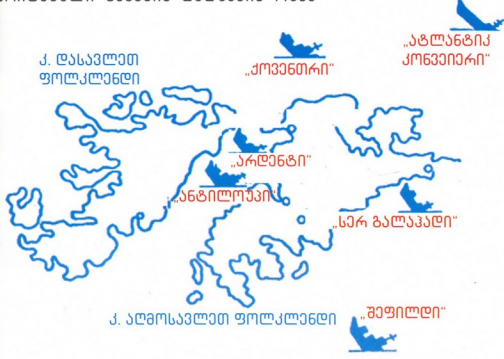
შემდეგი ორი დღე-ღამის განმავლობაში სპეტრაზმელები დღისით იმალდებოდ-

ბრიტანეთის საზღვაო დანაკარგები ფოლკლენდის კონფლიქტის დროს

გემის ტიპი	წაღწევა (ტ)	დაღუპვის თარიღი	მიზეზი
საესკადრო ნაღმოსანი „შეფილი“	4100	10.05.82	რაკეტა „ექსპლოსტი“ AM-39
ფრეგატი „არდენტი“	3250	22.05.82	საავიაციო ბომბი
ფრეგატი „ანტილოუპი“	3250	23.05.82	საავიაციო ბომბი
საესკადრო ნაღმოსანი „ქოუნთრი“	4100	25.05.82	საავიაციო ბომბი
ტრანსპორტი „ატლანტიკ კონდიერი“	14946	25.05.82	რაკეტა „ექსპლოსტი“ AM-39
სადესანტო გემი „სერ ვალაპადი“	5674	08.06.82	საავიაციო ბომბი

ბრიტანული გემების დაღუპვის რუკა

წენ, ლამაობით კი ორიენტირებს ემბდენენ. საბედნიეროდ, მოახერხეს ეს. როგორც გაირკვა, დათქმული ადგილიდან დასაუღლით 50 მილის დაშორებით იყვნენ. პოზიციის გარკვევის შემდეგ ჯგუფმა მიზნამდე მისასვლელი მანძილი და მის გასაველად საჭირო დრო გამოთვალა. მხედველობაში მიიღეს დარჩენილი სურსათი და ფიზიკურ-მორალური მდგომარეობა (შეძლებდნენ კი ამხელა მანძილის გაყლის შემდეგ დაეღუპის შესრულებას). აღმოჩნდა, რომ 50 მილის შეუშნეველად გასაველად, მტრის აეროდრომთან მისახლოვებლად, დაეღუპის შესასრულებლად და შემდეგ მშვიდობიანად უკან დასაბრუნებლად ჯგუფს წელისა და საკვების მარაგი არ უყოფიდა.

გამოთვლის შედეგები ჯგუფმა შტაბს გადასცა პერფორდში, საიდანაც ბრძანებამ არ დააყოვნა: სასწრაფოდ შეწყვიტათ ოპერაცია და ევაკუაციის საგანგებო ჯგუფთან შესახვედრად წასულიყვნენ. 72 საათის შემდეგ სპეტრაზმელები შვედ პერფორდში იყვნენ, სადაც ოპერაციის დასრულები ოფიცრები მათ ძალზე

მკაცრად შეხედნენ. ისინი ხომ ოპერაციას რამდენიმე კვირის განმავლობაში ამზადებდნენ, ყოველ წერილმანს ზედმიწევნით ამუშაებდნენ. ამ ოპერაციას ძალზე დიდი მნიშვნელობა ჰქონდა. ამიტომ საჭირო იყო ოპერაციის სრული კრახის მიზეზის პოვნა და SAS-ის ხელმძღ-

ვანელობა დაუყოვნებლად შეუდგა სასამართლო გამოძიებას.

შვედმფრენის ეკიპაჟი, ისევე როგორც სპეტრაზმელთა უძრაველობა, დარწმუნებული იყო, რომ თავდაპირველად ზუსტად იმ ადგილას გადასხდნენ, რომელსაც გეგმა ითვალისწინებდა, მაგრამ მეთაურმა, რომელსაც გადაწყვეტილი სიტუაციის უფლება ჰქონდა, გასცა სხვა, როგორც აღმოჩნდა, მცდარი ბრძანება.

საკამოძიებო ჯგუფის „დაბლომატიურ“ დასკვნაში ქურა: „უდიდესი დაძაბულობის და სტრესის პირობებში მეთაურმა ენდომ მცირე სანავიაციო შეცდომა დაუშვა. ამ „მცირე“ შეცდომამ კი, თავის მხრივ, გამოიწვია საექსპლდოციო ძალები-ისათვის კატასტროფული შედეგი სამხრეთ ატლანტიკაში. ოპერაცია, რომელსაც კიდევ ერთი საკმარისი ფურცელი უნდა ჩაეწერა SAS-ის მატჩანეში, სამარცხვინოდ ჩაღვლიდა. სწორედ „სუპერტენდენტების“ ესკადრილამ შეცვალა რამდენიმე ბრიტანული გემი...

ასე დაამთავრა ბრიტანეთის SAS-მა თავისი პირველი ოპერაცია ფოლკლენდის კონფლიქტში, მაგრამ მოგვიანებით, ამავე ომში, ატლანტიკის ადღენა მანცე მოახერხა.

დამწვარი „ატლანტიკ კონვეიერი“ კონსერვის ცარიელი ქილის მსგავსად ტიფტიფებდა...

„ჭეჭა-ქუხილი“ რუსულად

აზოვოზ-უზპაარსაგროცნის კოვალესი ГРОЗА რუსეთის პრეზიდენტის დახვის შეიარაღებაში, აზოვოზ ეს მის მფინიურ ნაქოვანაგვას ვერ გაღაწონს...

მაგრამ სპეცვანების სიძვირის გამო მღვე შექმნა ჩვეულებრივი 7.62X39 მმ ტიპის (რომლებიც AK-47 და AKM-ის ავტომატებში გამოიყენება) ვახუნებუ ვთველილი მოდიფიკაცია ГРОЗА-1, რომელიც უკვე საარმიო სპეცდანიშნულების რაზმებისთვის იყო განკუთვნილი.

ავტომატ-ყუმბარსატორცნის კომპლექს „გროზას“ განმასხვევებელი ნიშანი ის იყო, რომ ავტომატისა და ყუმბარსატორცნის სროლა ერთი სასხლეტის გამორევათ შეიძლებოდა, ცეცხლის ტიპის არჩევა კი სპეციალური ბერეკტით ხდებოდა.

ამ ტექნიკურ გადაწყვეტილებას უნივერსალურობის პრეტენზია ჰქონდა, მაგრამ როგორც შედგომ იარაღის გამოცდამ ცხადყო (მათ შორის ჩეჩნეთშიც), გახურებული ბრძოლის დროს მსროლელს ხშირად ეშლებოდა, რომელ რეჟიმზე იდგა გადამთვეული ბერეკტი.

„გროზას“ დადებით მხარეს მიეკუთვნება მისი ტრანსფორმაციის შესაძლებლობა. საიერიშო ავტომატად მის გადასაკეთებლად სულ რამდენიმე წუთით საჭირო: იარაღს ეხსნება ყუმბარსატორცნი და ზელმოსაკიდი სპეციფიკურ სასხლეტი ჩვეულებრივი სასხლეტით იცვლება. ლულაზე აყენებენ

ხელის წინა მოსაკიდს, რაც კომპაქტური ავტომატის მართვას აუმჯობესებს.

საჭიროების შემთხვევაში, „გროზას“ გადაკეთება სპეციალურ საიერიშო ავტომატადც შეიძლება. ამ შემთხვევაში ყუმბარსატორცნის ნაცვლად მას მაყუნს უყენებენ, რომელიც გასროლის ხმას 118 დეციბელამდე ამცირებს. მაყუნი

ჩვენი დონი: ავტომატ-ყუმბარსატორცნის კომპლექსი **ОЦ-14 Гроза-1** 9 მმ-იანი ვარიანტის მასა 2,7 კგ-ია (ყუმბარსატორცნით 4 კგ), ხოლო 7,62 მმ-იანი ვარიანტი კი 3,1 კგ-ს იწონის. სროლის მანძილი 9 მმ-იანი ტყვიების შემთხვევაში 400 მ-ია, ხოლო 7,62 მმ კალიბრის ტყვიებისა კი 1000 მ-მდე.

ორვე მათგანს 40 მმ-იანი ყუმბარსატორცნი **ГП-25** ან **ГП-30** უყენდება, რომლებიც ყუმბარას 400 მეტრამდე ისვრიან.

სროლის ტემპი 9 მმ-იანი ტყვიების შემთხვევაში წუთში 700 გასროლამდე აღწევს, 7,62 მმ-იანი ტყვიებისა კი წუთში 750 გასროლას.

მკვდში 9 მმ კალიბრის 20 ან 7,62 მმ კალიბრის 30 ვახნა ჩადის (მჭიდვით ერთმანეთისგან განსხვავებულია).

დასველეთის მიბაძვით, სადაც მე-20 საუკუნის ბოლოსთვის უნებრსალური საიარაღო კომპლექსების (რომელშიც გაერთიანებული იყო საიერიშო შაშხანა, ყუმბარსატორცნი და ცეცხლის მართვისა და დამოხვების ელექტრონული სისტემა) კონსტრუირება დაიწყო, რუსეთის საიარაღო ცენტრში — ტულაში თუიანთი მიბრიდა შექმნეს.

რუსეთის შინაგანი ვარების სპეცრაზმების შესაიარაღებლად ტულელმა კონსტრუქტორებმა 1994 წელს დააპროექტეს ავტომატ-ყუმბარსატორცნის კომპლექსი **ОЦ-14 Гроза**.

რუსული „ჭეჭა-ქუხილის“ პირველი ვარიანტი 9 მმ კალიბრის სპეცვანებისთვის **СП-5** და **СП-6**-ზე იყო განკუთვნილი, რომლებიც სპეცდანიშნულების იარაღში **Винторез**-სა და **Вал**-ში გამოიყენებოდა.

გარედან რუხინის გარსაცმითა და ფარული, მაგრამ რამდენად დაიცავს ინტენსიური სროლისას გახურებული მაყუჩისგან მსროლელის მარცხენა ხელს, ძნელი სათქმელია.

თავიდან რუხი საიარაღო საქმის ექსპერტები მიიჩნევენ, რომ „გროზას“ აქვს როგორც დადებითი, ასევე უარყოფითი მხარეებიც.

დადებით მხარედ მიჩნეულია, რომ „ბულაპას“ საქმის გამოყენებამ (როდესაც სახსელი მჭიდვს წინა) „გროზა“ საკმაოდ კომპაქტური გახადა, — 560 მმ მაყუჩის გარეშე. მოკლე-ლულიანი AKC-74Y-ს სიგრძე დაკვიცილი კონდახით უფრო ნაკლებია, — 490 მმ (მაგრამ AKC-74Y-ს ლულის სიგრძე 210 მმ-ია, ხოლო Гроза-სი კი 240 მმ). „გროზას“ გამოყენება ქალაქის პირობებში გაადვილებულია, მით უმეტეს, თუკი СП-5, СП-6 და ПАБ-9 ტიპის 9 მმ-იან სპეცვაზნებზეა გათვლილი, რომელთა ტყვიები ნაკლებ რიკოშეტს იძლევა 5,45 და 7,62 მმ კალიბრის ტყვიებთან შედარებით.

შეზომაში სპეცოპერაციის ჩატარების დროს დიდი მნიშვნელობა აქვს, რომ ნასროლმა ტყვიებმა ნაკლებად განიცადოს რიკოშეტი და მათ დიდი შემარეგბელი ძალა ჰქონდეს ადამიანის სხეულზე მოხვედრისას. СП-5 ტიპის ვაზნის 16,8-გრამიანი ერთი ტყვია კაცს

9 მმ-იანი ОЦ-14 Гроза-ს ოთხი ვარიანტი: საბაზოსო, წინა ხელისმოსაკიდით, ლულისქვეშა ყუმბარსატყორცნით და სნაიპერული მაყურით

9 მმ-იანი სპეცვაზნები — СП-5 და СП-6. მარჯვენა კუთხეში შედარებისთვის 7,62 მმ-იანი АКМ-ის ვაზნა

საინტერესოა, ინტენსიური სროლისას დაწვებთ თუ არა მარცხენა ხელი P103A-ს მსროლელს?

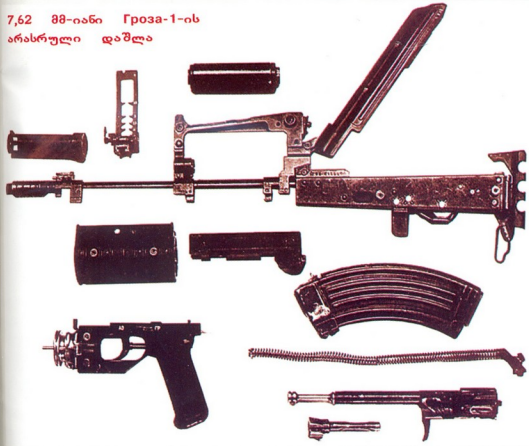

კი არა, ხარს წააქცევს (შედარებო-სოვის: აუტომატის 5,45 მმ კალიბრის ტყვიის მასა 3,61 გრამია, ხოლო 7,62 მმ ტყვიისა კი 7,9 გრამი). ამასთან, ამ სპეცტევიების საწყისი სიჩქარე მხოლოდ 280 მ/წმ-ია, ანუ ბგერის სიჩქარეზე ნაკლებია, რაც მაყუჩის გამოყენების შემთხვევაში სროლის ხმას მნიშ-ვნელოვნად ამცირებს.

რამდენიმე ათეული „გროზა“ რუსე-თის პრეზიდენტის დაცვის სამსახურმაც ბაილო შეიარაღებაში (ჯერ კიდევ ელ-ცინის დროს, მაგრამ მალევე დააფიქ-სრეს ის ხარუჯები, რაც რუსულ საი-არალო პაპირიდს საკმარისზე მეტი ჰქონ-და).

„გროზას“ ნაკლად ითვლება: მოკ-ლე სამიხნე ხაზი, რომელიც ზუსტ და-მინებას ართულებს; შორ მანძილზე

7,62 მმ-იანი P103A-1-ის არასრული დაშლა

სროლის დამიხნების წერტილის არჩე-ვის სირთულე; დასამიხნებელი მოწყო-ბილობის სპეციალურ ამადლეკულ ხილზე განთავსება (როგორც ეს ამერიკულ აუტომატურ კარაბინ M4-ს აქვს) და AKM-ის გრძელი მჭიდი დაწო-ლილ მსროლელს აძიძულებს, ნახევრად წამოიძაროს, რის გამოც იზრდება თა-ვად მისი დაზიანების ალბათობა მოწი-ნააღმდეგის ცეცხლისგან; კონდახის მა-ღალი განთავსების გამო, სწრაფად სროლისას ტყვიები ხშირად მიწაში ერჭობა, რადგან დამიხნების ხაზის ქვე-მით შეცვლილი ტრაექტორიით მიფრე-ნავენ; „ბულაბაის“ სქემის გამო „გრო-ზას“ სროლისას მარჯვნივ გადმოდრდ-ნილი პილზები ცაციას პირდაპირ სახე-ში ხედება...

ჩანს, ამ ტაქტიკურ-ტექნიკური და სხვა სახის (ფინანსური) პრობლემების გამო P103A-მ ფეხი დღემდე ვერ მოიკი-და რუსეთის სპეცდანიშნულების რაზმებშიც კი, რომ აღარაფერი ვთქ-ვათ უფრო მსხვილი შენაერთების მის-ით გადაიარაღებაზე.

ირაკლი ალადაშვილი

სპეციალურ დიპლომატში ჩანყობილი დეტალებით P103A-ს ტრანს-ფორმირება რამდენიმე წუთშია შესაძლებელი

ГРОЗА

1-30

684/34

საბრძოლო

ISSN 1987 - 5061